

T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**CEMİL SÜLEYMAN ALYANKOĞLU’NUN TİMSAL-İ AŞK ADLI
HİKÂYE KİTABI ÜZERİNE BİR İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DİLARA ERDEM YAZAR

(0910082003)

ANA BİLİM DALI : TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

PROGRAMI: TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

TEZ DANIŞMANI : YRD. DOÇ. DR. HACER GÜLŞEN

OCAK 2015

T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**CEMİL SÜLEYMAN ALYANKOĞLU'NUN TİMSAL-İ AŞK ADLI
HİKÂYE KİTABI ÜZERİNE BİR İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DİLARA ERDEM YAZAR

(0910082003)

ANA BİLİM DALI : TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

PROGRAMI: TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

TEZ DANIŞMANI : YRD. DOÇ. DR. HACER GÜLŞEN

OCAK 2015

ÖNSÖZ

Türk Edebiyatında önemli bir yer teşkil eden Servet-i Fünun dönemine tepki olarak doğan Fecr-i Ati Edebiyatı, batıdaki benzerlerinde olduğu gibi belli ilkler çerçevesinde birleşen bir yazın topluluğu biçiminde ortaya çıkmıştır. Fecr-i Ati edebi heyeti, eskiyi yıkmak ve yerine yeniyi yani o günkü anlamıyla Avrupalı anlayışı edebiyata getirmeyi amaç edinmişlerdir. Fecr-i Ati topluluğu kurumlaşmak isterken gözettikleri, edebiyatın ve sosyal bilimlerin ilerlemesine çalışmak gibi amaçları hayata geçiremediler. Edebiyat-ı Cedide'ye (Servet-i Fünun) karşı olmakla birlikte ne tepkilerini açıkça ortaya koyabildiler ne de özellikle dil açısından ondan kopabildiler. Edebiyat-ı Cedidenin devamı sayılmaktan kurtulamadılar. Buna rağmen bu topluluğun kurucularından olan Cemil Süleyman Alyanakoğlu'nun eserlerinde yapmayı planladığı değişiklikler az da olsa yeni bir anlayışı oraya koymaktadır. Bu sebeple Fecr-i Ati Edebiyatının en önde gelen hikaye ve romancılarından biri sayılmıştır. Yeni Türk Edebiyatı tarihinde Cemil Süleyman Alyanakoğlu'na ayrılan sayfa sayısı oldukça azdır. Fecr-i Atinin kurucu üyelerinden biri ve Fecr-i Ati kütüphanesinde eseri basılan ilk yazar olması da bu durumu değiştirmez. Oysa Cemil Süleyman eserlerinde romantik bir duyarlılıkla ele aldığı toplumsal cinsiyet faktörünü işin içine sokarak kadın imgesi çevresinde vurgulayan feminist eleştiri yöntemiyle bile anılmaya ve incelenmeye değer bir yazardır.

Çalışmada Cemil Süleyman Alyanakoğlu'nun "Timsal-i Aşk" eseri, Osmanlıcadan Latin harflerine aktarılarak incelenmektedir. Eserde yer alan on dört hikaye yer almaktadır. İlk bölümde, sanatkarın hayat hikayesine yer verilmiştir. Çünkü hikayelerinde hayatından izler taşımaktadır. Araştırmanın genel hatlarında "Timsal-i Aşk" eserinden yola çıkılarak Cemil Süleyman'ın kullandığı dil ve işlediği konularla yaşadığı dönemde onu farklı kılan ve Servet-i Fünun tesirinden kurtulamadığı yönleri de ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışmamda desteğini eksik etmeyen aileme, eşim Gürsel Yazar'a, dostum Cansu Özdemir'e, bana bu konu üzerinde araştırma yapma, çalışma fırsatı veren, yol göstererek desteğini ve sabrını benden esirgemeyen Sayın Hocam Yrd. Doç. Dr. Hacer Gülşen Hanım'a teşekkürü bir borç bilirim.

Dilara Erdem YAZAR

Ocak, 2015

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
KISA ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
GİRİŞ	1
1 . BÖLÜM	3
1.1. Hayatı	3
1.2. Eserleri	5
1. 2.1. Kadın Ruhı	5
1.2.2. Timsal-i Aşk	6
1.2.3. İnhizam	6
1.2.4. Siyah Gözler	7
1.2.5. Ukde	8
2 . BÖLÜM	10
2.1. Cemil Süleyman Alyanakoğlu'nun Hikayeciliği Ve Edebi Şahsiyeti.....	10
3 . BÖLÜM	14
3.1. Timsal-i Aşk Kitabı İncelemesi.....	14
3.1.1. Timsal-i Aşk	15
3.1.2. Aşyan-ı Müstakbel	25
3.1.3. Ferda-yı Zifaf	34

3.1.4. Bir Facia	42
3.1.5. Kadın İntikamı.....	50
3.1.6. Unutulmuş Bir Sima	58
3.1.7. Dört Sene Sonra	71
3.1.8. Ayna Karşısında	78
3.1.9. Heykel.....	90
3.1.10. Fikret'in Kuzusu	110
3.1.11. Beyaz Gece	114
3.1.12. Küçük Dostum.....	126
3.1.13. Tehlike.....	133
3.1.14. Ceriha	145
SONUÇ	153
KAYNAKLAR	155

KISALTMALAR

s. : Sayfa

b. : Baskı

c. :Cilt

çev. : Çeviren

haz. : Hazırlayan

MA : Master of Arts (Sosyal Bilimler Yüksek Lisansı)

Üniversite : İstanbul Kültür Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler
Ana Bilim Dalı : Türk Dili Ve Edebiyatı
Programı : Türk Dili Ve Edebiyatı
Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Hacer GÜLŞEN
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Ocak 2015

KISA ÖZET

CEMİL SÜLEYMAN ALYANAKOĞLU VE HİKAYECİLİĞİ

DİLARA ERDEM YAZAR

Yazı hayatına Fecr-i Ati dönemi içerisinde başlayan Cemil Süleyman Alyanakoğlu, Fecr-i Ati Edebiyatının kurucularından olduğu gibi sonrasında da toplumsal konulara olan eleştirisel yaklaşımı ile ele aldığı hikayeleriyle adından döneminde sıkça söz ettirmiştir.

Cemil Süleyman Alyanakoğlu'nun Timsal-i Aşk eseri Fecr-i Ati topluluğuna ait kütüphanede yayınlanan ilk eser olma özelliği ile ayrıcalık kazanmıştır. Bu durum, eserin edebi değerinin önüne geçmiştir.

Timsal-i Aşk eserinde Fecr-i Ati Edebiyatının konu ve üslup özellikleri açıkça görülmüştür. Yine aynı eser ile Servet-i Fünun Edebiyatına karşı durmaya çalıştığı halde, ne denli benzerliklerinin olduğu, incelemelerinde görülmektedir.

Bu çalışmanın ilk bölümünde Cemil Süleyman'ın hayatına ve eserlerine yer verilmiştir. İkinci bölümde ise esere ismini de vermiş olan Timsal-i Aşk da dahil olmak üzere kitapta yer alan on dört hikaye ve bu hikayelerin incelemeleri yer almaktadır.

Anahtar Sözcükler: Cemil Süleyman Alyanakoğlu, Fecr-i Ati, Timsal-i Aşk

Bilim Dalı Sayısal Kodu:

University : Istanbul Kultur University
Institute : Institute of Social Sciences
Department : Turkish Language and Literature
Programme : New Turkish Language and Literature
Supervisor : Yrd. Doç. Dr. Hacer GULSEN
Degree Awarded and Date : MA – January 2015

ABSTRACT

CEMİL SÜLEYMAN ALYANAKOĞLU AND HIS STORYTELLING

DILARA ERDEM YAZAR

Cemil Süleyman Alyanakoğlu who started his literary career at Fecr-i Ati period, had mentioned his name frequently as one of the founders of Fecr-i Ati Literary movement and his stories that handle social issues with critical approach.

Cemil Süleyman Alyanakoğlu's Timsal-i Aşk has the privilege of being first book published in a library during Fecr-i Ati period. That makes the book worthier than its literary value.

The subject and style of Fecr-i Ati Literary Movement can be deserved in Timsal-i Aşk. And although the book resist to the Servet-i Finun Literary, we can see lots of similarites on the examination.

In the first two chapter of this study, Cemil Süleyman Alyanakoğlu's life and career are analysed. In the third chapter, the fourteen stories including Timsal-i Aşk that gives its name to the book, are examined.

Key Words: Cemil Süleyman Alyanakoğlu, Fecr-i Ati, Timsal-i Aşk

Science Numerical Cod:

GİRİŞ

Fecr-i Ati Edebiyatının genç yazarları, Meşrutiyetin ilanından sonra baskılardan kurtulmuş olmanın etkisiyle Servet-i Fünun sanatçılarının ağır üsluplarının yerine daha canlı, daha zengin ve daha sade anlayışla hamlede bulunmak istemişlerdir. Genç yazarlarımız bunu da yazım hayatına geçmeden önce 11 Şubat 1909'da yayınlanan Servet-i Fünun mecmuasında bir beyanname ile dile getirmişlerdir. Beyannamelerinde, edebiyata verdikleri önemi şu cümlelerle ifade ederler:

“Şimdiye kadar memleketimizde ‘edebiyat’ kelimesinin taşıdığı ciddiyet ve ehemmiyeti anlayan ve bu ehemmiyeti halka anlatan tereddütsüz söyleyebiliriz ki, pek az kimse gelmiştir. Edebiyat tarihimizi tetkik edersek, en parlak devirlerde bile edebiyatın manasındaki bütün genişlikle anlaşılıp, anlatılmadığını görürüz. Onun içindir ki bizde sanat ve edebiyat boş vakitlerin güzel bir arkadaşı olmaktan fazla bir ehemmiyet almamış bu bunların nasıl hissi terbiyenin tekamülüne hizmet etmek yolu ile bir milletin terakkilerine önder olduğu takdir edilememiştir. Eski devletlerden ayrılıp zamanımıza doğru gelince bu anlayışın bir değişiklik geçirdiğini görürüz. Kemal Bey ve çağdaşları, birçok münasebetlerle bu husustaki fikirlerini söylemişlerdir. Kemal Bey’in ‘Edebiyatsız millet dilsiz insan gibidir.’ sözü meşhurdur. Fakat efkar-ı umumiyenin anlamamaktan ve anlamak için hiçbir ciddi ve iyilikçi rehber bulamamaktan ileri gelen kayıtsızlığına böyle bir cümlenin deva olabilmesi elbette mümkün değildir.”¹ diyerek o devir için gerçekten önemli sayılabilecek yeni bir düşünceye sahip olduklarını göstermişlerdir. Beyannamelerinin terkiibini gerek dil gerek üslub, açısından incelediğimizde Servet-i Fünunun devamı olmaktan ileri gidemedikleri açıkça anlaşılmaktadır.

Bu yaşananlar doğrultusunda Fecr-i Ati topluluğu 7 Mart 1909'da kurulmuştur. Kurulmasının ardından yaşanan 31 Mart Vakası ilk dağılışlarına ve 10

---

¹ Nihat Sami BANARLI. *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C.2 , İstanbul; MEB Basımevi, 2001. S.1063

Temmuzda bir araya gelme çabaları da ortak yenilikçi bir sanat anlayışına sahip olmadıklarından dolayı müstakil olarak devam etmelerine sebep olmuştur. Her ne kadar aynı çatı altında devam edememiş olsalar da Fecr i Ati hareketinde yer alan yazarlar Ahmet Haşim, Ahmed Samim, Ali Süha, Cemil Süleyman, Emin Bülend, Emin Lami, Fazıl Ahmed, Fuad Köprülü, Hamdullah Suphi, İzzet Melih, Mehmet Behçet, Müfit Ratib, Refik Halid, Şehabettin Süleyman, Tahsin Nahid ve Yakub Kadri idi.

Kısa soluklu bir edebiyat meydana getiren bu genç yazar ve şairlerin Ahmet Haşim, Yakup Kadri gibi güçlü sanatkarlar da aralarından çıktığı görülmektedir.

Cemil Süleyman, eserlerinde işlediği konularla, kullandığı dil ile Fecr-i Ati Edebiyatının taşımayı düşündüğü misyonu eserlerine yansıtabilmiş bir yazardır. Özellikle “Siyah Gözler” isimli romanı ile o sahada kendisini kanıtlamıştır da. Fakat mesleğinin zorunluluğu olarak devamlı görevlere gönderilmiş olması yazın hayatının kesintilere uğramasına sebep olmuştur. Bu durum aslında romanından sonra derlediği hikayeleri incelendiğinde ele aldığı konularda ve tasvirlerinde çeşitliliği de sağlamıştır. Cemil Süleyman, hem Fecr-i Ati kütüphanesine eseri konulan ilk yazar¹ olarak hem de döneme ışık tutan yazım tarzı ile hak ettiği yeri er geç alacaktır.

---

¹Berkiz BERKSOY. *Cemil Süleyman Bir Kuramsal Okuma Denemesi*, İstanbul; Kitap Yayınevi, 2007 s.11

1.BÖLÜM

CEMİL SÜLEYMAN ALYANAKOĞLU VE HİKAYECİLİĞİ

1.1. Hayatı:

Cemil Süleyman 24 Şubat 1886 yılında İstanbul'un yüksek kaldırım semti olarak anılan, şimdiki adıyla Beyoğlu Kalender Çeşmesi sokakta, 2 numaralı evde doğdu¹. Cemil Süleyman'ın Leman, Salman isimlerinde iki kız ve Celil isminde bir erkek kardeşi vardır. Asıl adı Mehmet Cemil Süleyman'dır. Babası Alyanak Mustafa Paşa oğlu Kaymakam Süleyman Bey, annesi Refika Hanım'dır. İstanbul'daki öğrenimine 1880 senesinde Kalender Çeşmesi İlkokulu'nda başlar. Babasının Arap ülkelerine gönderilmesi ile Beyrut, Halep, Sidon'da bulundu. Bu sürekli yer değişikliği onun düzenli bir eğitim alamamasına neden olmuştu. Babasının tuttuğu özel hocalar ile eğitimini tamamlamaya çalıştı. Nihayet 1903'te Halep İdadisinden mezun oldu. Tıp eğitimi için Beyrut'a gitti. Orada Amerikan Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde hazırlık sınıfını okudu. Bu sene içerisinde annesini kaybetti. İstanbul'a dönerek 1906'da tıp tahsilini tamamladı. İstanbul'a geldiğinde 1908'de ilan edilen Meşrutiyetin sağladığı özgürlük ortamında daha önce yakınlık duyduğu ve kaleme aldığı edebi eserleri Aşiyân ve Tanin dergilerinde yayımlanmaya ve hikayeleriyle edebiyat cemiyetinde tanınmaya başlamıştı. 1909'da kurulan Fecr-i Ati topluluğu içinde de bu sayede yer almıştır ve hikayeleri Servet-i Fünun dergisinde yayınlanmıştır. Fakat Balkan Savaşları sırasında Bulgaristan'a oradan da Hicaz'da çıkan salgın hastalık ve sürekli cephelerde görevlendirilmiş olması sebebiyle 1909-1913 yılları arasında kazanmaya başladığı şöhreti yavaş yavaş unutulmaya başlamıştı. 1914-1918 yılları arası Şam, Amman gibi Arap bölgelerinde tabip olarak çalışmış ve tabip yüzbaşı rütbesi ile terhis edilmiştir. Bu dönemde Sadiye Hanımla evlenir. Bu evlilikten üç çocuğu olur. Kızlarından ilki İlhan 1918'de, ikincisi Suna 1920'de, oğlu Süleyman Özkul 1922'de doğarlar. Harp yıllarında iki yara alan Cemil Süleyman, Harp Madalyası ve Demir Salıp Nişanı ile ödüllendirilmiştir. Cemil Süleyman, Türkiye içinde ve dışında çeşitli yerlerde doktorluk yaptı. Salgın

---

¹ Berkiz BERKSOY, *Cemil Süleyman Bir Kuramsal Okuma Denemesi*, İstanbul; Kitap Yayınevi, 2007 s.58

hastalıklarla mücadele etmek üzere gönüllü olarak mücadeleye katıldı. Yalnız yaşadığı ülkelerde insan sağlığı için savaş verirken koptuğu ana dilini bulma maksadıyla yazdı. Halep, Şam, Amman, Beyrut, Antakya, Hicaz gibi İstanbul dışında kalan Anadolu , Ortadoğu, Kuzey Afrika'nın büyük kent ve kasabalarının yanı sıra bu bölgelerin en ıssız köşeleri ve çöllerinde hekim, sağlık müdürü ve karantina hekimi olarak çalıştı. 1919'un Eylül'ünde Antalya'ya gelerek kurtuluş savaşı sırasında Sıhhiye Müdürlüğü oradan Mart 1923'te Çanakkale ve iki yılın ardından Samsunda Sıhhiye Müdürlüklerinde bulunmuştur. O tarihlerde ülke sınırlarımızda olmayan Antakya Hatay'a 1927'de hükümetin yurt dışı izniyle gönderilmiş ve 1931'de Hicaz'a gitmiş 1934 senesinde İstanbul'a dönmüştür.

Ömrünün çeyrek asırdan fazlasını gurbette geçirmiş olan Cemil Süleyman döndüğünde dedesinin lakabı olan Alyanakoğlu'nu soyadı olarak almıştır. Uzun yıllar Arap Yarımadası'nda çöl ikliminde görev yapmış olan Cemil Süleyman suya yeşile ve maviye olan hasretini '...uzun seneler cansız , duygusuz, hatırasız kalmıştım. Renksiz tabiatta ilham arardım. Beynimin içine çöllerin ıssızlığı çökerdi. Ne renk, ne hayat, ne şiir, ne musiki... Güneşin doğduğu yerde gün başlar, battığı ufukta hayat sönerdi. Bütün ceziretülarapta geceleyin ölü sükununa hayat veren bir tek baykuş sesi işitmedim. Renksizlikten başım yoruldu. Bir yeşil yaprağın hayali gözlerimde tütüyor; memleket hasreti günden güne acı bir dert gibi yüreğime çöküyordu.'¹ cümleleriyle ifade etmiş ve İstanbul'a döndükten sonra ve bu özlemini gemi ve vapurlarda doktorluk yaparak gidermeye çalıştı. 1937 yılında geçirdiği kaza neticesinde yaralanan bacağı dizin altından kesildi akabinde devamlı sağlık problemleri yaşayan Cemil Süleyman tedavi sürecinde de Almanya'ya gitti. 1940 yılının 30 Nisanında Cerrahpaşa Hastahanesi'nde hayata gözlerini yumdu.

Tüm bu hayat hikayesinde Cemil Süleyman Alyanakoğlu'nun kendisinin de ifade ettiği gibi babasının görevi dolayısıyla İstanbul'dan Beyrut'a ailesiyle sürgün giden 8 yaşındaki bir çocuğun yaşam savaşı hissedilir. Yazar, bu savaşı ömrü boyunca sürdürmüştür. Öyle ki mücadelesiz bir yaşamı yaşamaya değer bulmadığı aşağıdaki sözlerinden de anlaşılmaktadır:

---

¹ Berkiz BERKSOY. *Cemil Süleyman Bir Kuramsal Okuma Denemesi*, İstanbul; Kitap Yayınevi, 2007, s.51

“...Eğer hayatın müşkülleri karşısında bir saniye vehme ve tereddüte kapılıysaydım tehlike dedikleri korkunç heyülanın önünde bir adım geriye atsaydım malubiyet muhakkaktı(...) bir tarihte Cidde’de korkunç bir veba istilasası olmuştur. Mücadele için bir heyet gidecekti. Üç yardımcı hekime ihtiyaç varmış, gazetelerde ilan verildi. Fakat hiç kimse cesaret edip ortaya çıkmamıştı. Teklifi ben kabul ettim ve ertesi gün heyete iltihak ettim. Cenap Şahabettin önüne gelene benden bahsederdi: -işte derdi. Hadisatı bir İngiliz gibi muhakeme eden cesur bir hayat adamı¹. (...) onun için mücadele, daima mücadele... herşeyde mücadele.”

1.2. ESERLERİ:

Cemil Süleyman Alyanakoğlu Fecr-i Ati Edebiyat topluluğunun kuruluşunda yer alarak ve hatta görüşlerine birebir uyan hikaye ve romanlar yazarak adını Yeni Türk Edebiyatı tarihine yazdırmış ve ömrünün sonuna kadar eserler kaleme almayı sürdürmüştür. İstanbul dışında da doğu ve batıda birçok kentlerde bulunmuş, dolaştığı ülkelerin siyasi, iktisadi ve toplumsal yönleriyle, kültürleriyle ve dilleriyle tanır. Bilinen eser sayısı dördü geçmese de hem fikir yazıları da en az eserleri kadar önemlidir. Çünkü bu yazılar onun gerçek, etkili ve yaratıcı yanını ülke için bir şeyler yapmak isteyen yanını ve cesur ruhunu ortaya koyar. Ayrıca birçok röportaj, anı, gezi yazısı da yayımlamıştır.

1.2.1. KADIN RUHU

Araştırmalara göre yazarın il olarak basılan eseri *Kadın Ruhu* isimli romanıdır. 25 Eylül 1908 - 26 Şubat 1908 tarihleri arasında *Aşiyen Dergisi*’nde tefrika edilmiştir. Derginin son sayısında yarım kalmış, başka bir yazıda da tamamlanamamıştır. Bazı kaynaklar Cemil Süleyman’ın *Kadın Ruhu* adlı eserini 1914’te basılmış olarak gösterir². Fakat bilginin kaynağını açıklamazlar. Bu

¹ Berkiz BERKSOY. *Cemil Süleyman Bir Kuramsal Okuma Denemesi*, İstanbul; Kitap Yayınevi, 2007, s.63

² Kenan AKYÜZ. *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, İstanbul: İnkılap Kitapevi, 2010 , s.161

karışıklık aynı dönemde Saffet-i Ziya'nın da kaleme aldığı eseri aynı ismi vermesinden dolayı ortaya çıkmış olabilir.

1.2.2. TİMSAL-İ AŞK

Fecr-i Ati kütüphanesi tarafından basılan ilk eser olması dolayısıyla önemli taşıyan Cemil Süleyman Alyanakoğlu'nun "*Timsal-i Aşk*" adlı eseri, Fecr-i Ati topluluğunun benimsediği fikirleri taşıması bakımından da önemlidir. Bu kitabın ilanı 975 numaralı Servet-i Fünun'un 208. sayfasında şu cümlelerle görülür: "Fecr-i Ati kütüphanesi." Fecr-i Ati encümen-i edebiyesi azasının asarını muhtevi olmak üzere tesis edilen bu kütüphanenin ilk iki eseri pek yakında neşr olunacaktır. Asar-ı mühime ve bedianın meshuf mütelaası olan karilerimize bu inkişaf-ı edebiyi tebşir eğler ve az fasılalarla diğer eczasının da neşr-i mükerrer olan bu kıymetdar silsilesi asarı kendilerine tavsiye ederiz: 1.kitap *Timsal-i Aşk* (küçük hikayeler) Cemil Süleyman; 2.kitap: *Hayat-ı Fikriyye*, Köprülüzade Mehmet Fuat.'¹ "

"*Timsal-i Aşk*" adlı eserin basım tarihi dış kapakta 1910 iken iç kapakta 1909'dur. İstanbul'daki Uhuvvet matbaasında basılan "*Timsal-i Aşk*" yazarın giderek tanınmasını sağlayan bir eser olmuştur. Yeni Türk Edebiyatı tarihinde zaman çizelgesine göre değerlendirildiğinde ilk eser olma özelliğiyle ayrıcalık kazanır. 222 sayfalık *Timsal-i Aşk* kitabında on dört hikaye bulunmaktadır.

1.2.3. İNHİZAM

Fecr-i Ati kütüphanesinde yayımlanan bir diğer eser ise Cemil Süleyman Alyanakoğlu'nun "*İnhizam*" adlı eseridir. 1909'da Ahmet İhsan ve Şürekası matbaasında basılmıştır.² Bu kitabın basıldığına dair tek bilgi Seyfettin Özege kataloğunda yer almaktadır. Fakat "*İnhizam*" romanının birçok bölümünde daha

¹ Nihat Sami BANARLI. *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C.2 , İstanbul; MEB Basımevi, 2001 s.1064

² M Seyfettin ÖZEĞE. *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı. İslam Ansiklopedisi, 1991.

önce dergilerde tefrikası yapılmış olan kısımlarıyla benzerlik göstermeyen bölümler saptanmıştır. Kitap gerek Cemil Süleyman'ın meslek hayatı sebebiyle gerekse tefrika edilen dergilerin kesintiye uğraması sebebiyle sık sık yarım kalma şansızlığını yaşamıştır. Bu sebeple “*İnhizam*” romanının tam olarak aydınlığa çıkarıldığı söylenemez. Bununla birlikte “*İnhizam*”ın Tanin’de yayımlanan bölümleri araştırıldıktan sonra daha önceki çalışmalara ek kırk dört yeni bölüm daha bulunmuştur.

1.2.4. SİYAH GÖZLER

21 Mart 1911’de basılan Cemil Süleyman’ın “*Siyah Gözler*” isimli romanı aynı tarihlerde Tanin mecmuasında da tefrika edilmiştir. Yazarın 120 sayfalık bu romanı onun zirve eseri olarak adlandırılır. Eylül 1997’de Nuri Akbayar’ın orijinaline sadık kalarak eseri Latin harflerine aktarmış, ve Oğlak Yayınları tarafından basılmasıyla en çok bilinen ve en çok incelenmiş eseri olarak karşımıza çıkmaktadır. *Siyah Gözler* için bir facianın romanıdır denir. Aşk ile toplumsal ahlak kuralları arasında sıkışmış dul bir kadının romanı. Günümüzde okuyucuya ağır gelebilecek bir dille yazılmış gibi gözükse de üslubundaki zenginliği ile okuyucuyu etkileyen bir eserdir. Bu eserinde hikayelerinde olduğu gibi konu bakımından Halit Ziya’nın tesiri görülür ki bunu kendisi de gizlememektedir. Cemil Süleyman’ın kaleme aldığı eserler içerisinde mesleğinin getirdiği gözlem ve duygusal bakış açısıyla kendisini hissettirdiği görülmektedir. *Siyah Gözler*, yapı ve anlatım özellikleri bakımından Servet-i Fünun romanı olarakta değerlendirilebilir. Ana duygudan ayrılmadan yan olaylarla hikayeyi boğmadan anlatmayı tercih ettiği bir eser olmuştur. Yazarımızın “*Siyah Gözler*” isimli bu eseri son olarak Papersence Yayınları tarafından saklı kitaplar serisi içerisinde Kasım 2014 tarihinde İstanbul’da basılmıştır.

1.2.5. UKDE

1912’de resimli kitap matbaasında basılan *Ukde* yazarın son eseridir. 132 sayfalık bu kitap sekiz ayrı bölümden oluşmaktadır. İçinde yer alan hikayeler sırasıyla Ukde ‘Bir Arkadaşımın Hatıratından’, Kotra, Ferdane, Gülsümün İredı, Kadın Hilesi ‘Eski Mevzulardan’, Celeb Osman, Dikişçi Kız, Bir Mektup ‘Kadın Yazıları’.

Ukde içerisindeki hikayeler Abdullah Akın tarafından Osmanlıcadan aktarılmış ve Papersence Yayınları saklı kitaplar serisi içerisinde Cemil Süleyman, bütün hikayeler adı altında Kasım 2014’te basılmış ve İstanbul’da yayımlanmıştır. Yazarın bu kitaptaki derlediği hikayelerinde diğer hikayeleriyle ortak nokta olarak aşk ve hayat ailesi ile verem hastalığına tutulmuş hastalar öne çıkar. Bunun yanı sıra maddi manevi olarak savaş yıllarının çekilen ızdırapları hikaye karakterlerinde kendini gösterir. Yazar ilk hikayelerine nazaran *Ukde* isimli hikaye kitabında ağır terkipleri, uzun paragraflarla anlatımı zenginleştirme çabasını şiirsel bir anlatıma dönüştürür. Edebiyat-ı Cedide yazarlarının şairaneliğinden etkilenmiştir.

DİĞER HİKAYELERİ

İki Hemşire, Bahçe Dergisi, Sayı :4

KADIN MEKTUPLARI

Handanın Mektupları 1 Tanin, 3 Mayıs 1908

Handanın Mektupları 2 Tanin, 3 Mayıs 1911

KADIN YAZILARI

Ana Hissi 1 Tanin, 12 Mart 1914

Ana Hissi 2 Tanin, 15 Mart 1914

Ana Hissi 3 Tanin, 15 Mart 1914

KAMER'İN HİKAYELERİ;

İtiraf : Resimli Kitap, Haziran-Temmuz 1911

Aşk Gecesi : Resimli kitap Mart-Nisan 1912

KÜÇÜK HİKAYE;

Baba Nasihatı : Tanin sayısı 15 Nisan 1914

İlk Rebi : Yeni Mecmua 1 Nisan 1929

Eski Şam : Yeni Mecmua 1 Mayıs 1929

Avdet : Yeni Mecmua 1 Temmuz 1929

Yaz Aşkına Dair : Yeni Mecmua, 1 Ekim 1929

Yolcular : Yeni Mecmua, 1 Haziran 1930

Mektupla Muaşaka : Vakit Gazetesi 28 Mart 1939

İki Çiçek Bir Böcek : Vakit Gazetesi 13 Haziran 1939

Efsane Kadın : Vakit Gazetesi 1-3 Ağustos 1939

Dudakların Zehri : Kurum Gazetesi 1938¹

---

¹ Berkiz BERKSOY. *Cemil Süleyman Bir Kuramsal Okuma Denemesi*, İstanbul; Kitap Yayınevi, 2007 s.186

2. BÖLÜM

2.1. CEMİL SÜLEYMAN ALYANAKOĞLU’NUN HİKAYECİLİĞİ

VE

EDEBİ ŞAHSİYETİ

Cemil Süleyman’ın eserlerinde Halit Ziya’nın etkisi görülmektedir. Psikolojik tahlillerde Mehmet Rauf’un izleri hissedilmekle beraber ona asıl tesir eden Halit Ziya’dır. “Aşk-ı Memnu’yu sekiz defa okumaktan kendimi alamadım” demesi de bu kanıyı güçlendirmektedir. Hikayelerinde aşk ve kadını meselelerini anlatan Cemil Süleyman’ın hikâyelerindeki kahramanları doktorluk mesleğinin izlerini taşır. Hikayelerinde çoğunlukla kahramanlar hasta ve veremli kadınlar, harp yıllarının ızdırabını çeken insanlardır. Ömrünün çoğunu cephelerde ve cephe gerilerinde tabiplik yaparak geçiren Cemil Süleyman’ın, kendisinde derin izleri olan meslek tecrübelerinin ve yaşadıklarının eserlerindeki kahramanlarında da görülmesi kaçınılmazdır.

Cemil Süleyman’ın yazı hayatını iki dönemde incelemek mümkündür. Birinci Dönem Tanin ve Servet-i Fünun dergilerinde yazdığı dönemdir. Bu dönemdeki hikayelerinde Fecr-i Ati dili ve anlatım özelliklerinin izleri görülmektedir. Gösterişli ve süslü cümleler, Arapça-Farsça terkipler gibi alışılmış Servet-i Fünun ve Fecr-i Ati üslubu dikkati çekmektedir. Edebiyat-ı Cedide yazarlarının özellikle düşkünlük gösterdiği şairane anlatımdan fazlaca dışarı çıkmamıştır. Mekan tasvirleri ve psikolojik tahliller esnasında kurduğu uzun cümleler, zaman zaman maksadını unutturacak derecede yoğun bir anlatımla uzasa da, kişilerin ve konularının iyi anlaşılması açısından oldukça önemlidir. Birkaç hikayesi dışında, ilk dönem hikayelerinde kahramanların yoğun diyaloglarına şahit olmayız. Genel olarak kahramanların gözünden tasvirler öne çıkarak okuyucunun hikaye karakterleriyle özdeşleşmesini sağladığını söyleyebiliriz. Bu dönem hikayelerinin genel mekanı İstanbul’dur. Kahramanları da büyük bir değişim geçiren toplumun gelecekte daima mutluluk bekleyen toplumun bir o kadar ümitsiz ve çile içinde yaşayan kesimidir.

Nitekim hikayelerinde ne çok kullandığı kelimelerin saadet, aşk, hülya ve şiir olması da manidardır. Cemil Süleyman'ın ilk dönem hikayelerinin hemen hepsinde aşk ana temadır. Ve klasik edebiyat kalıpları içerisinde değerlendirilmiştir. Erkekler aşık olur ve merkezde kadın aşık olunacak odak noktadır. Hikayelerin genelinde kadınların aşkı söz konusu edilmez. Hatta, kadınların dili ile yazdığı hikayelerinde, bir kadının erkeğe aşık olması küçümsenen bir şey olarak dikkati çeker. Erkekler kadınlar için verem olup yataklara düşecek kadar aşık olurlarken, kadınların öne çıkan vasfı dengeli bir aile hayatı kurarak toplum içinde kendilerine öngörülen rolleri kabullenmesinden ibarettir.

Cemil Süleyman'ın hikayelerinde, yaşadığı dönemdeki karamsarlığın izleri açıkça görülmektedir. En çok kullandığı kelime saadet olmasına rağmen mutlu sonla biten hikayesi yok denecek kadar azdır. Hikayelerin ana motifini oluşturan kahramanlar, daima hayatta küçük mutluluklar bekleyen ancak sürekli çile çeken, muzdarip, mağdur buna rağmen mütevekkil kişiler olarak göze batar. Hikayelerinde, özellikle kadınların gözünden aile kurumunun önemi , çocuk sevgisi ve şefkati, uyumlu bir ailenin yaratacağı mutluluk özenle işlenmiştir. Bir çok hikayenin ana karakterini oluşturan hastalıklı kimliklerin hasta psikolojisinin, mesleğinin de getirdiği incelikle mükemmel işlendiği ve anlatıldığı dikkat çeken bir başka husustur. Dönemi itibariyle ince hastalık olarak adlandırılan ve oldukça yaygın olan verem hastalığı, gerek aşk ızdırabı, gerekse yoksulluk ve sosyal şartlar icabıyla kahramanlarının tutulduğu illet olarak bolca tekrar edilir. Veremli bir hastanın ruh hali, gerek hastanın bakışından, gerekse dışarıdan olaya müşahit olan bir hekim gözünden oldukça detaylı bir şekilde tasvir edilmiştir. Hikayelerindeki kahramanların neredeyse tamamının ölüm sebebi de bu “ince hastalık” olmuştur.

Sosyal konulara değindiği hikayelerinde ana temayı genellikle kadın çerçevesine oturtur. Toplumsal haklar bakımından mağdur olan kadınların bu sorunlarını dile getirmek, hikayelerinde yine kadınlara düşmektedir. Pek çok hikayesinde kadın kahramanlar, erkeklerin kendilerinden sadece aşk beklemesinden şikayetçidirler. Onlar, sosyal statü gereği kadın haklarını öne çıkarmayı münevver erkeklerden beklerken bu kesim kadınları sadece aşk objesi olarak değerlendirmekte

ve kadınlardan da aşklarına karşılık beklemektedir. Oysa Cemil Süleyman hikayelerinde ele alınan kadın prototipleri, aşk yerine samimi ve dengeli bir aile hayatı ile, erkeklerle beraber kadın haklarının dile getirilmesi beklentisindedir. Namus, iffet, mahrem gibi kelimeleri, hikayelerinde daha çok kadınların dilinden izah etmesi de ayrıca dönemine göre farklı bir bakış açısını oluşturur.

Zaman olarak geceyi çokça öne çıkarır. Hastalarının ızdırabı geceleri daha belirgindir. Önemli adımların neredeyse hepsi geceleri atılır. Hikayelerinde gecenin dinginliği rahat bir düşünceye zemin hazırladığı kadar korkutucudur da. Gece karanlığını ifade eden “zulmet” kelimesini izale edecek kelime de mehtap, yani ay ışığıdır. Romantizmi bu zaman dilimine tahsis etmeyi tercih eder. Gece hem hüznü, hem ürkütücü hem de ardından sabahı getirecek olmasıyla ümit vaat eder. Yine mevsim olarak sonbahar oldukça detaylı işlenir. Bahar ve yazın bitimi olan ve kışa kapı açan bu mevsim, insan hayatının da ölüme açılan son demlerini hatırlatması bakımından önemli bir yer tutar. Ve elbette Cemil Süleyman için denizin başka bir yeri vardır. Çocukluğunun ve gençliğinin önemli bir kısmını geçirdiği, savaş sırasında uzun bir müddet yaşamak zorunda kaldığı çöl ikliminin antitezi olarak hikayelerinde bir arka manzara olarak deniz sıkça kullanılır. Deniz ile bereber özellikle Büyükada, dingin ve asude bir yaşamı sürekli özleyen Cemil Süleyman’ın hikayelerinde önemli bir mekandır. Gece, deniz ve Ada’nın dingin iklimi, hüznü ve aşk acısını anlatması bakımından büyük bir önemi vardır.

1929’dan sonra, Cemil Süleyman’ın daha sade bir dil ile hikayelerini oluşturduğunu görüyoruz. Bu dönem hikayelerinde ana mekan İstanbul’dan Ortadoğu’ya kaymıştır. I. Cihan Harbi’nin neredeyse tamamını geçirdiği özellikle Suriye ve Lübnan coğrafyası hikayelerinin ana mekanını oluşturur. Bu coğrafyaya alışmış bir yabancıнын gözüyle. Ortadoğu insanını kendi kültür çerçevesinde anlatmayı tercih eden Cemil Süleyman, bu dönemde ilk öykülerinde görülen ağdalı dil ve uzun cümleleri tamamıyla terk etmiş gibidir. Bu dil yapısını, Cemil Süleyman’ın 1930’larda yazmış olduğu gazete makalelerinde de gördüğümüzden hikayelerindeki anlatım tarzında ortaya çıkan değişikliğin sebebini gazetecilik ve köşe yazarlığına yormak yanlış olmaz.

İkinci Dönem yazı hayatı ise ordu içinde çalıştığı yıllardan sonraki dönemdir. Terhis olduktan sonra yazı hayatına geri dönen yazar, bu dönem yazıları için şu değerlendirmeyi yapmaktadır. *“Bütün dünya birbiri arkasına sıra sıra dizilmiş terkiplerle başı ve sonu belli olmayan uzun cümleler yapmaya uğraşırken, işitilmemiş Arapça ve Acemce kelimeler bulmak için lügât kitaplarını karıştırırken; ordu, kısa ve kesin cümlelerle en çetin mevzuları vuzûhla (açıklıkla) ifade ediyor; bir kolordu komutanına emir yazarken neferin anlayacağı lisanı kullanıyordu. Çok az zaman içinde bir ‘ordu edebiyatı’ vücuda geldi. Gençlik, öz dilini o ocakta öğrendi, yurt sevgisini, milliyet duygusunu o kaynaktan aldı, geride kalanlara aşıladı. Benim, bizzat kendimin Tanin’den, Servet-i Fünun’dan sonraki lisanımın üslûbunun doğduğu yer, itiraf ederim ki o ocaktır¹ ...*

---

¹ Berkiz BERKSOY. *Cemil Süleyman Bir Kuramsal Okuma Denemesi*, İstanbul; Kitap Yayınevi, 2007

3. BÖLÜM

3.1. TİMSAL-İ AŞK KİTABI İNCELEMESİ

Cemil Süleyman (Alyanakoğlu), 1909 yılında “*Timsal-i Aşk*” isimli kitabında, hiayelerinin bir kısmını derlemiştir. Kitap içinde on dört hikaye bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla: Timsal-i Aşk

Aşiyân-ı Müstakbel

Ferda- yı Zifaf

Bir Facia

Kadın İntikamı

Nevzat’ın Defterinden / Unutulmuş Bir Sima

Dört Sene Sonra

Ayna Karşısında

Heykel

Fikret’in Kuzusu

Nüvit’in Evrak-ı Metrukesinden \ Beyaz Gece

Küçük Dostum

Tehlike

Ruzname’den \ Ceriha dır.

Hikayelerin Osmanlıca’dan akarılmış metni daha sonrada incelemeleri verilecektir.

3.1.1. TİMSAL-İ AŞK

Kahire'den İskenderiye'ye kadar aynı vagon dahilinde, bütün bir seyahati karşı karşıya, yekdiğerimize hatta bir kelime söylemeden takip ettikten sonra nihayet bizi, vapurda aynı kamarada birleştiren tesadüfün bir yadigar-ı lutuf ve tesamühü (hoşgörü) olmak üzere kabul edebileceğim bir İngiliz dostumla salonda otururken, güvertenin bir mahşere benzayen izdihamı arasında, bütün seslerin fevkinde yükselen şuh kahkahalarla bu kalabalığın fevkiserinde (başın üzeri) kadın sesleri, ikimizde de bu yeni gelen yolcuları görmek için bir ihtiyac-ı tetkik uyandırmıştı. Bu esnada İngiliz dostum, sima-yı matruşu (traşlı yüz) üzerinde o dakikada teressüm eden bu hutut-ı ibtisam (tebessüm ederken oluşan yüz hattı) ile mütekallis (kasılmış) dudaklarını garip bir şive-i beyana (açıklama şekli) terfik (eşlik etme) ederek:

- Galiba bize refakat etmek şerefinden mahrum olmak isteyen zümrelerden biri... dedi.

Ve kapıya doğru ilerledi. Ben gülerek takip ettim. Güverte, hareket zamanlarına mahsus bir faaliyet içinde öteye beriye koşuşan insanlarla dolu idi. Eşya nakleden hamallarla birer ikişer gelen yolcular, burasını gayr-ı kabil-i mürur (dolaşılması imkansız) bir hale getirmişti. Nihayet yol üzerinde muvakkaten (geçici olarak) şuraya buraya bırakılan sandıklardan, çantalardan ilerlemek kabil olmayacağını anlayarak diğer cihetten terasa çıkmayı düşündük. Buradan etrafı daha iyi tetkik etmek mümkündü.

Şimdi küpeşteye dayanmış bir kısmı henüz rıhtımda eşya nakliyle uğraşan yolcuları seyrediyorduk. İçlerinde zarif tuvaletleriyle şık madamlar, beyaz pike elbiselerinin kısa etekleri altında dolgun bacakları görünen genç kızlar vardı. İngiliz dostum, o dakika için hüviyet-i ciddiyesinden (ciddiyetli duruşundan) hemen tecerrüt edivererek bütün tekalif-i münasebatı (mesafeli ilişki) birden siliveren bir samimiyetle:

- Eğer, diyordu. Bunların hepsi yolcu ise karantina müddetinin on gün devam etmesini temenni ederim.

Sonra biraz ötede, bir delikanlı ile kimbilir neye dair görüşen bir ihtiyar madamı göstererek ilave ediyordu:

- Yalnız, bununla seyahat etmek bedbahtlığına tahammül edemem.

Bunlardan başka kısım kısım arabalarla, otomobillerle gelenler, şurada burada halkalar teşkil ederek birbirleriyle görüşenler, vapurun hareketini görmek arzusuyla rıhtımın kenarına birikenler, bütün bu izdiham arasında, kendilerini teşhir etmek için piyasa edenlerle, piyasa edenleri görmek için dolaşanlar vardı. Ve biz, bunların arasında şayan-ı tetkik (incelemeye değer) simalarla müzeyyen (süslenmiş) tuvaletleri böyle karşıdan seyretmekten büyük zevk alarak, içlerinde bilhassa bize refakat edecek olanlara dikkat ediyorduk. Fakat vapura girip çıkanlar arasında bunları tefrik (mümkün) kabil olmuyordu. Bazen bir kişiyi teşyi etmek için gelenler, bütün bir salonu işgale kifayet edebilirdi. Yalnız, başlarında kasketleri, omuzlarında mini mini zarif dürbün çantalarıyla kendilerine bir seyyah süsü veren genç matmazeller vardı ki bunların yolcu olduklarına şüphe etmiyor ve bir kuvve-i istidlal (kesin delil bulma) ile diğerleri hakkında da az çok sahih hükümler vererek salonumuzda olanlara da birer mevki hazırlıyorduk. İngiliz dostum, bu hususta biraz müşkülpesent (zor beğenir) davranıyordu. Hatta yirmi beş yaşından yukarı olanları, eğer pek güzel değilse refakatine kabul etmekte tereddüt ediyordu. Şimdi caddelerden fevc fevc (bölük bölük) rıhtıma dökülen halk diğerlerine iltihak ettikçe sıkışıyorlar ve bu kalabalıktan istifade edenler, cüretlerini biraz daha ileriye götürmekte güçlük çekmiyorlardı. Bu esnada vapurun ikinci düdüğü bu şehr-i muazzamın gülgüle-i hayatı arasında bir inikas-ı hava-çak (yavayı yırtarcasına yankılanan) ile yükseldi. Hareket zamanına yarım saat kamıştı. Artık herkeste bir istical uyanıyor... Bir taraftan gelen yolcular vakit kaybetmeden şitap ediyorlar... Ve sabahtan beri kızgın bir güneş altında çalışmaktan adalatına (kaslarına) derin bir taab (yorgunluk) gelen amelede daha fazla bir faliyet görülüyordu. Bir taraftan ambarlara eşyalar indiriliyor...Diğer taraftan arabalarla cesim balyalar naklediliyor... Ve yavaş yavaş yekdiğeriyle vedalaşmak zamanının takarrüb-i hululile (gelecek vaktin yakınlaşması ile) kalpleri çarpmaya başlayanlar, uzun uzadıya aynı mevkide oturmaktan men eden bir duramamazlıkla güvertede öteye beriye geziniyorlardı.

Salonda birer birer boşalan bira şişelerine artık nihayet veriliyor. Kadehlerindeki son curayı (yudumu) ikmal edenler ikişer ikişer dışarı çıkıyorlardı. İngiliz dostum bütün bu terasa toplanan halk arasında en ziyade nazar-ı dikkatini celbeden bir kız ile bir delikanlıya irae (işaretle göstermek) ederek:

- Mutlaka iki nişanlı... dedi. Deminden beri dikkat ediyorm, gözlerini bir dakika birbirlerinden ayırmıyorlar.

Bu benimde nazarıma çarpıyordu. Onların birbirlerine yakın duruşlarında, yekdiğerini cezp ediyor, zannolunan öyle bir hal ardı ki bu iki gencin bütün mevani'i (engeller) hükümsüz bırakan mesuriyet (büyülenme) içinde yek diğerini çılgın bir aşkla sevdiklerini delalet ediyordu. Delikanlı, onu mümkün olabildiği kadar kendisine çekerek dudakları hemen genç kızın saçlarına temas edebilecek bir sokulganlıkla ona bişüphe, ruhunun emellerinden, onları birbirlerine, bir müddetiçinde mütehassir içinde bırakacak olan bu iftirakın teessürlerinden, acılarından bahsederken o, gözlerini indirmiş suküt ediyor, kulağının dibinde latif zemzemelerle ruhuna derin bir hüznün rikkatlerini serpen bu nuhat-ı sevdayı sanki katre katre içerek, şimdi taşmak isteyen bir ihtiyac-ı büka ile sinesi doluyordu. Genç kız hemen ağlayacaktı. Fakat bütün tavırlarında teessürlerini etrafındakilerebelli etmekten çekinenlere mahsus bir azim ile nefesini cebredişleri (zorlama) vardı ki onu ruhen bir müteessir gösteriyor ve ağlamamak için dişleri ile mini mini beyaz mendilin kenarını ısırıyordu. Vapurun üçüncü düdüğü, bütün bu yüzlerce halk arasında azim bir telaş uyandırarak inikas etti. Şimdi birbirleriyle vedalaşanlar birer birer avdet ediyorlar ve yekdiğerlerinin ellerini tekrar tekrar sıkarken, henüz bitmeyen müsahabelerini (konuşmalarını) ikmal bir cümleler üzerinde sanki koşarak tevdi edilecek daha birçok şeyler tahattur ediyorlar... Bazıları birçok şeyler söylemek istedikleri halde o anda gelen bir heyecanla bir şeyler söylememekten bunalarak gözlerinde bir iki katre yaşla sakitane ayrılıyorlardı.

Vapuru kaybetmekten korkarak nefes nefese koşanlarla vapurda kalmak endişesiyle avdet etmekte istical gösterenler birbirlerine karışıyorlar... Geminin tedarikat-ı seferiyesi (seferde lazım olan şeylerin sağlanması) için öteye beriye

dağılan mürettebat, güvertede biriken ahali arasında vazifelerini ifaya gayret ediyorlardı.

Biraz sonra vapurda yolculardan başka kimse kalmamış, iskeleler alınmış idi. Şimdi herkes küpeşelerde, rıhtımdaki halk ile teati-i selam (selamlaşmak) ediyorlardı. Delikanlı, elinde beyaz bir mendil ile nişanlısını teşyi ederken o, nihayet zaptedilmeyen bir şehka-i büka (iç çekerek ağlama) ile hıçkırma hıçkırma ağlıyor ve delikanlının ona mukabele eden gözyaşları, bu ki ruhu birbirine daha ziyade ısırdıran bir iştiyakle yaklaşıyordu. Mümkün olsa kim bilir nasıl bir mecburiyetle icra edilen bu seyahatten feragat ederek tekrar birleşecekler ve bir daha ayrılmayacaklardı.

Kumandanın bir işaretiyle palamarlar çözüldü. Ve o dakikada limanın sakin suları, bu cesim teknenin ka'ından (derinliğinden) fıskıran beyaz köpükler arasında bir an içinde hasıl olan müthiş girdaplarla birbirine karışarak, orasını birden tevsi eden beyaz bir daire içinde ihata etti.

Vapurumuz yavaş yavaş rıhtımdan ayrılıyordu. Bu esnada delikanlı mini mini mendili ile kendisini son selam-ı vedayı gönderen sevgilisine sesleniyordu:

- Rica ederim Charlotte, muvasalat eder etmez telgrafi unutma.

O, başıyla mukabele ediyor ve artık tahakkuk eden bu iftirakın yeis-i matemî ile bütün vücudu sarsılarak ağlıyordu. Delikanlı, nihayet kendisinde uzaklaşan bir saadetin arkasından uzun uzun bakmaya tahammül edemeyek oradan ayrıldı. Ve kalabalık arasında kayboldu.

Şimdi gittikçe ziyadeleşen bir süratle rıhtımdan uzaklaşıyoruz. Çehreler adeta fark edilmeyecek bir şekil alıyor ve artık tefrik edilemeyen başlar üzerinde dalgalanan beyaz mendiller, mini mini keleklerin tayeran-ı havaisinde (havada süzülmesinde) şebih bir tebaüdle (uzaklaşma) birer birer siliniyordu. İç limanın med halini (giriş kısmını) döndükten sonra rıhtım artık görünmüyordu. İki tarafımızda birer saf teşkil eden gemileri, vapurları birer birer arkada bırakarak

geçtik. Fenerin etrafında geniş bir hatt-ı münhani (eğilimli) resmettikten sonra enginlere doğru açılmaya başladık. Bir mil kadar uzaklaşmıştık ki vapurumuz birdenbire durdu. Herkes nazarlarında bir manay-ı endişe (kaygı ifadesi) ile tevakkufumuzun sebebini anlamak için etrafa koşuştular. Sonra anlaşıldı ki kılavuz iade ediliyor... Bir dakika sonra tekrar hareket etmiştik. Şimdi yolcular birer birer mevkilerine çekiliyorlar ve gittikçe uzaklaşan mavi bir sis tabakası altında kaybolan sahili seyretmekten yorulan nazarlar bütün yabancılıkları biran içinde izole eden bir insaniyetle birbirlerine teveccüh ediyordu. Ötede beride yer yer halkalar teşkil etmiş ailelerle birlikte yelken sandalyeler üzerinde gaztesini, kitabını okuyan mösyöler, dalgın nazarlarıyla sahilin sisleri arasında uzaklaşmış bir hayalin hudut-ı mevhumesini arayan gençler vardı. Charlotte, bu sarışın, güzel kız... O hala sinesinde hafif ihtilaçlarla ağlıyordu. Ve ben, onu böyle müteessir ve ağlıyor gördükçe kalbimde derin bir rikkat duyuyor ve ona ruhumun bütün samimiyetleriyle ağlıyordum. Kim bilir birbirlerini ne kadar seviyorlardı! Zihnimde bu düşünce ile, onun, ihtimal uzak bir yerden hasta haberi gelen pederinin kenar-ı firaşına (yatağın kenarı) koşarken, beride terk edilen bir nişanlının yeis-i iftirakıyla (ayrılık üzüntüsü) sızladığını tahayyül ediyor ve hayatın bazen pek kadar bir tesaduf-i unf (sertliği) ve kahrı altında ezilen genç kalplerin meraret, matemi ile ruhumda elim bir teessür duyuyordum. Hemen gidip onu telsiye etmek ve onunla beraber bende ağlamak istedim.

Salon, hemen hınca hınç dolu idi. Yalnız birinci mevkide yüzeli kadar yolcu vardı. Bunların bir kısmı vebadan kaçıyorlardı. Bazları da bermutat yaz mevsimini memalik-i mutedilede (ılıman iklimin olduğu yerler) geçirmek üzere sayfiyelerine (yazlıklarına) çekiliyorlardı. Bunlar meyhanında, kadınlar ekseriyeti teşkil ediyordu. İngiliz dostum, en ziyede buna memnun olark seyahatimizin parlaklığı hakkındaki düşüncelerinden bahsediyor ve salonu dolduran bütün bu genç simalar arasında intihap ettiklerini birer birer göstererek tenkit ediyordu.

Biraz sonra yemek kampanası çalındı. Hepimiz, yemek salonunda birleşmiştik. Sofranın etrafında toplanan çehreler arasında yalnız Charlotte'un siması eksikti. Buna dikkat ettiğim zaman birdenkalbim çarptı. O ne için gelmemişti?.. Bu

sual zihnimde bir nabzan-ı ateşin (nabzın hızla atması) ile yaşıyor, saniyeler geçtikçe kesb-i ehemmiyet ederek zihnimi işgal ediyordu. Yoksa hasta mıydı?

Yukarıya çıktığım zaman, onu sandalyesinin kenarına dayanmış, hala için için ağlıyor gördüm. Ve kalbimde derin bir teessürle biraz ötede bir kanepeye oturdum. Beni görür görmez gözlerini sildi. Ve başını diğer cihete çevirerek uzaklara daldı.

Güneş ufka yaklaşmış, yavaş yavaş gurup ediyor ve oradan fişkırان bir bürkan-ı ateşin (yanardağ) ile afak (ufuklar) tutuşuyor gibiydi. Güneş alçaldıkça, bahr-ı sefid in lacivert suları üzerinde öteye beriye öteye beriye kaçışan ziye parçaları sanki bir bir eriyerek sönüyor; ufka doğru imtidat eden bu safa-i zerrin (altından yüzey) üzerinde, semanın inikası-ı elvanıyla (renklerin yansımaları) dalgalanan rengarenk tüllerin ipek etekleri uçuşuyor ve bütün afak, pembe bir gubarla (toz) dumanlanarak sisleniyordu. Bir dakika sonra güneş battı; etraf, yavaş yavaş koyulaşan gölgelerle kararmaya başladı. Genç kız, hala o vaziyette duruyordu. Kalbimde bir eza ile oradan kalktım, biraz ilerledim; dikkat ettim ki ağlıyor...

Bütün bir geceyi sakin bir denizle geçirdikten sonra, sabaha karşı hafif bir şimal (kuzey) rüzgarıyla kabarmaya başlayan dalgalar, gittikçe ziyadeleşen bir sallantı ile vapurumuzu sarsmaya başlamıştı. Denizden müteessir (etkilenen) olanlar, birer birer kamaralarına çekildiler. Hatta küpeşteye dayanarak biraz evvel kemal-i iştiha (mükammel iştiha) ileyedikleri yemekleri çıkaranlar vardı. İngiliz dostumla ben, pek çok deniz seyahati yapmış olduğumuz için bütün bu mideleri bozulanlara lakayd, dolaşıyorduk. Birçokları salonda kanepelerin üzerine uzanmış yatıyorlar, bu hastalığa müsabiyetten (bir hastalığa yakalanma) korkanlar limonatalarla, eterlerle midelerini tedviye çalışıyorlardı. O aralık aşağıdaki salonda bir ses işitildi:

- Aman doktor çağrınız, doktor...

Bunu müteakip merdivenlerden süratle bir genç çıktı. Endişenak (endişeli) :

- Geminin doktoru nerede? Bir madmazel bayılıyor...

Bayılan, matmazel Charlotte idi. Hepimiz tedavisine şitap ettik. Bir dakika sonra doktor da geldi. Delikanlı ayak üzerinde dolaşıyor, kamarasından getirdiği kolonya ile madmazelin kollarını ovuyordu. Biraz sonra hasta gözlerini açtı. Eterler koklatıldı, kordiyeller (yatıştırıcı ilaçlar) içirildi. Ve genç, hastanın etrafında dolaşarak bütün gayretleriyle onun tedavisine çalışıyordu.

İngiliz dostum:

- Görüyorsun? dedi. Münasebetler daima böyle başlar. İster misin, yarın bu hasta kızla bu insaniyetkar delikanlı, birbirlerine ilan-ı aşk etsinler. Hem bence bu muhakkaktır.

Ben itiraz ediyordum. Hiç bu kabil midir? Bir gün evvel ağlayarak ayrıldığı bir genci, bir gün sonra unutabilmek... Ve sonra bir diğeriyle sevişmek... Bu mümkün değildi. Ben bunu söylerken dostum gülüyor:

- Görüyorum ki sen, pek tecrübesiz bir gençsin... diyordu.

Akşama doğru fırtına kesb-i sukunet (sakinleşmek) etmiş, sabahtan beri kamaralarında baygın yatanlar yavaş yavaş dışarıya çıkmaya başlamışlardı. Charlotte arkasında kalınca bir manto ile terasada ağır ağır geziniyor ve yanındaki delikanlıya yavaş yavaş bir şeyler anlatarak gülümsüyordu. O dakikada dostumun ideasını tahattur ettim. Acaba hakikaten yanılıyor muydum? Fakat onun, hastalığında kendine dest-i muavenetine (yardım eli) uzatan bir delikanlı ile gezmesinden ne çıkardı? Yanına geldiği zaman kovacak değildi ya...

Ertesi gün güneş doğarken Pire'ye mavasalat etmiştik. Burada beş gün karantina bekleyecektik. Doğrudan doğruya Pire'nin garbında (batı), küçük bir havuz dahilinde, tersanenin önüne giderek demirledik. Şimdi herkeste bu beş günü nasıl geçirmek lazım geldiği hakkında tasavvurlar vardı. Birisi kitabını okuyor, bir diğeri bu uzun yaz gününün can sıkıcı saatlerini uykuyla geçirmeyi düşünüyor, orta yaşlı bir madam bir dantelayı ikmal için iş takımlarını hazırlıyor, bir mösyö elinde oltasıyla balık tutmaya çalışıyor, İngiliz dostum, her şeyden ziyade genç kızlarla

meşgul olmayı tercih ediyordu. Ve o derece eğleniyorduk ki böylece geçen günleri taaddüdü (çoğalma), bizi bilakis memnun edebilecekti...

Bir gün İngiliz dostum, simasında, fikirlerinde sebat (sözünden dönmeme) edenlere mahsus bir tebessüm-i itminanla yanıma gelerek:

- Gel, bak, dedi. İddiamda yanılıyor muyum?.. Yoksa isabet mi ediyorum?..

İptidaben, ne demek istediğini anlamamıştım. Salona girdiğim zaman derhal intikal ettim. Caharlotte piyano çalıyor, delikanlı onun omzundan sarılarak nota mecmuasının yapraklarını çeviriyordu. Fakat bunda ne çıkardı?.. Dostuma döndüm:

- Bende öyle zannediyorum ki siz, pek bedbin bir tecrübekarsınız... dedim.

O, yine gülüyordu. Fakat zaman geçtikçe ben de dostumun fikrine iştirak etmeye mecbur olmuşum. Charlotte'u hemen daima, تنها bir köşeye çekilmiş, delikanlı ile gizli gizli konuşurken görüyordum. Sonra bir gece tesadüfen görülmüş bir vaka, bu süphemi teyide kifayet etti. Salonda çaylarımızı içtikten sonra dostumla güverteye çıkmış, kamerin serin ziyaretleri altında geziniyorduk. Sağ taraftaki koridordan geçerken açık bir kamaradan hafif bir fısıltı işiterek, o anda kalbimize gelen bir şüphe ile orada durduk. Onlar, bizi görmemişlerdi. Bu esnada İngiliz dostum kulağıma eğilerek:

- Gördün mü?.. dedi. Aşk daima böyledir. Bugün sizin için çarpan bir kalp, yarın bir başkasının hülya-yı visalih-le pür-helecandır. Aşk vardır. Fakat aşk-ı hakiki... Asla...

Dostum burada, muhakemesinden emin bir filozof hükm-i katiisiyle lakırtısını kesmiş ve ben, şu felsefeyle nazarımda birden bire alçalan aşklara, birbirlerini aldatan bütün insanlara karşı derin bir hüsumet (düşmanlık) duymuştum.

Hakikaten de öyle olmuştu. İstanbul'a mavasalat (ulaşma) ettiğimiz gün genç kızla delikanlı, valizlerini bir araba ile otele göndererek kendileri de kol kola, kim

bilir nerede bir kuşe-i sevda (aşk köşesi) aramaya gittiler. İhtimal ki Charlotte, nişanlısına çekeceği telgrafi bile unutmuştu.

4 Temmuz 323

Büyükada

(17 Temmuz 1907)

TİMSAL-İ AŞK HİKAYESİNİN İNCELEMESİ

Bu hikaye Emin Bülend'e ithafen yazılmıştır. Resimli Kitap'ta 1909 tarihinin haziran ayında neşredilen hikaye, hikaye kitabıyla aynı adı taşır.¹

Yazarın kendisini hikayenin kahramanlarından biri göstererek kaleme aldığı bu hikayede, mekan geniş hatlarıyla çizilirken, insan manzaralarının tahlilleri uzun uzadıya anlatılmıştır.

Başlangıcından sonuna kadar bir vapur sayahatinde, insanların davranışlarını gözlemlerken hareketlerinden çıkardığı duyguları, ustalıkla okuyucuya geçirmiştir.

Hikayenin başlangıcında seyahate beraber başladıkları ve “İngiliz dostum” diye bahsettiği yol arkadaşıyla diyaloglarında az da olsa karakterleri konuşturmuştur. Vapurun güvertesinde durup, kendileri gibi yolculuk için iskeleye gelmiş olan diğer insanları şu cümlelerle anlatmıştır:

“Şimdi küpeşteye dayanmış bir kısmı henüz rıhtımda eşya nakliyle uğraşan yolcuları seyrediyorduk. İçlerinde zarif tuvaletleriyle şık madamlar, beyaz pike elbiselerinin kısa etekleri altında dolgun bacakları görünen genç kızlar vardı.”

¹ Cemil Süleyman ALYANAKOĞLU, “Timsal-i Aşk”, Resimli Kitap, nr.9, s.912

“Bunlardan başka kısım kısım arabalarla, otomobillerle gelenler, şurada burada halkalar teşkil ederek birbirleriyle görüşenler, vapurun hareketini görmek arzusuyla rıhtımın kenarına birikenler, bütün bu izdiham arasında, kendilerini teşhir etmek için piyasa edenlerle ,piyasa edenleri görmek için dolaşanlar vardı.”

Bu gözlemleri yaparken, gözüne ilişen birbirine aşık bir çift dikkatini çeker ve vedalaşmalarını tasvir etmenin devamında kendi zihninde uyanan duyguları anlatmaya başlar:

“Bu benimde nazarıma çarpıyordu. Onların birbirlerine yakın duruşlarında, yekdiğerini cezp ediyor, zannolunan öyle bir hal ardı ki bu iki gencin bütün mevani’i hükümsüz bırakan mesuriyet içinde yek diğerini çılgın bir aşkla sevdiklerini delalet ediyordu. Delikanlı, onu mümkün olabildiği kadar kendisine çekerek dudakları hemen genç kızın saçlarına temas edebilecek bir sokulganlıkla ona bİşüphe, ruhunun emellerinden, onları birbirlerine, bir müddetiçinde mütehassir içinde bırakacak olan bu iftirakın teessürlerinden, acılarından bahsederken o, gözlerini indirmiş sükut ediyor, kulağının dibinde latif zemzemelerle ruhuna derin bir hüznün rikkatlerini serpen bu nuhat-ı sevdayı sanki katre katre içerek, şimdi taşmak isteyen bir ihtiyac-ı büka ile sinesi doluyordu. Genç kız hemen ağlayacaktı. Fakat bütün tavırlarında teessürlerini etrafındakilere belli etmekten çekinenlere mahsus bir azim ile nefesini cebredişler vardı ki onu ruhen bir müteessir gösteriyor ve ağlamamak için dişleri ili mini mini beyaz mendilin kenarını ısıırıyordu.”

Yazar bu noktadan sonra, sevgilisinden iskelede ayrılmış bu aşık kıza dair gözlemleri ve İngiliz dostum dediği kahramanıyla, bu kız ile ilgili diyaloglarına yer verir.

Kızın üzüntüye dayanamayıp fenalaştığı bir anda, ona, müdahale eden genç doktora yakınlığı ve seyahat sonunda sevgili oluşlarını, yazar büyük bir şaşkınlıkla karşılar. Kahramanlarının duygularından çok, kendi ruh halini dile getirir.

İlk başta, mekanın kalabalıklığı, kişi tasvirlerini arttırmışken hikayede kahramanlar netleştikçe yerini olay tasvirine bırakır. Yazar, hikayenin anlatı kısımlarında geçmiş zaman kullanmış, diyaloglarını ise şimdiki zamanla yazmıştır.

Cemil Süleyman, her ne kadar Fecr-i Ati anlayışıyla Sevet-i Fünun'un ağıdalı üslubundan uzaklaşmak istese de hikayede kullandığı uzun tamlamalar sebebiyle aynı üslubu tekrar eder.

3.1.2. AŞİYAN-I MÜSTAKBEL

Onlar daima böyle daima arada ufak ufak seyranlar yaparlar, bazen sahilde bir kaya üzerinde, valihane (hayretle) afak-ı temaşa ederken aşklarına, hayat-ı sevdalarının istikbaline ait emellerden taasurlardan bahsetmekten azim bir saadet duyarak, hatta uzun uzadıya gaybubetlerinin türlü manalara hamledileceğini düşünmeye lüzum görmeyerek biraz ziyade gecikmek için sebepler icat ederlerdi.

Altı seneden beri mevrut bir izdivacın humma-yı intizarı (hararetle beklemek) içinde, asırlar kadar imtidat eden ve fakat ümitlerine her gün bir parça daha kuvvet ve hayat vererek bir güzeran-ı teenni (ilerisini düşünüp ağır davranmak) ile yavaş yavaş uzaklaşan senelerin, bir akd-i rabitayla (bağlılık sözü) birleştirdiği bi iki teyzezade, Fuad ile Rana bir zamandan beri validelerin gizli takayyütleri altında istedikleri gibi serbet kalamamaktan bunalan ruhlarının, bazen tahammül-şiken (dayanılmaz) bir isyan-ı ateşini ile birden feveran ederek nereye gideceklerini bile kimseye ihbar etmeksizin çıkıp gezdikleri de olurdu.

İşte bugün yine, bir aralık bir bahane ile köşten çıkarak daima bu sahile kadar gelmişlerdi.

Onlar, küçüklükten beri birbirlerini saf ve masum bir muhabbetle severler ve bir ev içinde büyüyen nişanlı hissi ile yaşarlardı. Nihayet onbeş gün evvel icra edilen nikah, bu iki nişanlıyı daimi bir hayatı-ı refakat (evlilik) içinde yekdiğerine daha

metin bir rabita ile bent etmiş (bağlamış) oldu. Bunu düşündükçe her ikisinde latif ve cavidani (sonsuzluğa ilişkin) bir ümit ve hülya içinde, birbirlerinin olmaktan bahtiyar ruhlarının galeyan-ı neşve-i muhabbetiyle (sevinçle kaynaşmak) kendilerine ebedi saadetler vadeden bu hayat-ı şiir ve garamı takdis ederler ve bugünden itibaren başlayacak olan hayat-ı cedidelerinin itminan-ı saadeti (mutluluğun verdiği güven duygusu) içinde birbirlerini daha emin ve daha kavi bir salahiyetle severlerdi.

Şimdi burada bu kumlu sahili nevazişkar buseleriyle deraguş eden denizin kim bilir nerelerden sürükleyerek getirdiği bu mücella (parlak) çakıl taşları üzerinde, İstanbul'a nakleder etmez icrası karalaştırılan düğünlerinin müstesna hazz-ı hülyasıyla böyle kolkola sakitane gezerken, ikisi de izdivaçlarının safahat-ı mustakbel-i muaşakatını (karşılıklı sevmenin geleceği) düşünüyorlardı. Ah onlar, birbirlerini aldıktan sonra hayatta ne mesut bir çift teşkil edeceklerdi.

Fuad, bu narin yapılı kumral genç, birden zihninde doğan bir lema-i tasavvurla (fikir ışığı) biraz ötede, denize doru ilerlemiş, etrafı birkaç sene sonra bir koru halini alacak taze çam ağaçlarıyla muhat, küçük bir şibh-i cezireyi (yarım ada) göstererek :

- Bak, Rana... dedi. Şurası ne güzel!

Rana, samiasında (işitme) bir aks-i latif uyandıran bu tatlı, raşedar sesiyle birden bu istiğraktan silkinerek cevap verdi:

- Evet, hakikaten pek şairane!

Fuad, hemen o anda beyninin içinde hayat bulan bir fikrin, seri bir hamle-i tasvir (şekillendirme) ile ufak bir planını çizerek ilave etti:

- Mesela...dedi. Şuraya, adanın tam ortasına, çamların yeşillikleri arasında, beyaz cephesiyle bir yalı... Ama tasavvur ediyor musun Rana? Bir yalı ki süslü odalarının nazarlarımızı okşayan ziynetleri, muhteşem salonlarının

gözlerimiz kamaştırır reng-i şaşasından ziyade , ruhumuza latif bir hava-yı har (sıcak hava) ve samimiye içinde deraguş eden sadeliğiyle hayat-ı müştereke-i sevdamıza bir aşıyan-ı harim-i hissiyat (duygular için mahrem yuva) teşkil etsin. Oh, evet... bir aşıyan ki ruhlarımızı, hislerimizi, emellerimizi pencerelerinden boşanan bir hande-i ziya ile deraguş ederek ebedi bir sevda içinde birleştiresin. Ve biz bu lane-i saadette (mutluluk yuvası) seninle, yalnız seninle, muhabbetimizi sektedar (kesintiye uğratan) edebilen bu muhitten ayrı bulunduğumuz halde böyle baş başa vererek, yalnız birbirimizi düşünerek bir hayat-ı bahtıyarı içinde sevişe sevişe yaşayalım.

Rana, karşısında aştan, saadetten bahseden bu sevimli delikanlıyı meftun nazarlarıyla deraguş ederek derin bir istiğrak-ı hissiyat içinde, simanda vicdan-engiz (vicdanı karıştıran) ihtizazlarla dimağını mesteden bu nuhat-ı kalbiyeyi (kalpten gelen hıçkırma) dalgın dalgın dinliyordu. Fuad devam etti:

- Ah, bilsen Rana... dedi. Seninle ne güzel bir ömür sürerdik! Sabahları, şurada hasır bir kanepede üzerinde, tulua karşı sütlerimizi içtikten, kahvaltılarımızı yedikten sonra , sahil boyunu takip ederek güneşin ılık ziyaları altında ufak bir sabah seyranı yapardık. Yahut öyle yapmazdık. O zaman küçük bir sandalımız olurdu. Münavebe (nöbetleşe) ile kürek çekerek seninle denize açılır gider, ta uzaklara giderdik... öyle ki sen : ‘ artık yorulduğum, dönelim...’ deyinceye kadar gerdik.

Fuad, burada zihnine gelen bir fikri ilave ederken adeta bir çocuk gibi seviniyordu. Onlarla birlikte sandalda, bir olta takımı da bulunacaktı. Fuad, av meraklılarına mahsus bir ibzal-i tasvir (anlatım bolluğu) ile oltaların cinsine göre iğnelere, misinalara ait tafsilat verirken Rana, bu vakıf olmadığı sanat hakkındaki izahata bigane nazarlarıyla Fuad’ı süzüyor ve onu duduklarının üzerinde simasına hafif bir gölgenin müphem dalgalarını serpererek hutut-ı vechiyesine (yüz hatları) daha sarıh bir mana-yı takamül (olgunluk ifadesi) bahşeden ince, kumral bıyıklarıyla daha yakışıklı, daha güzel buluyordu. Nihayet Fuad, bu eğlence hakkındaki

mütalaatını ikmal ettikten sonra tasavvuratına avdet etti. Onların, sahilde küçük bir deniz hamamıyla akşam üzeri Çiftehavuzlar'a, Fener'e kadar bir tenezzüh yapmak için tek atlı bir birikleri (at arabası) olacaktı. Rana'yı en ziyade memnun eden bu olmuştu. Tek atlı bir birik... Bunu, icap ederse kendisi de kullanabilirdi. Dudaklarında geniş bir tebessümle sual etti:

- Hem iki kişilik olacak değil mi ?

Fuad, onun bu sualinden memnun, fakat bir nigah-ı serzenişle (yakınan bakış):

- Çocuklarımız, Nair ile Sare 'yi unutuyorsun... dedi.

O zaman Rana , bir saye-i hicap (utanma gölgesi) altında pembeleşen yüzünü uzaklara doğru çevirerek dargın:

- Aman, siz de ne tuhafısınız... dedi.

Fuad, bu defa daha ziyade münkesir ve biraz muahezekar:

- Niçin?.. dedi. Benden bir çocuğun olduğunu istemiyor musun?

Bunun üzerine Rana, onun daha ziyade gücendirmekten korkarak maksadını tevile lüzum gördü:

- Hayır, dedi. Öyle demek istemedim... Lakin pek erken değil mi?

Onlar hiçbir zaman, bu mesele üzerinde itilaf edemezlerdi. Daima aralarında, Rana'nın, neticede bir muvaffakiyet-i zimniyesiyle (dolaylı şekilde başarılan) nihayet olan ihtilaflar zuhur ederdi. Şimdi yine bu bahis, müstaid-i iştiâl (parlamaya uygun) bir münakaşa şeklini alırken Rana'nın son cümlesi, her şeyi iskat (susturma) etmiş oldu. Zaten Fuad da pek o kadar erken baba olmak cihetini iltizam etmezdi. Fakat birkaç sene sonra... Bunu düşündükçe kalbinin gizli bir köşesinde, ateşin bir hisle yavaş yavaş damarlarında galeyan etmeye başlayan babalık hissini dolaştığını

hisseder ve bazen bu arzu karşısında derin bir zaaf duyarak hemen o anda baba olamamaktan ruhunun derin bir ceriha ile sızladığını hissederdi. Rana'dan bir çocuk sahibi olmak... Bu onun için en büyük, en kıymetli bir emel idi. Hatta iki sene ara ile bir de kızı olacaktı. Bunların isimlerini bile şimdiden hazırlamıştı: Nair ile Sare...

Şimdi Rana ile müstakbel deki tasavvurlarına dair görüşürlerken onlardan bahsetmek için amak-ı ruhunda ketme dilemeyen bir ihtiyaç duyuyordu. Onun, buna – velev ki hicabından olsun- biganeliğini o kadar izan ederdi ki bir hıyanet derecesine çıkarırdı. Sonra aralarında ufakbir itilaf-ı derunla (uyuşma) bütün bu igbirarları (güceniklik) unutulur ve yine eski mubaheselerine avdet ederlerdi.

Fuad, biraz sonra bu bahsikamilen (tamamıyla) unutarak ileride yapacakları yalı hakkında tasavvurlarını izah etti:

Bu, o kadar büyük bir şey olacak değildi. Geniş ir salon üzerinde dört oda... alt katta bir yemek, bir hizmetçi odası ve bir de hamam ve kiler ile hariçte, bahçenin bir köşesinde mutfak, uşak odası, ahır vesaire... İşte o kadar. Bu, onlara büyük bile gelirdi. Rana, yalnız buna bir şey ilave ediyordu: önünde mini mini mehtabıyesi ile (ay seyretmek için yapılmış küçük teras) şık bir cihannuma (kule biçiminde canlı oda)... Bu fikri Fuad da pek güzel buldu. O halde bütün bu arzu olunan şeyler, bin, bin iki yüz liraile son bulacaktı. Fuad, zihnen bu biniki yüz liranın menbağını düşündü. Onun Galata'da, pederinden müntakil (miras kalan) biner liralık iki apartmanla Mahmutpaşa'da çarşı içinde bir iki dükkanı ve İzmit taraflarında validesi ile müşterek, ayda sekiz lira varidatlı (gelir) küçük bir çiftlikleri vardı. Bunların içinde mesela apartmanlardan birini satsa... İki yüz lirayı da Rana hemen tesviyeye hazırdı.

Fuad:

- Hem, diyordu. İstersek yapıyı bir iki ay sonra başlatırız. Gelecek sene de doğrudan doğruya yalıya naklediriz.

Rana, Fuad'ın bu derece isticaline karşı zabt olunmuş bir kahkaka ile:

- Bakalım, dedi. Valideniz muvafakat edecek mi?

Fuad:

- Sen o ciheti bana bırak...diyordu.

Sonra odaların döşemelerini salonun tesihatına, yatak odasının teferruatına, yemek takımlarına, bütün o evi işgal edecek eşyanın en hurde (küçük) tafsilatına varıncaya kadar müzakere ettiler. Bilhassa mobilyaların intihabına ait münakşalar üzerinde daha ziyade çekişerek, fakat hiçbir şeye karar veremeyerek, müteredit, düşünürken Fuad:

- Mesela...diyordu. Her oda için öyle renkler intihab edelim ki...

Rana burada Fuad'ın lakırtısını keserek:

- Canım bunlar hep sonra düşünülecek, kararlaştırılacak şeyler... bir kere yapı bitsin... diyordu.

Şimdi her ikisi de dönmüşler, sahili aksi cihette takip etmeye başlamışlardı. Fuad, birden Fenerbahçe üzerinden gurup eden güneşin kızılıkları içinde tutuşan afakı göstererek:

- Bak Rana, dedi. Tabiatın buralarda tecelli eden ulviyeti, gurubun şu ihtişam-ı elvanı (renklerin muhteşemliği), bu sahilden başka nerede bulunur? Bahusus seninle burada, aşıyan-ı müstakbelimizin aguş-ı samim-i mahremiyetinde (gizliliğin içten kucaklaması) yaşamak saadeti hangi kula müesser (kolayca olan) olur? Ah Rana, ne kadar bahtiyarım bilsen!

Rana, kalbinde azim bir saadete tebessüm ediyordu. Bu esnada hizmetçi kız, başında sadece bir örtü ile koşarak ta ilerde, tarlaların içinde görüldü. Elleri ile işaret ederek bir şey söylüyordu. Rana derhal intikal etti.hizmetçinin: 'küçük hanım, anneniz çağırıyor...' diyen sesi, onları bu tatlı hülyadan ayırmak için kıfayet etmişti. Rana kalbinde iskat edilemeyen bir hiddetle:

- Aman bu annem de... dedi.

Ve tarlaya teveccüh ederek köşke giden ince yolu takibe başladı.

***

Adaya nakledileli iki ayı geçtiği halde birinci defa olarak bugün İstanbul'a inmişti. Muhtac-ı tesviye (düzeltmesi gereken) bazı işlerinin ihmal ettikten sonra şimdi Anadolu postasıyla avdet ediyordu. Bir zamandan beri ahval-i sıhhiyesinde (sağlık durumu) gittikçe teyyüt eden bir inhitat(güçten düşme), onu, bu yazı Ada'da geçirmeye mecbur etmişti. Doktorlar, ona çamlar altında uzun uzun seyranlar ve sabahları bir iki saat kadar güneş banyosu tavsiye ediyorlardı. İşte bu iki ay zarfında nahif ve takatsiz vücudunu çamlıkların katranlı havasında dinlendirmek ihtiyacı ile Ada'da kalmıştı. Bugün idarenin Şahin vapuru ile Anadolu sahilini takip ederken bu akşam seyranından derin bir hazz-ı inşirah duyarak, arkasında kalınca bir pardesü ile güvertede, bütün hatırat-ı sabavetinin (çocukluk hatıraları) safahat-ı mesudesine (mutluluk safhaları) teceligah (ortaya çıkış yeri) olan bu sahili dalgın nazarlarla seyrediyor ve buralarda geçen hayatının anat-ı şiiir ve sevdasına kalbinde elim bir yara-i matemle irca-ı fikir ederken bi çare ruh-i marizinin (hastalıklı ruh) amak-ı hassasiyetinde bütün maneviyatını günden güne zehirleyen acı bir teessür duyuyordu.

Bu esnada vapur, Kalamış'ı Fener'i geçmiş Caddebostan'a yaklaşıyordu.

Bir aralık gözlerinin önünde gittikçe bulanık bir münazır içinde o bir zamanlar, aşklarının, emellerinin meva-yı mulakatı (buluşma yeri) olan köşkü, teyzesinin, cesim bir bahçenin saldide ağaçları arasında kaybolan bu aş boyalı köşkünü aradı. Sonra onun, kestane ağaçları arasında ancak görünen sakfını fark eder etmez kalbinde hassas bir damarın koptuğunu hissetti. Ah burada ne unutulmaz bir devre-i şiiir ve saadet geçirmişti!

Şimdi orasını böyle uzaktan, üzerinde hiraz-alüd(korkunç) bir hava-yı vahşet uçuşan metruk, تنها bir mezar heybetiyle (görüntü) müşahede ettikçe, ta amak-ı hubiyetinden (içinin derinlikleri) üşüten ir raşe ile titriyor ve güya orada yatan bir

tabutun yeis-i matemi ile kalbinde derin bir yara hissediyordu. O vaka-yı elime (üzücü olay) üzerinden iki sene geçtiği halde, elan (şu anda) ilk matem günlerinin zehr-i felakaeti ile sızlayan bu ceriha, şimdi tekrar kanayarak onu tahammülsüz bir buhran-ı asap içinde sıkıyor ve hemen orada gözyaşlarını rizam (akıtmak) etmek için azim bir ihtiyaçla bunalıyordu.

Sonra, donuk nazarlarla bir zamanlar Rana ile gezdikleri bu kumlu sahili seyrederken biraz ileride yeni yapılmış bu köşkün bahçesinde, bir çam altında iki gölge fark ederek bir müddet onlara baktı. Vapur burdan, o derecede yakın geçiyordu ki onların simalarını bile fark etmek mümkün olacaktı. Bunlar -bişüphe, bir zevc ile zevce- guruba karşı ufukları temeşa ederken şimdi önlerinde geçen vapuru seyrediyorlardı. Fuad, birden bunları, aşıyan-ı müstakbelin bu mesut çiftinin görür görmez kalbinde bütün metanetlerini kıran bir teessürle titredi. Bu esnada bahçede kendi kendilerine oynayan iki çocuk; birisi arkasında dökük saçlarıyla, diğeri, koyu lacivert tersane elbisesi ile biraz daha büyükçe bir erkek; sahile bu derece yakın geçen vapuru görmek heves-i tıflanesiyle (çocukça heves) peder ve validelerinin buldukları yere koşarak geldiler. Ve oradan mini mini kollarının mutevali (sürekli) hareketleri ile bu vapur halkına selamlar yağdırmaya başladılar. Bu esnada Fuad, artık kendini zapt edememiş ve biraz evvel boşanmaya kuvvet bulamayan gözyaşlarını, mutekati (kesik kesik) şehkalar (hıçkırık) arasında isale (akıtma) etmişti.

13 Haziran 324

(26 Haziran 1908)

Büyükada

AŞIYAN-I MÜSTAKBEL HİKAYESİNİN İNCELEMESİ

Tahsin Nahid'e ithafen yazılmıştır¹.

Bu hikayede yazar, kendi ağzından Fuad ile Rana'nın aşk hikayesini anlatmıştır. Küçüklüklerinden beri birbirlerine aşık bu iki gencin hikayesinde Fuad'ın evlilik üzerine kurduğu hayaller geniş yer tutar. Ana temanın gelecek günlere beslenen umut olduğu Aşyan-ı Müstakbel'de Rana tüm bu hayalleri sessizce dinlemektedir. Rana'nın varlığı diyaloglarına gizlenmiştir. Onun sessizliğinde Fuad'ın hayallerindeki yerinden hoşnutsuzluğu hissettirilmiştir.

Fuad devamlı olarak evlilik, ev, çocuk ve ona mutluluk verecek bir eş hayalinden bahsetmektedir:

“Mesela... dedi. Şuraya, adanın tam ortasına, çamların yeşillikleri arasında, beyaz cephesiyle bir yalı... ama tasavvur ediyor musun Rana? Bir yalı ki süslü odalarının nazarlarımızı okşayan ziynetleri, muhteşem salonlarının gözlerimiz kamaştıran reng-i şaşaasından ziyade , ruhumuza latif bir hava-yı har ve samimiye içinde deraguş eden sadeliğiyle hayat-ı müştereke-i sevdamıza bir aşyan-ı harim-i hissiyat teşkil etsin.”

“... Fuad bunu düşündükçe kalbinin gizli bir köşesinde, ateşin bir hisle yavaş yavaş damarlarında galeyan etmeye başlayan babalık dissinin dolaştığını hisseder ve bazen bu arzu karşısında derin bir zaaf duyarak hemen o anda baba olamamaktan ruhunun derin bir ceriha ile sızladığını hissederdi. Rana dan bir çocuk sahibi olmak... bu onun için en büyük, en kıymetli bir emel idi.hatta iki sene ara ile bir de kızı olacaktı. Bunların isimlerini bile şimdiden hazırlamıştı: Nair ile Sare...”

Fuad tüm bunları söylerken başta hevesli görünen Rana, hayallerin devamı geldikçe zamana bırakmayı arzuladığını dile getirmiştir. Rana'nın müşterek bir hayat arzusunu hissettirmesi Fuat'ın Rana'ya yüklediği, aşık olunan kadın, anne sıfatlarının dışında başka beklentilerinin de olduğu, okuyucuya hissettirilir. Bunu açıkça

¹ Cemil Süleyman ALYANAKOĞLU, “Aşyan-ı Müstakbel”, Aşyan, nr.4, 18 Eylül 1324, s.110.

söylememesi ve ilişkilerinin hikayelerinin ortasında sebepsizce bitirilmesi hikayeye dair bir soru işareti oluşturmuştur.

Yıllar sonra Fuad'ın Rana ile kurduğu hayalleri andığı bir anda, hikaye devam ettirilir. Hikayenin ikinci yarısında ilk bölümdeki ümitlerden, hayallerden eser yoktur. Kendi hayallerini şimdi başkaları yaşamaktadır.

Yazarın kullandığı mekan İstanbul'da deniz kenarındadır. Deniz, hayatının çoğunu çöl bölgelerinde geçirmiş yazarımız için güzel günleri temsil etmektedir. Sık sık tekrar ettiği kelimeler, hayal, ümit, gelecek, mutluluk gibi dönem insanının duymaya ihtiyacı oldukları pozitif sözcüklerdir. Zaman olarak ise bir akşam üzeridir. Yanan ışıklarla uzaklarda gösterilen mekanlar, yine gelecek günlere olan ümidi temsil eder. Fakat Cemil Süleyman, o dönemdeki sosyal psikolojinin tesiriyle midir bilinmez, hikayeyi ayrılık, hayal kırıklıklarıyla bitirmiştir.

Duyguları, mekanları anlatmada okuyucudaki tesirini kuvvetlendirmek amacıyla gerek duygu gerek mekan tasvirlerinde uzun tamlamalara yer vermiştir.

3.1.3. FERDA-YI ZİFAF

Rüyalarının bakiye-i neşvesiyle (neşe kalıntısı) mahmur gözlerini açtığı zaman kendisini ilk defa, karyolasının işlemeli, beyaz eteklerini yaldızladıktan sonra, ipek örtülerinin arasına sokularak mini mini, Nermin yumuşak ayaklarını, bir buse-i har (sıcak öpücük) ve perestiş içinde deraguş eden bir mezbu bir bahar güneşinin altın nevazişleri altında gülümseye bu müzeyyen yatak odasında bularak, hülyalarının bu sabah incilay saadetine (mutluluk parlaklığı) tebessüm eden nazarlarıyla etrafına bakındı.

Pencerenin bir kısmından, derin mailikleri görünen sema, bu elmaslı nisan sabahının pür-iltima (parıldamalarla dolu) handeleriyle bu halce-i zifafa (gerdek odası) nurdan çiçekler serperken, bütün eşya gözünün önünde birer birer ziynetlerini sererek onu, latif bir hazz-ı temaşa içinde cezb ediyor; pencerenin kenarına kadar uzanan bir hanımeli, içeriye doğru eğilen zarif, eflatun başıyla ona bir selam-ı tebrik yolluyor gibiydi. Demek bu kadar tahayyül edilen emeller, birgenç kızın rüyalarını dolduran o maruz (taze) hülyalar, nihayet bugün tahakkuk etmişti!

Genç kadın, hayat-ı müstakbelesinin, şu gözünün önünde tecelli eden safha-i nuhustin-i mesudesine (mutluluğun ilk safhasını) dudaklarında geniş bir tebessüm-i bahtiyari ile gülümserken, kalbinde bu saadete tamamiyle inanmaktan men eden bir tereddütle bunu bir rüya olmadığına kanaat hasıl etmek için hafızasını tazyik ediyor ve bir müddet böyle etrafını tetkik ettikten sonra, hakikate avdet ediyordu.

Artık tamamiyle mesut idi.

Bir aralık gözleri, karşıda, duvarda, zevcinin büyük kıtada yapılmış bir resmine ilişti. Onun, bu çıplak haliyle kendisini tecessüs ediyor gibi duran nazarlarından gayr-i ihtiyari titredi. Sonra birden kalbinde doğan garip bir haset, yanında birinci defa yabancı bir erkeğin hiss-i mevcudiyetinden (varlık hissi) duyulan lerziş-i tehaşi-i ifetle (iffet duygusunun getirdiği çekinme ile titreyiş) onun bu derecede hemen vücudu vücuduna temas edercesine yakınında bulunmaktan ürkerek yavaşça örtülerin arasından sıyrıldı. Ayaklarına pembe, atlas terliklerini geçirdikten sonra henüz dalgın yatan zevcini uyandırmaktan korkan adımlarıyla pencerenin yaina kadar ilerledi. Bu garabete kendisi de gülüyordu. Bu lahza-i tavaffuktan (duraksama) sonra gelen bir fikirle lavaboya gitti. Yüzünü, kollarını, gerdanını menekşeleri sularlayıkıyarak kurulandı. Sonra sinesine, kollarını nim-küşade (yarım açık) bırakan ince bir gecelik gömleği ile üşeyeceğini hissederek elbise dolabında açık mavi Japon suresinden (ipekli kumaş) sabahlığını çıkardı.

Aynanın önünde saçlarını düzeltirken bu sabahlık haliyle kendisini o kadar güzel buldu ki kalbi latif bir raşe ile çarptı. Bugüne kadar bu derece güzel olduğuna

dikkat etmemişti. Kendisini gür, lepiska saçları, sürmeli gbi duran uzun kirpikleri arasında amak-ı safiyetinde (masumluğun derinliği) menekşe harelerle müphem bir gölgenin baygınlıkları dolaşan mavi gözleri, beyaz dolgun sinesi, zarif ve Bülent endamıyla adeta şayan-ı perestiş bulmaktan kalbi latif bir gururla dolark aynanın içinde hayalini böyle uzun uzun teşmaşa etmekten bir zevk-i amik duydu. Sonra bu nefis vücudu deraguş etmek isteğen bir ihtiyac-ı derunla aynaya yaklaşarak daha yakından tetkik ederken o zamana kadar gözüne çarpmayan güzellikler buluyor ve bu hayal ile kendisi arasında bir cihet-i müşabehet (benzer yönler) bulunduğunu düşünerek mahsus oluyordu. Demek bu hayal onun ve bu güzel kadın kendisiydi!

şimdi yekdiğeri ile sevişmek isteyen iki perestişkar meftuniyetiyle böyle karşı karşıya gelen bu iki hemşire-i cemel arasında bir mülakat-ı semavinin müşafehatı hafiyeye-i ruhiyesi (ruhların bir şekilde görüşmesi) vardı.

Genç kadın, göğsünden beline doğru latif bir inhina ile indikten sonra tekrar genişleyerek kalçalarının dolgunluklarını resmeden hutut-ı endamı (boy pos hatları) dantelaların ipek kıvrımları arasından sıyrılan tombul kolları, üzerinde hafif çukurlarla şeffaf bir cilt altında mavi damarları fark edilen küçük elleri gittikçe incelerken ucunda pembe tırnaklarla nihayet bulan parmakları, bütün o servet-i bediasıyla insana çılgınlık hissi veren bu müstesna kadın, vücudu derin bir arzu-yı temellük ile böyle meshurana (büyülenmişçesine) seyrederken birden kalbini kemiren bir kıskançlıkla onun bir diğerine tevdi etmiş olmaktan azim bir nedamet duyarak isyan etmek istedi. Sonra o güne kadar ateşin bir intizar içinde beklenen bu günün, bir genç kız hayatındaki ehemmiyetini düşündü.

Bu, hayata yeni çıkan bütün kızların meşime-i ruhunda bir devre-i hafiyeye-i nema (gelilmenin gizli devresi) geçirdikten sonra kuva-yı hayatiyesine o esnada yavaş yavaş inkişafa başlayan tecelliyatı hşissiyeden (hislerin açığa çıkışı) alarak büyüyen bir nevzad-ı hülyası (hayallerin yeni doğmuş çocuğu) idi ki kaç senelerden beri devam eden halet-i rüşeymiyeden henüz kurtulmuş ve nihayet bugün, bütün evsaf-ı hayatiyeyi (calılığa dair güzellikler) hayiz bir cenin hareketiyle yaşamaya başlamıştı.

Bütün bu intizarlardan, genç kızlık hayatının bir gaye-i emele doğru şiddetini tezyit (arttırma) eden hevesat-ı şebabı (gençlik hevesleri) arasında günden güne bir ihtiyaç şeklini alan bu arzulardan sonra bütün bu sevaik-i ruhiyenin tabiiyet-i ahkamından (hümlere bağlılık) feragat edebilmek için insan, hissiyata karşı nasıl bir hakimiyete malik olmalıydı? Genç kadın bu esbab ve teessürat-ı tabiiyeti (kendiliğinden gelen üzüntüler) idrak edemeyen dimağıyla sadece hissediyordu ki hayatında buna bir ihtiyac-ı cedid vardı. Hem bu, senelerden beri ümit ve tahayyül edilerek nihayet bugünkü saadeti ona bahşeden emellerinin, şimdi gözünün önünde tahakkuk eden neticesinden başka bir şey mi idi?

Genç kadın, burada manidar bir tebessüm ile aynanın içindeki hayaline baktı. Ve uykusuzluktan kızarmış gözlerinin etrafında, hutut-ı vechiyesine derin bir tabın süzgülüklerini veren esmer haleye dikkat ederek gizli bir hicap ile kendisinden utandı. Simasında medid ihtiraslardan sonra asaba takatsuz (kuvveti yakıp kül eden) bir buhranın perişanîyetlerini veren öyle aşikar bir emare-i heyecan vardı ki onu, fazla bir hararetle kızarmış yanaklarıyla hummadan yeni kalkmış bir hastaya benzetiyordu. Elinin maharetli bir darbesiyle saçlarının kulaklarının üzerinde dökülen perişan bir demetine, bukleler arasında bir mevki tayin ederken dikkat etti ki bugün kendisinde bir başkalık, bir gün içinde ona tekemmül (olgunlaşma) etmiş bir kadın hali veren bir hüviyet-inisviye (kadınlık kimliği) var... O zaman kalbinde, genç kızlık hayatına artık veda etmek lazım geldiğini hissetmekten mütevellit bir sızıyla orada daha ziyade duramayarak ilerledi. Ve omuzlarına karyolanın ayak uzunda asılı duran pelerinini alarak pencerenin önüne oturdu. Zevci, henüz uyuyordu. Onu biraz da gündz gözüyle görmek istedi. Akşamdan pek o dara sıhhatle tetkik etmeye cesaret edilemeyen bu simayı şimdi böyle istediği gibi temaşa edebilmekten azim bir itminan duyarak tahmininde isabet edip etmediğini anlamak istiyordu. Ona: 'bey in senden daha güzel' demişlerdi. İlk görüşte pek o kadar güzel değilse de cazip bulmuştu. Acaba hakikatten bu derece güzel miydi?

Şimdi onu böyle uyurken seyretmeyi biraz tuhaf buluyor ve biraz evvel ondan tehaşi ettiğini tahattur ederek bu hareketinden dolayı kendisine biraz da şayan-ı muaheze (kınamaya yaraşır) görüyordu. O dakikada zihnine bir gün evvel ki gelinlik

hali geldi. Sonra başında ağır tacı, yüzünde ince ipek duvağı ile onun karşısında, bir şey söyleyememekten boğularak, suallerine sıkıla sıkıla cevap vermeye çalışırken nasıl terlediğini ve ‘müsadenizle ‘ dedikten sonra elinin bir hamle-i tecavüzüyle bu nikab-ı ismeti (temizlik örüsü) sıyırmak için, hatta bir cevab-ı muvafakat (uygun görme) beklemeye hacet görmeyerek o anda laubalileşen ve o dakikadan itibaren kendisinde büyük salahiyetler bulan bir cüretkar adamın, ilk görüşte beyanından ihtiras (çekinmek) olunmadığına hayret ettiği itirafat-ı hissiyesi (duygu itirafı) karşısında, hicabından ezildiğini tahattur etti. Demek bunlar, bütün bu ihtiraslar, hicaplar hep geçici hisler idi! İzdivaç... Hakikatten pek garip bir şey idi! Bir gün evvel sesini işittirmekten çekinilen bir erkekle aynı odada, hatta bir yatakta! Düşünüyordu da hemen bir gece içinde aralarındaki yabancılıkları unutarak, bu geceyi baş başa nasıl geçirebildiğine hayret ediyordu. Fakat biraz tahlil ederse bunu kendi nefsinde de bir tecrübe edebilecekti. Akşam ki sıkılganlığıyla şimdiki hali arasında heralde büyük bir fark vardı. Bu bişüphe nikahın bir tesir-i manevisi olacaktı. Ona her şeyden ziyade koltuk güç gelmişti. ‘ Damat bey geliyor’ dedikleri zaman, yanında duran bir kadına dayanmasa yıkılacaktı. Öyle ki bütün vücudu asaba ihtilaçlar bir lerze ile titriyor ve helecanından adeta boğuluyordu. O aralık baygınlığa benzer bir hal içinde kalabalığı yarararak kendisine doğru gelen bir hayal fark etmişti. Biraz sonra nu yanında görünce zihnini toparlamış ve bir temennadan (hafifçe eğilerek verilen selam) sonra kendisini gayri ihtiyari onun koluna teslim ederek, yüzlerce halkın mütecessiz nazarları altında ayağa dolaşan bir sarhoş şaşkınlığında merdivenleri çıkmaya başlamıştı. Daha sonra kendisini ilk defa onunla yalnız bir odada bulmaktan o derece titredi ki o dakikada gelin olduğuna nedamet edecekti. Fakat şimdi fark ediyordu ki ilk görüşte hissedilen yüzler yavaş yavaş eriyor ve böyle her saniye teyit (onaylama) eden bir muavenet-i ile ona karşı bir merbutiyet-ı maneviye hissediyor ve onu ince, siyah bıyıkları, genç taravetli simasıyla güzel buldukça bu his, bir alaka şeklini alarak kesb-i takvîyet (kuvvet kazanma) ediyordu.

Onun, kendisine hararetli bir lisan-ı iştiyakla (arzulu konuşma) perestiş edişleri vardı ki hala kulaklarında bir aks-i latif ile ihtizas (hafifçe titreme) ediyordu. Ona ölünceye kadar sadık kalacağına ve hayatta ondan başka kimseyi düşünmeyeceğine yemin etmiş ve hayat-ı müştereke-i atiyelerine (gelecekteki ortak

hayat) ait emellerinden, tasavvurlarından uzun uzadıya bahsetmişti. Bunları birer birer tasvir ederken nazarlarında samimi bir mana-yı muhabbetle öyle tatlı bir tesir-i cazip vardı ki genç kadın, tahayyül ettikçe amak-ı kalbinde (kalbin derinliği) bu tesiri daha vuzuhla (açıklık) hissediyor ve bu saadetin hazz-ı neşvesiyle mest ve bahtiyar düşünmekten bir lezzet-i maneviye alıyordu. O, bu saadete vasıl oluncaya kadar böyle ne kadar düşünmüş ve bu hayat-ı cedideye kaç seneler vakf-ı hülya (hayal bağlamak) etmişti! Refikalarıyla hemen daima bundan bahsederlerdi. Bu, iptidaları gayr-ı muayyen bir hülyadan ibaret iken bir gün , görücülerin “küçük hanımı zaten biliyorduk.” Dedikten sonra bir üçüncü ziyarete mahal kalmamak üzere bıraktıkları bir fotoğraf, bütün taayyün (belli olma) edemeyen hülyalara bir mecra-yı hakikat (gerçekleşme ortamı) çizmiş ve o günden sonra bu refik-i muhayyel (hayal edilmiş eş) onun zihninde bir hüviyet-i şahsiye (belirgin kimlik) iktisap etmeye başlamıştı. Görücülerin bir ikinci defa gelişlerinde, validesi tarafından cevabı muvafakat verildiğini anladıktan sonra, bu emel büsbütün kesb-i katiyet (kesinlik kazanmış) etmiş demektir. İşte o zamanlardan beri, fırsat buldukça onun güzelliği hakkında bir fiir edinmek için gizlice fotoğrafa müracat eder, fakat onun resimdeki kadar güzel olduğuna bir türlü kanaat edemezdi. Şimdi gözünün önünde tecelli eden bu hakikate karşı bu şüpheler tamamıyla zail olmuştu. Onu, farz ettiğinden daha güzel buluyordu. Ah, onunla ne mesudane bir hayat geçirecekti! Daima bir arada yaşayacaklar ve hayatı sevişe sevişe, o suretle ki birinin teessürüne diğeri iştirak ederek ve böylece bar-ı giran-ı maişeti (geçimin ağır yükü) aralarında taksim ederek takip edeceklerdi. Sonra, bütün bu saadetleri ikmal eden bir de yavruları olacaktı. Ona, “ annecim” diye tatlı sesiyle hitap ettikçe kalbinde ne latif bir bahtiyarlık hissedecek! Ve onu, ince bileklerinden yakalayarak, taze yanaklarını hırpalaya hırpalaya öpecekti...

Bunu, tahayyül ederken hemen o anda tahakkuk etmiş zannetti ve onu, altın saçlarıyla odanın içinde, öteye beriye koşarken görmek istedi. Bu, kadınlık ruhunun öyle derin bir ihtiyacıydı ki gelinlikten sonra onu bir valide olmaya sevk ediyordu. Valide... Bu sıfat birden bire ona çok hoş geldi. Hem bunu birazda tuhaf buluyordu. Sene sonrada büyükanne olacaktı.

O esnada kalbinde bir ukde ile yirmi sene sonraki halini düşündü. O zaman bittabi şimdiki taravetini kabetmiş ve ihtiyarlığa yüz tutmuş bulunacaktı. Hatta arada sırada saçlarının arasında gözüne ilişen beyaz bir teli, etrafındakilere belli etmeden aynanın karşısında birer birer ayıklarken kendi kendini aldatmak için zihnen sebepler icad edecekti. Acaba o zaman zevci, yine kendisini sevecek miydi? Yoksa artık bıkkılan bu zavceden günden güne uzaklaşarak onu yalnız mı bırakacaktı?

Genç kadın, burada birden titredi. Onu, kendisinden daha genç, daha güzel bir kadınla sevişiyor farzetti. Sonra, çocuklarıyla kendisini, bu, artık ailesinin semtine uğramak istemeyen pederin birkaç günden beri boş kalan yatağı kenarında teessürlerinden ağlarken gördü. Oh yarabbi... O zaman kim bilir ne kadar meyus (üzgün) ve bedbaht olacaktı!

Genç kadın, bir hassasiyet-i amika-i dür-endişane (geleceğe ait tasa) ile hayat-ı müstakbelesinin ihtimalat-ı felaketiyle böyle azim bir yeis ve nevmidi (ümitsizlik) içinde düşünürken, latif, ahenkdar bir seda ile bu ruhunu saran bu kabus-ı hülyadan birden silkinerek uyandı. Zevci uyanmış ona hitap ediyordu:

- Ne zaman uyandın güzelim?.. diyordu.

Genç kadın ona doğru ilerleyerek kalbinde bir saaditle cevap verdi:

- Pek çok olmadı efendim...

Şimdi delikanlının, örtülerin arasından uzanan eli, onu kendisine doğru yaklaşan bileğinden tutarak çekiyor... Ve artık birbirine kilitlenen dudaklar, bugünden itibaren bed'e (başlangıç) eden bu hayat-ı aileyi tesit (kutlama) ediyordu.

5 Kanun-i Evvel 324

(18 Aralık 1908)

Beşiktaş

FERDA-YI ZİFAF HİKAYESİNİN İNCELEMESİ

İzzet Melih'e ithafen yazılmıştır¹.

Yazar bu hikayede, isim vermediği ve hikaye boyunca “genç kadın” diye bahsettiği bir karaktere yer vermektedir. Bu kadının iç konuşmalarında, hayallerine ve korkularına yer verilmiştir. Düşünceleriyle devamlı değişen bir ruh hali gözlemlenmektedir. Cemil Süleyman'ın asıl mesleği olan doktorluğun getirdiği psikolojik analiz bu hikayede kendini hissettirir.

Zaman, tüm düşüncelerin daha yoğun yaşandığına inanılan gece ve mekan duyguları dağıtmadan anlatabilmek için bir oda seçilmiştir. Bununla birlikte ayna karşısında kendini seyreden kadın hem dış görüntüsü hem de iç dünyasıyla karşılaştırılıyor.

Evliliğin ve erkeğin, kadının ruh hali üzerinde hangi duyguları uyandırdığına dikkat çekiliyor.

Evlendikleri gece, eşi uyuduktan sonra yatağından kalkan ve artık bir “kadın” olmuş olmanın etkisiyle kahramanımız mutludur. Kurduğu yuvayı, yaşayacağı saadeti hayal eder. Fakat bu mutluluk onda sahip olduklarını kaybetme korkusunu uyandırır. Zihninde zamanla güzelliğinin geçeceğini ve eşinin onu beğenmeme ihtimalini düşünür. Ve hatta bu korku, eşinin onu bir başkasıyla aldatabilme ihtimalini bile sorguladır. Tüm bu endişeler yer yer kendisi için de oluşur. İçindeki arzulara engel olamama endişesini duymak bile, onda suçluluk duygusu yaratmaya yeter. Akabinde yazar, kahramanını bir çocuğun hayali ile yeniden umutlandırır:

“...bütün bu saadetleri ikmal eden bir de yavruları olacaktı. Ona , “ annecim ” diye tatlı sesiyle hitap ettikçe kalbinde ne latif bir bahtiyarlık hissedecek! Ve onu, ince bileklerinden yakalayıp, taze yanaklarını hırpalaya hırpalaya öpecekti...

---

¹ Cemil Süleyman ALYANAKOĞLU, “Ferd-yı Zıfaf”, Musavver Muhit, nr.2, Şubat 1324, s.174.

Bunu, tahayyül ederken hemen o anda tahakkuk etmiş zannetti ve onu, altın saçlarıyla odanın içinde, öteye beriye koşarken görmek istedi. Bu, kadınlık ruhunun öyle derin bir ihtiyacıydı ki gelinlikten sonra onu bir valide olmaya sevk ediyordu. valide... bu sıfat birden bire ona çok hoş geldi.”

Cemil Süleyman, hikayesini kaleme alırken, zaman zaman okuyucuya da sorular yöneltmiş ve kadının ruh halini sorgulatmak için fırsat vermiştir. Kadın konusunu eserlerinin çoğunda ele almıştır. Kurgularında, gerçek sevgiye, duyarlılığa, eşitliğe, ideal kadın\erkek birliğine dayanan bir ortak yaşam anlayışını yaratmaya çalışırken, bu hikayede, evlendikten sonra kendisini bütünüyle kocasına ve çocuklarına adayan; en büyük mutluluğu onlarda bulmayı hayal etmiş kadının korkuları analiz edilmiştir.

Dağınık yatak, söylemi dağınık düşünceleri ifade etmeye yardımcı anahtar kelime olmuştur. Aynı zamanda beyaz renk eşinin uyanıp, onu yanına çağırmasını umut ve mutluluk duygularını ifade etmektedir.

3.1.4. BİR FACİA

Oh yarabbi, işte yine gece olmuştu... Herkes yataklarında rahat rahat uyuyor, odanın sükut-ı mabedisi (tapınak sessizliği) içinde yükselen horultular, onu mukassî bir hava-yı haşyetle ihata ederek ruhunu sıkıyordu. Yastığının altından mini mini altın saatini çıkararak baktı. Sabah olmaya daha beş saat vardı. Ona birden beş asır kadar uzun gelen bu gecenin dehşetini gözünün önüne getirerek titredi. Bir zamandan beri onda, öyle bir düşüncelerin vehm-i hirasıyla (kuruntu) dimağında bir fikr-i sabit (saplantı) şeklini alan bir his vardı ki ona, gece öleceği hakkında kanaat verirdi. Ve bundan o derce korkardı ki akşam olup da lambalar yandığı zaman, kendisini mezarda zan ettiren bir vehim içinde tüyleri ürperir ve her saniye ölümün hiss-i tekarübüyle (yaklaşma) titrerdi. Bu, onda adeta bir merak şeklini almıştı. Bunun için geceleri, bir kişi onu nöbetle bekler ve öksürükler biraz sükunet bulup da uyuyuncaya kadar başucundan ayrılmazlardı. Bu gece biraz daha rahattı. Onu sessiz

yatıyor gören dadısı, nihayet uyuduğunda hükmederek akşama kadar öteye beriye koştuktan yorulan vücudunu biraz dinlendirmek için başını kanepeye dayamış ve bir dakika sonra horlamaya başlamıştı. Ne olurdu yarabbi, o da böyle başını koyar koymaz uyuyabilseydi... Fakat, işte bir buçuk saatten beri gayret ediyor bir türlü uyuyamıyordu. Nihayet, yatağın içinde bir tarafa yatmaktan kemikleri ağrıyarak doğruldu. Aynanın önünde kör bir idare kandili yanıyor, şişenin arasından donuklaşarak süzülen bir huzme-i ziya odanın ötesinde berisinde zayıf iltimalarla ihtizaz ederek burasını bir türbenin evham-ı hayalatiyle (hayallerin yarattığı kuruntu) dolduruyordu. Altlarında birer şilte ile hemen orada uzanıverenler; pederi, validesi, beride dadısıyla kapının yanında otururken uyuklayan hizmetçi, ona birer cenaze hissini veriyor ve derinden geliyor zannedilen horultular onu büsbütün tedhiş ediyordu. Dadısını uyandırmak için eğildi. O derece dalmıştı ki uyandırmak kabil olmayacağına kanaat ederek vazgeçti. Sonra annesine seslendi. O da sesini çıkarmıyordu. Demek şu dakikada ölüverse kimse duymayacak ve o burada ölümle pençeleşirken, onlar derin uykularında hiç bir şeyden haberdar olmayacaklardı. Kalbinde bir korku ile etrafına baktı ve kendisini, bu mezara benzeyen odada yalnız bulmaktan o derece ürktü ki bağırılmak için nefisini cebrederek perdeyi açtı, camın sürgüsünü itti...

Şimdi çamlıktan gelen muattar (güzel kokulu) bir hava ile ciğerleri doluyor, hafif hafif esen bir rüzgarın temas-ı nevaşıkari (okşayıcı) ona bir hazz-ı latifin inşiharlarını veriyordu. Tehlikeden kurtulanlara mahsus bir inbisatla (gönül genişliği) geniş geniş nefes alıyor, çamların katranlı havasını teneffüs ettikçe vücudunda sıhhat hissediyordu. Ah yarabbi, bir kere iyi olsa idi... Doktorlar, ona: "Biraz tedbil-i hava (hava değişikliği), hiçbir şeyiniz kalmaz..." demişlerdi. İşte üç aydan beri hep bu ümitle yaşıyor ve fakat tedricen ziyadeleşen bir zaafı günden güne düştüğünü hissederek meyas oluyordu. Onu en ziyade harap eden o öksürükler idi. Sonra, nefes alırken, o derece güçlük çekiyordu ki bazen boğulacak gibi olurdu. İyi olmak demek bu muydu?..

Artık tamamıyla anlıyordu ki bu hastalık, zannedildiği kadar ehemmiyetsiz değildi. Bunu bazen annesine de söylerdi. O, doktorlardan işittiklerini birer birer

sayıp döker, kızını tesliye çalışırken kendisi müteessir olarak, ana kız karşı karşıya, teessürlerinden saatlerce ağlardı. İşte şimdi bunu düşünürken yine müteessir oluyor ve bu hastalıktan kurtulmama ihtimali, onu derin bir yeş içinde nevmi ediyor. O dakikada kızının hayali gözünün önüne geldi. Sonra anasını, babasını düşündü. Onlardan nasıl ayrılabilirdi?.. Bu, ona o kadar elim geliyordu ki birden feveran (fışkıрма) eden bir tuğyan-ı büka (aşırı ağlama) ile ağladı, ağladı...

Şimdi ufuklardan intişar (yayılma) eden bir mevce-i ziya (ışık dalgası) ile ortalık yavaş yavaş aydınlanıyor, evin tepeye doğru uzanıp giden bölgesi, çamlığın zılal-i habisesi (gölgeler) içinde kayboluyordu. Genç kadın, gözlerinde kurumuş yaşlarla henüz yükselmeyen kamerin elvah-ı rüyasına dalmış düşünüyor ve kalbinde hayata karşı derin bir tahassürle etrafı seyrediyordu. Hayat...ne tatlı şeydi! Bunu şimdi şu güzel tabiatın karşısında daha derin bir iştiyakla seyrediyordu. Sonra tekrar anasını, babasını görüyor, kızının hayal-i masumu ona, hayata sarılmak ihtiyaçlarını veriyordu. Sağ iken babasından yetim kalan bu çocuğun , annesinden de öksüz kaldığını tasavvur ettikçe yüreği parçalanıyor ve öyle zannediyor ki kızı, ötekinin berikinin elinde hırpalanacak ve ihtimal sokak ortasında sefil ve perişan kalacak... Sonra onun: "Anneciğim, beni bırakma" diyen hazin sesini işitir gibi oluyordu. Ve bir tazarru-ı kalbi (kalpten yalvarma) ile ona dua ediyordu:

- Yarabbi, sen çocuğuma merhamet et.... Beni ondan ayırma.

Sonra kocasını düşünüyordu. Bu adam nasıl bir kalbe malikti bir kere bile çocuğunu aramıyordu. Ayrıralı bir buçuk seneden ziyade oluyordu. Bir gün bir haber gönderip kızını görmek bile istememişti. Ah bu erkekler! Ne hain şeylerdi!

İhtimal kendisini, bir kere bile hatırına getirmemişti. Fakat o, hala seviyor, şu hasta halinde bile onu düşünüyordu. Hatta kalbinde, kendisine karşı ufak bir eser-i merhamet mevcudiyetine emin olsa her şeyi affedecek , bütün vefasızlıklarını, hiyanetlerini unutacaktı. Onu, hayat-ı izdivacında ne kadar büyük fedakarlıklarla mesut etmeye çalıştığını düşünüyordu da, şimdi kendisinden bir lütf-i terahhumu (merhamet) esirgeyen bu kalbin ne derecelerde duygusuz olması lazım geleceğini

tasavvur ederek hayret ediyordu. Ne olurdu yarabbi, o da böyle duygusuz olsa idi. İşte böyle olmadığı için değilmiydi ki nihayet bu hallere giriftar (tutulmuş) olmuştu. Fakat biliniyor muydu? İhtimal, ölse bile... Burada zihni duruyor, kalben:

- Belki o zaman ...diyordu.

Evet, belki ozaman, bu mermer kalpte bir lerziş-i rikkat (titreme) uyanır ve günün birinde, kendisinin uğruna hayatını ifna (tüketme) eden bu zevcenin mezarına tesadüf ederse bir iki damla gözyaşı dökerdi. Bunu düşünürken kalbinde garip bir tesliyetle onun, mezarının başında ağladığını tahayyül ediyordu. Acaba kendisi bunu hissedecek miydi? Daha ziyade düşünmedi. Sinesi bir ah-ı tazallümle (sızlanıp ah etme) dolarak sadece:

- Ah hıyanet... dedi.

Sonra onun, başka bir kadınla yaşadığını ve belki de mesut olduğunu düşünerek kalbi burkuldu. Ve bu defa bedbahtlığının bütün acılarıyla, ümitsizlikleriyle o derece meyus oldu ki o dakikada ölmek için bir ihtiyaç hissetti. Zaten ne zaman mesut olmuştu? Düşünüyordu da şu yirmi üç senelik hayatının şimdiye kadar elemden, ızdıraptan başka bir şey getirmediğini, bundan sonra da bir şey getirmeyeceğini bildiği ve bunu birçok acı tecrübelerle anlamış olması icap ettiği halde, hala yaşamak için uğraşmakta ne mana olduğunu bir türlü anlamıyordu. Genç kızlık hayatından sonra, ömrü hep mücadele içinde geçmişti. Kıskançlıklar, imtizaçsızlıklar (uyum), hıyanetler, iftiraklar... Daha sonra ızdıraplar, emeller... Bir insan bunlara nasıl dayanabilirdi?..

Fakat o, şimdiye kadar her şeye tahammül etmiş, yine kocasını mesut etmeye çalışmıştı. Madem ki bu, takdir edilmemiş ve nihayet dört yaşında bir kız ile terkedilerek üzerine hıyanet edilmişti

Hıyanetin ona bahşettiği şey bu muydu? Sonra insan, kendisinden yaşamak için nasıl heves duyardı?

Ölüm... Şimdi bu, ona gözünün önünde korkunç dişleriyle sırttan bir kadit (iskelet) değil, onu bütün acılardan, ızdıraplardan halas (kurtuluş) edecek bir çare gibi geliyordu. O zaman bütün bu azaplar, hayatın her adımında bu ömr-i sefili (sefil ömür) takip eden şemetleri felaketleri birden bitmiş olacak ve artık o, hiçbir şey duymayacaktı. Sükun... Ebediyen sükun... Ve o, buna muhtaçtı.

Bu esnada, ciğerlerini parçalayan bir öksürükle vücudu o kadar sarsıldı ki kemikleri kırılıyor zannetti. Başta ateşler içinde yanıyor, kalbi şiddetle çarparak tikanacak gibi oluyordu. Başını pencereden dışarıya çıkararak geniş geniş nefes almaya başladı ve bu hareketlerden o kadar yoruldu ki elleri bacakları titriyor, sıkıntıdan terliyordu. Yaşamak bu muydu?

Şimdi zihninde hep o çareyi düşünüyor ve artık tahammül edilemeyen bu ızdıraplardan kurtulmak, ona bütün emellerinin fevkinde (üstünde) bir saadet gibi geliyordu. Bu fikir yavaş yavaş zihninde büyümeye, kesb-i ehemmiyet etmeye başladı. Ve bir dakika içinde içtinabı (çekinme) öyle gayr-i kabil bir tasavvur şeklini aldı ki dimağında bütün diğer düşünceler bir anda silindi. Oh evet, artık yaşamayacaktı. Bu gece her şeye nihayet verecek ve omuzlarına çöken bu hayat-ı giranı (ağır) silkip atacaktı. Daha ziyade tamike (derin düşünme) lüzum görmedi. Birden zihnine gelen bir fikirle kalktı, dermansızlıktan titreyen bacaklarının üzerinde bir sarhoş gibi sallanarak aynanın önüne kadar geldi. Kalbi şiddetli çarpıyor ve bu kararın dehşet- i tahayyülüyle mütevahhiş (ürkmüş) oluyordu. Fakat o düşünmemek için cebr-i nefis (kendini zorlama) ediyor, düşünürse bu kararından nükul (vazgeçme) etmek ihtimaliyle isticlal ediyordu. Bir dakikalık bir cüret... Sonra her şey bitmiş olacaktı.

O ufak şişeyi bulmak için diğerlerini karıştırırken sabırsızlanıyor ve gittikçe ziyadeleşen bir heyecanla boğuluyordu. Aradığını buldu, bu, damla ile alınan zehirli bir ilaçtı. Şişenin kapağını açarken elleri titriyor ve o esnada gelen bir tereddütle azimleri tedricen kırılıyordu. Bir dakika daha... Bu kararından vazgeçebilirdi. Birden gözüne aynadaki hayali ilişti. Sararmış siması, yerlerinden fırlamış gözleriyle kendisini o kadar korkunç buldu ki kalbinde şiddetli bir helecan ile damalarından

ateşin bir seyyalenin (akıcı) geçtiğini hissetti. Ve gittikçe ziyadeleşen bu helecana daha ziyade mukavemet edemeyerek oraya düştü, bayıldı...

Anası birden sıçrayarak:

- Ne oldu kızım?.. dedi.

Ve bir sayha-i endişe (kaygı çılgılığı) ile üzerine kapanarak ağlamaya başladı. Diğerleri de uyandılar, hastanın başında bir halka teşki ettiler. O, baygı yatıyor, pederi:

- Ölüyorum, beni kurtarın... diyordu.

Şimdi herkes ağlaşıyor, yatağın içinde gözlerinde bir korku ile etrafına bakan küçük zeliha, ne olduğunu idrak edemediği bu felaketin dehşetiyle titriyordu.

- Doktor geldi... dediler.

Bu, kalplere bir baran-ı tesliyet (avuntu yağmuru) serpen öyle bir tesirle kulaklarda ihtizaz etti ki birden nazarlar, kapıya teveccüh (yönelme) ederek kızlarını ölümden kurtaracak olan bu adamın simasında bir emare-i ümit aradı. O, gözlerinde henüz tatmin edilemeyen bir uykuyla geldi, hastayı muayene etti. Kalp o derecede yorgundu ki nabzını hissetmek kabil olmuyordu. Her türlü tedabir tesirsiz kaldı ve bir dakika sonra nabız büsbütün durarak teneffüs münkati (kesilmiş) oldu. O zaman doktor, nazarlarında bir mana-yı nevmidi (ümitsizlik ifadesi) ile pedere tevcih-i hitap ederek :

- Allah size ömürler versin...dedi.

Valide düştü, bayıldı. Peder ağlamaya başladı. Ve bunu bağışmalar takip etti. şimdi evin içinde derinden gelen yorgun şehkalarla sessiz sessiz gezinen bir iki kişinin ayak seslerinden başka bir seda işitilmiyor; tabiat sükut ediyordu.

12 Ağustos 523

(25 Ağustos 1909)

Heybeli

BİR FACİA HİKAYESİNİN İNCELEMESİ¹

Cemil Süleyman, hikayenin başında karakterlerden çok hikayenin ana teması olan ölüm korkusundan bahsetmiştir. Bu korkuyu eşinden ayrılmış, çocuklu bir kadının hayatına yerleştirmiştir.

Ve hikayeyi asıl kahraman olan, kadının ağzından kaleme almıştır. Kahramanımız, eşinden bir buçuk sene önce ayrılmış ve eşi tarafından uğradığı ihanetler, geçimsizlikler, kıskançlıklar sebebiyle çok acı çekmiştir. Hasta olduğunu öğrendikten sonra, eşinden ayrılmasıyla yetim kalan kızının, bir de öksüz kalacak olma ihtimali onu, eski eşini her şeye rağmen affedebilme düşüncesine kadar götürmüştür.

Fakat zamanla onda oluşan bu ölüm korkusu, çektiği acıların etkisiyle yerini hayatı sorgulama duygusuna bırakmıştır:

---

¹ Cemil Süleyman ALYANAKOĞLU, "Resimli Kitap", nr.14, Aralık 1909, s.142.

“Ölüm... Şimdi bu, ona gözünün önünde korkunç dişleriyle sırttan bir kadit değil, onu bütün acılardan, ızdıraplardan halas edecek bir çare gibi geliyordu. O zaman bütün bu azaplar, hayatın her adımında bu ömr-i sefili takip eden şeametleri felaketleri birden bitmiş olacak ve artık o, hiçbir şey duymayacaktı. Sükun... Ebediyen sükun... Ve o, buna muhtaçtı.”

Yazar, kahramanını en nihayet yaşamaktan vaz geçirmiştir. İşte o an düşündüğü ne çocuğu ne de geri kalan ömrüdür. Kararından dönme endişesi taşımaktan korkarak ilaçlara sarılmış ve hayatına son vermiştir.

Cemil Süleyman'ın hayatında annesinin ölümü onu derinden etkileyen olaylardan biridir. Bu hikayede hastalığı, bir kadın karaktere yüklemesi sebebine dayanabilir. Evli bir kadının yaşadığı sıkıntılara eserlerinde yer veren yazarın, hayata veda edeceğini bildiğinde neler hissedeceğinin tahlilini ortaya koymak için de bir kadın karakteri seçtiğini düşünebiliriz.

Ölüm korkusu temini işlediği bu hikayede, hastalık, çileler, çaresizlik kelimeleri hikayeye yerleştirilerek, okuyucuya kahramanımızın duygularının geçmesi sağlanmıştır.

Yazar, kahramanı aracılığı ile anlattığı hikayede geçmiş zaman kullanmıştır. Bu hikayede sıkça karşımıza çıkan tamlamaların sebebi ise duyguyu ayrıntılı ve en ince hissine kadar verebilmektir.

3.1.5. KADIN İNTİKAMI

Ah kardeşim, diyordu. Bilir misin? Bu ne elim bir hakikattir! Sevdiğiniz bir kadın tarafından ihmal edilmek... Ve sonra onun, meşgul olduğunu görerek gözünüzün önünde tahkir edilen aşkınızın zillet-i selfilesi karşısında bir şey yapamamaktan makhur (kahrolmuş) ve aciz, sevilmediğinize değil, sevilemeyeceğinize kani olmak... Oh, işte ben şimdi son bir darbe-i hıyanetle bütün revabıt-ı münasebatı (ilişkilerin bağları) kırılarak, mahvolmuş ümitlerinin cinnet-i yeisiyle intihara karar veren birmeyus-i sevda (aştan dolayı kederli) gibiyim. Evet, bir meyus-i sevda... Ağzımdan birinci defa işittiğin bu terkip şüphesiz seni biraz istihzaya sevkedebilir. Fakat şimdi bu, bence öyle bir hakikat ki karşısında bütün o eski nazariyelerim, birer birer sukut ediyor ve bunu nefsimde tecrübe ettiğim için bir sene evvelki müdafaalarımı, hayatın bütün o maddi felsefelerini nazarımda pek adilemiş buluyorum. Evet, o zaman böyle düşünmüyordum. Bişüphe tecrübesizdim. Şimdi hepsine inanıyorum fakat ne acı ve ne elim bir tecrübeden sonra...

Bu pek sade, fakat biraz garip bir sergüzeşt ki esasen bir mudhikeden (güldürü) başka bir şey olmamakla beraber, gittikçe içtinabı gay-ı kabil bir fecia şeklini alıyor. Bakınız bunu size biraz olsun izah edeyim:

Necmiye ile münasebetimiz, İstanbul'a ilk geldiğim seneden itibaren başlar. O zaman, onunla bir evde yaşayan iki akraba çocuktan başka bir şey değildik. Hatta birbirimizle geçinemezdik. O, hırçın ve mağrur bir kız; ben vakur ve ateşin bir delikanlı idim. Onun, bütün ev halkı içinde en çok sevdiği ve belki herkesten ziyade itaat ettiği bir amcazadesi vardı ki bir dakika peşinden ayrılmaz ve o, evde bulunduğu zaman bütün saadetlerini onun civar-ı hayatında geçirmekten büyük bir haz duyardı. Arada sırada onlara ben de iltihak (katılma) eder ve fakat onların daima, insanla istihza ediyor zannolunan gözlerinin içinde, sanki bütün hareketımı tenkit eden bir şeyin gülümsediğini fark ederek bir iki dakika sonra ayrılırdım. Ve bu tehaşi ile kalbimde onlara karşı gittikçe öyle derin kin duymaya başlamıştım ki insanı, her tesadüfte bir hande-i istifla (küçümseyici gülüş) karşılayan bu iki müstehziyi tahkir etmek için bir fırsat gözetmek ihtiyacına mağlup olurum. Aramızda ekseriya

münazaata (ağız kavgaları) sebebiyet veren vakalar zuhur ederdi. Bunlardan bilhassa bir tanesi, bütün rabitalarımızı kesrecek (çoğaltmak) hatta ileride vesile-i intikam olacak kadar kesb-i ehemmiyet etti. Bir gün bilmem nasıl bir münasebetle, galiba bir zevk meselesi üzerine, hafif fisiltılarla birbirlerine, nihayet bir köylüden başka bir şey olmadığından bahsediyorlar ve bunu, manidar tebessümlerle tezyifler (alaya almak) ve sonra kahkahalar takip ediyordu. O zaman artık sabredememiş, bütün bu istifaflara, istihzalara artık bir nihayet vermek isteyen bir feveranla taşmışım. Onlar mütehayyir, donmuş kalmışlardı. Ve sonra tahkirler, tezyifler... Hepsini onlara iade ediyordum.

- Ben bir taşralıyım... diyordum. Siz iyi bir terbiye görmüş olduğuna kani (inanmış) mağrur fakat bence nezaketsiz bir mahalle çocuğundan başka bir şey değilsiniz.

O zaman Necmiye, bu malubiyetten bir kahkaha ile çıkmak isteyerek mukabeleye lüzum görmemiş ve ben, bu zemin üzerinde daha ziyade devam edilirse terbiyeden harice çıkabilmek ihtimaliyle oradan uzaklaşmışım.

O günden sonra, Necmiye ile aramızda derin bir uçurum boşlukları açılmış oldu. O benden yüzünü çeviriyor, ben ona tesadüf ettiğim zaman görmemezliğe geliyordum.

Hatta sofrada, yekdiğerimize bakmamak için gözlerimizi önümüzden ayırmıyorduk. Bu dargınlık, bir müddet sonra aile arasında bir latife şeklinde tecelli etmeye başladı. Bu halimize herkes gülüyor, ikimizi tesadüfen bir yerde görenler bizimle eğleniyordu.

Aradan dört beş ay geçmişti. Bir gün onunla merdiven başında karşı karşıya geldik. Buradan, birbirimize temas etmeden geçmek mümkün değildi. İhtimal, bu tesadüf aramızda yeni bir meselenin hudusüne meydan verebilirdi. Ve onun bir tebessümü buna kifayet ederdi.

Hatta bunu, onu karşıdan gördüğüm zaman gözlerinde okudum. Ve diğer bir istihzaya hedef olmamak için geriye döndüm. O arkamdan geliyor ve nihayet sabredemeyerek:

- Hala dargın mıyız beyefendi?.. diyordu. Rica ederim artık barışalım...

Bu kadınlığının öyle ifhası (gizleme) kabil olmayan bir ihtiyac-ı gururu idi. Bu derece ihmal edilmeye tahammül edemiyor ve beni sevmemekle beraber kendisine avdet etmiş görmek için çıldırıyordu. Ben, bunu anlıyor ve ondan bu suretle intikam almış olmak için onun, bir kediye benzeyen yaltaklıklarını bir mukabele-i sakitane (suskunlukla karşılama) ile cevapsız bırakıyordum. Ve o, bundan o derece müteessir oluyordu ki bazen odasına kapanarak hiddetinden hüngür hüngür ağladığını görenler vardı. Nihayet bir gün, onun bu derece asabiyetine karşı büyük bir endişe ile benden, artık bu dargınlığa nihayet vermek için bir vaat almaya gelen bir kadın, bana her şeyi bütün tafilatı ile anlatmıştı: Necmiye beni seviyormuş! Ona karşı bu derece lakayd davranmak bütük bir gaddarlıkmuş! Nihayet böyle devam ederse kendisini kuyuya atacakmış!

İhtiyar kadın bunu, kendisine mahsus bir mübalağa-i kelim ile anlatırken müteessir oluyo, ben gülmek için kendimi zaptetmeye çalışıyordum. Necmiye beni seviyormuş! Benim için kendisini kuyuya atacakmış! Vah zavallı Necmiye! Fakat ben onu sevmiyordum. Ve sevmezdim. Bunu söylerken kapının hafifçe sallandığını hissettim. O zaman, bütün hislerimi açıktan açığa söylemekten bir hazz-ı intikam duyarak, ona hissettirmek için yüksek sesle anlatıyordum. Necmiye, bir kere çirkindi. Sonra, onunla hiçbir vecihle imtizaç edemezdim. Hem, onun beni sevebilmesine ihimal vermiyordum. Bunların hiçbirisine inanmamakla beraber kendisiyle barışacağımı vaat ettim. İhtiyar kadın dua ediyordu:

- Allah gençliğini bağışlasın evladım... diyordu.

Fakat bir gün, bu ehemmiyet verimeyen yalanlara o derece mağlup oldum ki hala bu malubiyetin esaret-i zelilesi altında inliyor, can çekişiyordum. Şimdi o günün

tafsilat-ı vakayii (olayların ayrıntıları) tahattur ettikçe, kalbimde karanlıklarla boğulmuş bir rüya-yı visalin lerzelerine şebih (benzer) bir tahassür duyuyorum:

O gün, hep birlikte Hristos'ta (eskiden büykadad buluna bir restoran) akşam yemeğini yedikten sonra arabalarla büyük bir tur yapmış, gece saat dört buçukta evlerimize avdet etmiştik. Soyunmadan evvel, penceremin önünde Maden'in mehtap (ay ışığını seyretmek için çıkılan gezi) dönüşünü seyrederken, odamın kapısına müteredditbir elin temas-ı hafifini fark etmiş ve bunun Necmiye olması ihtimaliyle ses çıkarmamıştım. Onunla artık dargın olmamakla beraber, aramızda barıştığımızı delalet edecek bir şey de yoktu. Küçük mukabelelerle arada sırada birbirimize karşı hitap ediyor, bütün bu mükalemeler (karşılıklı konuşma) bir hadd-i tekellüfü (samimiyet sınırı) aşmak için kendisinde kuvvet bulamıyordu. Şimdi onun, böyle herkes odasına çekildikten sonra ihtiyar edilen bu gayı muntazır (beklenmeyen) ziyaretinde, müphem bir maksadın izhar olunmaya amade esrarı bulunduğu hükmediyor ve o dakikada garip bir tehaşi ile bu gizli mülakattan ihtiraz ediyordum. Bir dakika sonra onu, arkasında delokte bir gecelikle karşımda görünce, birden titredim. O, elleri arkasında yavaş yavaş bana doru geliyor ve dudaklarında manidar bir tebessümle:

- Hala yatmadınız mı?.. diyordu.

İptida, ne söylediğini anlamamış gibiydim. Sebebini tayin edemediğim bir raşe ile kalbim çarpıyor, onu böyle gece yarısı odamda yalnız görmekten garip bir tahasüs duyuyordum. Necmiye'yi bu haliyle şimdiye kadar hiç görmemiştim. Yalnız omuzlarından tutturularak kollarını, bacaklarını tamamiyle örtmeye kifayet etmeyen beyaz gömleği altında biraz donukça rengiyle zarif endamı, bu gece bana o kadar nazarfirip görünüyordu ki kamerin aks-i ziyası altında, insana peri hissi veren bu narin kadın vücudunu derin bir hazz-ı temaşa içinde seyrediyor ve onu şimdiye kadar nasıl olup da ihmal edebildiğime taaccüp (şaşıрма) ediyordum. Demek Necmiye, sevilemeyecek kadar çirkin bir kadın değil ve belki güzel olmaktan ziyade, insanı teshir eden bir cazibesi vardı ki ruhu tatmin edemeyen birçok güzelliklere karşı ilan-ı zafer edebilirdi. Yüzünde hiçbir kusuru yoktu. İnce, siyah kaşları, koyu kestane

gözleri, uzun kumral saçlarıyla belki biraz güzeldi. Yalnız, ağzının bir parça büyüklüğü bütün bu güzellikleri nakıs gösteren özür teşkil edebilirdi. Fakat ben, onda bir nispetsizlik (orantısızlık) bulmuyor, bilakis küçük bir ağzın, bu simada bir ahengi tenasüp hasıl edemeyeceğine kanaat ediyordum. Yahut şu dakikada, onu bütün çirkinlikleriyle bana güzel gösteren bir halet-i ruhiye vardı. Yanıma yaklaştı, avucunun içinde sakladığı bir şeyi bana uzararak:

- Size kayısı getirdim... dedi

- Teşekkür ederim... dedim.

Sonra pencerenin önüne kadar gelerek, bir müddet caddeden geçenlere baktı. Ben, sükut ediyordum. Terliğinin ucuyla ayağıma dokunarak:

- Hala barışmadık mı?.. dedi

Sonra serzenişkar devam etti:

- Hıyanet, sevildiğini biliyorsun da benden onun için kaçırıyorsun değil mi?

O zaman ben sabredememiştim:

- Rica ederim Necmiye, dedim. Git... bu defa da beni aldatmak mı istiyorsun?

O münfail (kırgın):

- Demek beni reddediyordun?

Sonra sert bir nazarla gözlerimin içine nasb-ı nigah (bakışını dime) ederek:

- Peki, dedi. Gidiyorum...

Ve ilerledi...

Ben, artık mağlup olmuşum. Arkasından koştum, ellerinden yakaladım. Ve tekrar pencerenin önüne getirerek:

- Düşün ki senin yaptığım bir cinayettir... dedim. Beni teshir ettikten sonra gitmek... Şimdi de beni çıldırtmak mı istiyorsun?

O, galibiyetinden emin, sükut ediyor. Ben onun bu muzafferiyeti karşısında aciz ve hakir sürükleniyordum.

O gecedен sonra, aramızda çılgın bir aşkın ateşleriyle bir devre-i garam (aşk dönemi) başladı. Tenezzüher, telakiler, vaatler, yeminler, sonra kıskançlıklar, yalanlar, sitemler, dargınlıklar, daha sonra elemler, hicranlar, iftiraklar, en sonra tahkirler, hıyanetler... Oh, bütün bu hayat-ı sevdanın neticede insanı hüsrana, ümitsizliklere sevkeden safahat-ı mütevaliyesi (uzayıp giden safhalar) üzerinde kah mesut, bazen müteredit ve nihayet nevmi ve hatarnak (tehlikeli) adımlar ile ilerledik, ilerledik. Öyle bir yere geldik kibir edim, tek bir hatve bizi derin bir uçurumun ka'r-ı helakine (dipsizlikte yok olmak) sürükleyebilirdi. Ve bu, o derece muhakkak idi ki bir adım geri adım atmakiçin kendimde kuvvet bulamıyordum. Bu esnada o, bu tehlikeden her tesadüf ettikçe müşkülatta olduğu gibi, sihiramis bir kakhaha ile silkinerek çıktı ve sonra karşımda, benimle istihza ederek gülmeye başladı. O zaman anladım ki nemciye beni sevmiyor ve sevmemişti. Bişüphe cerihadar edilmiş gururunun intikamını almak istemiş ve bunda muvaffak da olmuştu. Bunu bir gün ona teklif-i izdivaç ettiğim zaman anlamıştım. Ben, ona ebedi bir rabıtan bahsederken o, biinsaf bir kakhaha ile mukabele etmiş ve :

- Çirkin bir kadın sizin gibi güzel bir erkeğe, dest-i izdivacına uzanırsa bedbaht olur. Onun için size, kendinize layık bir kadınla teehhül etmenizi tavsiye ederim... demişti.

Sonra birden değişivererek ciddi ve azimkar devam etmişti:

- Hem rica ederim, bana bir daha bana bu gibi şeylerden bahsetmeyiniz. Eğer benimle dost kalmak isterseniz, eskisi gibi görüşelim. Aksi takdirde sizinle büsbütün kat-1 münasebet edeceğime emin olabilirsiniz.

Ben, bu darbe karşısında bütün muhakemem incimat (donma) ederek donmuş kalmıştım. Nihayet biraz kendimi toparlayarak:

- Lakin Necmiye, beni öldürüyorsun... dedim. Düşün ki seni çıldırasiya seviyorum.

O, bu defa büsbütün lakayd omuzlarını silkti:

- Ben sizi sevemiyorum... dedi.

Ve uzaklaşmıştı.

O günden sonra ona birdaha bir yerde tesadüf etmedim. Onlar şimdi Boğaziçi'nde oturuyorlar. Ben yine orada, fakat bir pansiyonda yaşıyorum. Bugün ona körüde tesadüf ettim. Beni görür görmez başını çevirdi.

Şimdi Necmiye bir Erkan-1 Harbiye (Genel Kurmay) zabitanı seviyormuş hatta yakında izdivaçları mukarrer imiş.

Arkadaşım, burada derin bir göğüs geçirerek sükut etti ve bu sükutunda öyle azim biryeisin fütur-1 nevmidanesi (ümitsizce bir bıkkınlık) saklı idi ki nazminin bu meselede bir çılgınlık yapma ihtimali beni korkutmuştu...

19 Haziran 325

(2 Temmuz1909)

Büyükada

KADIN İNTİKAMI HİKAYESİNİN İNCELEMESİ¹

Cemil Süleyman, kadın intikamı adlı hikayesini bir erkeğin gözünden anlatmıştır. Hikayemizin kahramanı ile Necmiye çocukluktan beri aynı evde büyümüşlerdir. İki çocuğun kıskançlıklarının yerini zamanla atışmalar almıştır. Necmiye'nin kendinden emin, asla reddedilmeyeceğini düşünen tavrı kahramanımızı hırslandırmıştır:

“Necmiye beni seviyormuş! Benim için kendisini kuyuya atacakmış! Vah zavallı Necmiye! Fakat ben onu sevmiyordum. Ve sevmezdim. Bunu söylerken kapının hafifçe sallandığını hissettim. O zaman , bütün hislerimi açıktan açığa söylemekten bir hazz-ı intikam duyarak, ona hissettirmek için yüksek sesle anlatıyordum. Necmiye, bir kere çirkindi. Sonra, onunla hiçbir vecihle imtizaç edemezdim. Hem, onun beni sevebilmesine ihtimal vermiyordum. Bunların hiçbirisine inanmamakla beraber kendisiyle barışacağımı vaat ettim.”

Necmiye'nin alınmasına sebep olan bu söylemden sonra olaylar farklı cereyan eder. Necmiye kahramanımızla yakınlaşmak için fırsat kollar ve nihayet bir gece odasına gider. O zamandan sonra aralarında bir ilişki başlar. Kahramanımız Necmiye'ye aşık olduğunu söylediğinde artık kalp kırma sırası Necmiye'dedir:

Çirkin bir kadın sizin gibi güzel bir erkeğe, dest-i izdivacına uzanırsa bedbaht olur. Onun için size, kendinize layık bir kadınla tehhül etmenizi tavsiye ederim...

Necmiye intikamını almıştır.

Yazar, kahramanımızı her ne kadar mağdur gibi gösterse de incinmiş bir kadın ruhunun neler yaptırabileceğini de anlatmış olur.

---

¹ Cemil Süleyman ALYANAKOĞLU, "Kadın İntikamı", Resimli Kitap, nr.2, Ağustos 1909, s.1094.

Konu bakımından sosyal meselelere değinen Cemil Süleyman, hikayeyi kaleme alırken o dönemin kalabalık ailelerini, birlikte büyüyen ve birbirine aşık olan çocukları ele almıştır. Eserin dili geçmiş zamanla yazılmıştır. Sonunda, kahramanımızı başından geçenleri arkadaşına anlatırken buluyoruz. Ve intikam alınmış, yenik bir adamın yalnızlığını :

O günden sonra ona bir daha bir yerde tesadüf etmedim. Onlar şimdi Boğaziçinde oturuyorlar. Ben yine orada, fakat bir pansiyonda yaşıyorum. Bugün ona körüde tesadüf ettim. Beni görür görmez başını çevirdi.

satırlarıyla verir.

Bu hikayede dikkati çeken diğer bir unsur ise kahramanların karakterleri uzun tahlillerle yapılmak yerine olayların içinde verdikleri tepkilerin içine gizlenmiştir.

3.1.6. NEVZAT'IN DEFTESİNDEN

UNUTULMUŞ BİR SİMA

Onu haber-i izdivacını aldığım zaman, o ana kadar silinmiş hatıratıyla dimağında bir şekl-i sahri (açıkca) alamayan bu sima, o dakikada bütün geçmiş günlerin ihyayı hatıratıyla tekrar canlanarak kalbinde uful (batma) eden bir saadetin yeis-i mateminden (yaş üzüntüsü) duyulan bir meraretle (tatsızlık) şimdi sızlamaya başlayan bir yarayı yeniden kanatmış oldu.

Oh, evet... İtiraf ederim ki o zaman, hayatımın pek uzak hatıraları arasında kın (kul) edilmeye ve ebediyen unutulmaya mahkum bir münasebetin, şimdi bir vaka-yı mühimme-ı hayatıye (hayati önemi olan olay) şeklini alan safahat-ı menşe-i karşısında o ana kadar ihmal edilmiş ve oynarken kırılmış bir kalbin, bir genç kız

kalbinin, isal (ulaştırma) edilememekten kısılmış nuhat-ı iştikasını (şikayetle hıçkırma) duyarak hakiki bir nedametle nefesimi muaheze etmiş ve vicdanımın mesuliyetleri altında ezilmiştim.

Bu ne bir hıyanet, ne de bir cinayet idi. Yalnız, izhar olunmaya cesaret edilmeden mektum kalmış bir sevdadan sonra ihmal edilen bir genç kız kalbi vardığı nasıl kırılmadan atıldığına, çiğnendiğine insan hayret ederdi! Sonra terk edildiğine kanaat edilerek üzerine bir diğerine sevmeye, bir diğeriyi izdivaç etmeye razı olan bir vicdan nasıl itham edilmezdi? Oh, evet... İşte yine itiraf ediyorum: Bu bir cinayet, bir cinayet idi...

Onunla bundan sekiz sene evvel Suriye’de tanışmıştım. Yek diğerimize takdim edildiğimiz gün onu pek o kadar güzel değil, fakat azim bir muvaneset-i (alışma) ruhiye ile bana yakın duruşlarında, bütün tavırlarında o kadar samimi idi ki, ziyaretler tevali ettikçe onu daha sevimli, daha cazip bulur ve gittikçe kuvvet bulan bir alaka-i hissiye ile ona karşı kalbimde bir merbutiyet hissediyordum.

Onunla hemen daima bir arada yaşar ve önüne geçilemeyen bir temayül ile mümkün olduğu kadar hayatımızı teşrike (ortak etme) çalışırdık. Bütün bir yazın, can sıkıcı saat-i sükut ve melalini, bazen musiki ve bazen hissiyat ve edebiyata ait musahabelerle geçirdik. Bu esnada bütün bir devre-i şiir ve hissiyatın mesti-i ezvakı (zevklerin sarhoşluğu) içinde tatlı bir ömür sürdük. Arada sırada araba ile gezmeye gider geç vakit evlerimize avdet ederdik. Bazen o bizde kalır ve bazen onlar beni bırakmazlardı. Böylece üzerinden hatta küçük bir bulutun endişe-i güzeranını (endişe veren geçip gitme) fark etmeden devam eden hayat-ı müştereke-i asudemizin (dingin geçen hayat), bir gün nagehan fevk-i serinde esen zehirli bir rüzgarla hislerimiz teverrüm etti, neşelerimiz söndü.

Matmazel Cecille hastaydı. Bu haber, dimağıma ateşin bir kurşun sıkletiyle düştüğü zaman kalbimde derin bir sızı ile müteessir olmuş ve onu, bu hasta halinde bir refik-i tesliyetkar (teselli eden arkadaş) sıfatıyla tedavi etmek için hemen şitap etmiştim. O zamana kadar onu bu derece düşünebileceğimi hatıra getirmemişken, bu

haber-i felaket üzerine anladım ki onunla benim aramda kavi bir münasebetin fekkedilmeyen (ayırarak) rabitaları vardır. Bir rabita ki tahliline hacet görülmeyerek hissedilir. Her halde bir aşk değilse de ona yakın bir his...

Onu, karyolasının beyaz örtüleri arasında siyah ve perişan saçları, harareten kızarmış yanakları ile baygın, yatıyor görünce müteessir olmuştum. Validesi, nemnak gözleriyle benden istimdat ederken ben, ondan tesliyet bekliyordum. Sonra karşımda gözyaşlarını salıvermek için bir dakika-i fırsat bekleyen bu ihtiyar kadını isticvab (sorgulama) ettim:

- Matmazole birden böyle ne oldu?

O, elinden bir mendil ile silerek izah etti:

- Dün bir şeyi yoktu. Sizden avdet ettiği zaman disini müteessir gördüm. Sebebini sual ettim.

Bir şey söylemedi. Biraz sonra başının ağrıdığından bahisle odasına çekildi. Ve bütün gece ateşler içinde yanmakta olduğu halde sayıkladı.

Biçare kadın, burada kendisini zaptedemeyerek ağlamaya başladı. Ben de daha ziyade sormaktan çekinerek sükut ettim.

Şimdi zihnimi iştilgal (meşgul) eden bir mesele vardı ki beni her şeyden ziyade bu müteelim ediyordu. Onun bizden geldiği zaman müteessir olduğundan bahsediyordu. Demek hastalığına sebep olan şey bu idi. Fakat bugün aramızda vesile-i tessür olacak bir vakanın cereyanını hatılamayamıyordum. Şu halde bunun ne olabilme ihtimali vardı?

O esnada onun yatağın içinde kımıldadığını hissettim. Hummadan kavrulmuş dudaklarıyla bişey söylemek istiyor gibiydi. Elimini alına götürdüm. O derece yanıyor idi ki birden titredim. Onu bu haliyle bırakmak büyük bir tehlike idi. Validesine, soğuk su ile bütün vücuduna bir pansuman yapmasını söyledim. Her

tavsiye edilen çareyi derhal tatbik müsaraa (girişim) eden biçare valide bu fikirden memnun olarak hizmetçiyi çağırdı. Ve bir leğen içinde soğuk su getirmesini tembih etti. Kendisinde havluları hazırlamak için diğer odaya gitti. Ben, bu hummaya belki tahammül edemeyecek olan bu kızı meyasane (üzüntüyle) tetkik ederken onun, başka bir alemde yaşıyor gibi duran cesed-i bihissi karşısında bir hüzn-i amik duyuyordum. Derin şehkalarla inip kalkan göğsünde arada sırada bir takallus-i asabi (sinir kasılması) il büzülen dudaklarında hafif işmizazlarla şekli değişen hutut-ı simasında (yüz hatları) bazen birden gelen bir ihtiyaçla kollarının, bacaklarının çekilişinde öyle bir hal vardı ki onu halet-i nezi'de (can çekişme hali) farzettiriyordu. Nihayet tahammül edemeyerek dışarı çıktım. Kendi kendime “Ya ölürse...” diyordum.

Bu öyle bir fikirdi ki beni yeisimden çıldırtıyordu. Evet, ya ölürse... Bu hali, gözümün önüne getirdikçe hayatın bu korkunç neticesinden tevahhuş ediyor ve bu güzel vücudun bir toprak yığını altında çürüyüp mahvolmasından acı bir teessür duyuyor ve belki birkaç saat sonra hayattan siliniverecek olan bu mevcudiyet-i insaniye hakiki bir matemle ağlamak ihtiyacını hissediyordum. Bu esnada validesi, beşuş (güleryüzlü) bir çehre ile gelerek hararetin yavaş yavaş düştüğünü haber verdi. Mizan-ül harareyi (ısı ölçer) tatbik ettiğim zaman otuz sekize iki dizyen buldum. Ve artık kurtulmuş olduğuna hükmederek azim bir inşirah duydum. Biraz sonra hararet, daha ziyade düştü. Hasta yavaş yavaş kendine geliyor ve sevincinden bir yere sığmayan validesi, bana nasıl teşekkür edeceğini bilemiyordu.

Artık tamamıyla açılmıştı. Rahat rahat nefes alıyor, nabzı gittikçe kesb-i intizam (düzen kazanma) ediyordu. Lakin on saat devam (eden) bir baygınlıktan bittabi birden bire uyanmak kabil değildi.

Nöbet, tamamıyla zail olunca gözlerini açtı, donuk nazarlarla validesine baktı. Validesi, şimdi büsbütün olarak:

- Bak kızım, diyordu. Yanında kim var? Cecille, aç gözlerini yavrum... Nevzat Bey seni görmeye gelmiş.

Gözlerini açmış, nazarlarında sönük bir şule ile bana bakıyordu. Ve bu bakışından öyle aşikar bir manevi serzenişle ruhumu masseden (emmek) bir şey vardığı o zamana kadar anlaşılmayan bu teessürü şimdi kalbim çarparak hissettikçe ona, kabilsen bütün ruh-ı sevdanı vermek ve bu, farkına varılmadan ihmal edilen hisleri takdis eden bir perestişle onu tesliye etmek istiyordum.

Daha ziyade mukavemet edemeyerek gözlerini kapadı. Şimdi rahat rahat uyuyordu. Artık bekleye hacet kalmadığını görerek validesinden müsaade istedim. Ve geceyi nasıl geçirdine dair bir haber göndermeleri için vaad-i kavi (dönülmeyecek şekilde kuvvetli söz vermek) aldıktan sonra oradan ayrıldım.

***

Artık tamamıyla iyileşmişti. Yalnız, uzun müddet devam eden hastalıklardan sonra başlayan nekahet (hastalıktan yeni kurtulmuş zayıf ve halsiz kimse) devrinin ilk günlerinde olanlara mahsus bir takatsizlikte henüz kendisini toplayamıyordu. Onu validesinden on beş gün kadar bizimle birlikte cebelde (dağlık bölge) tebdil-i hava etmesi için müsaade alarak Aliye'ye (Suriye'de, Lübnan hududunda bir yerleşim birimi) getirmiştik. Artık hep bir arada yaşıyor idik. Ona, hergün sütünü, yumurtasını ben pişirir, et suyunu ben hazırlardım. Ekseriya, onu sabahları arkasında kalınca bir manto ile alır, biraz güneşe çıkarırdım. Birlikte biraz dolaştıktan sonra tekrar eveavder eder ve yemek zamanına kadar pencerenin önünde ben kitap okurdum, o dinlerdi. Doktor, akşamüstü ve gece dışarı çıkmadan men etmişti. Bende onunla beraber bir yere çıkamazdım. Bu bikaçkün zarfında aramızda hiçbir vaka cereyan etmedi. Bir birader ve hemşire samimiyetiyle yaşamaktan ikimizde mahzuz ve asude bir ömür sürüyorduk. Bir gün doktorun sıkı sıkıya tembihlerine rağmen mehtapta biraz bahçeye çıkmak istedik. Ben muhalefet ediyordum. O, bütün bu ısrarlarıma karşı "Niçin? Ne olur?" diyor ve havada rutubet olmadığından bahsederek bir çocuk gibi yalvarıyordu. Nihayet dayanamayarak:

- Peki... dedim. Fakat arkanıza kalın bir şey alırsanız...

Rica ederim. Hemşirenin kışlık paltosu ile başına bir örtü olduğu halde geldi ve:

- Hazırım... dedi. Gidelim...

Sonra eğilerek eteklerini muayene eden bir nazarla:

- Nasıl, dedi. Yakıştı mı?

Şimdi bahçenin çakıl taşları üzerinde gezinirken ciğerleriyle bu latif yaz gecesinin havasını teneffüs ederek bu gece seyranından azim bir inşirah duyuyordu. Sonra buna da kanaat (yetinmek) etmeyerek:

- Hadi, dedi. Biraz caddeye çıkalım...

Ben artık hafidinin (evlat) sözünden çıkmayan bir büyük valide tabiatıyla her arzusuna itaat ediyordum. Caddeye çıktığımız zaman tamamıyla serbest idik. Etrafımızda kimseler yoktu. Birbirimizin o derece yakınında yürüyorduk ki vücutlarımız hemen birbirine temas ediyordu. Bundan biraz daha cüret alarak:

- Kolunuzu verir misiniz? dedi.

Bana karşı bu derece samimiyetten memnun olarak kolumu uzattım. O, ufak bir reverans (selam veya teşekkür için eğilerek veya dizleri kırarak yapılan hareket) ile kabul etti. Artık aramızda her bir yabancılık zail olmuş, bunun yerine ebedi, samimi bir dostluk kaim (başka birşeyin yerine geçen) olmuştu.

Şimdi yavaş yavaş görüşüyor, yekdiğerimize karşı hislerimizden, düşüncelerimizden bahsediyorduk. Bir aralık mecra-yı kelam değişti. O, daima evlerine gelen bir delikanlıyı anlatıyordu. Bu, zengin tüccarlardan birinin oğlu idi. O derece ki servetini tahmin etmek kabil değildi.

- Görseniz, diyordu. O kadar yılışık bir herif ki sınırlarıma dokunuyor. Geldiği zaman çıkmamak için ısrar ediyorum. Fakat annem, bunun bir

nezaketsizlik olacağından bahsederek beni takdim ediyor. Bir gün ne olursa olsun çıkmayacağım fakat onda utanacak yüz varmı? Ne kadar barid (soğuk) davransam onun nesinden hazzeder, bilmem ki?

Ben sükut ediyordum. O, sükutum bu bahisten memnun olmadığıma atfederek daha ziyade devam etmedi. Ve başka bir zemin-i makal (konuşma zemini) bulmak için bahsi benim tehhülüne intikal ettirdi (bir konudan başka bir konuya geçmek):

- Kaç yaşında tehhül etmek fikrindesiniz?.. Dedi.

Mubahasatımızın (konuşma konusu) nasıl bir şekil almak üzere bulunduğuna intikal ederek derhal cevap verdim:

- Tehhül için bir hat tayin edemem. Yalnız, iyi bir izdivaç yapabilecek bir kıza tesadüf ettiğim zaman benim için sinn-i izdivaç (evlilik yaşı) hulul etmiş demektir.

Sual etti:

- Ne gibi iyi bir izdivaç? Yani zengin bir izdivaç mı demek istiyorsunuz?
- Hayır, beni mesut edebilecek, yani beni sevebilecek bir kızla tehhül etmek... demek istiyorum.

İçini çekerek başını diğer tarafa çevirdi. Ve bahsi burada kapatmak istiyormuş gibi:

- Üşüdüm... dedi. Artık dönelim.

Köşkün önüne geldimiz zaman balkondan hemşirem sesleniyordu:

- Ağabey, matmazel üşüyecek... Artık içeriye girseniz fena olmaz.

Şimdi yukarı salonda idik. Mehtaba karşı pencerenin pancurlarını açarak birer koltukta karşı karşıya oturduk.

Perdelerin ipek saçakları arasından hücut eden şelale-i ziya, onun kulaklarının bir kısmını örten siyah saçlarının perişan telleri arasında kayarak yüzünün bir tarafıyla dizlerini bir hale-i nur ile ihata ettikten sonra uzanarak halının çiçeklerini yaldızlıyor, karşımda gümüş bir daire içinde müphem irtisamlara (resim olarak çizilmiş) ötesinde berisinde gölgeler uçuşan vadiyi rakik bir gaze-i şiir (şiir gibi al bir tül görüntüsünde) süslüyordu. Ve biz, müstesna geceyi böyle baş başa, temaşa ve tabiatın bu şiir-i bedayii (estetik yönü ağır basan güzellik) karşısında istiğrak etmekten o derece latif bir vecd-i hissiyat içinde mahzuz oluyorduk ki bütün bir geceyi, ihtisatımızın (hislenmeler, duygulanımlar) tatminine kafi görmüyorduk. Hatta bazen bir asır kadar uzun gelen saatlerin, bu gece bir saniye kadar hükmü yoktu. O, kısmen karanlığa tesadüf eden yüzümü iyi görebilmek için arada bir eğilerek gözlerimi arıyor, sonra tekrar başını çevirerek uzaklara dalıyordu. Bu esnada ikimizde de öyle bir hal vardı ki bizi, ruhlarımızın gizli müşafehatıyla (dudak dudağa degecek derece yakından yapılan konuşmalar) bir sakin yaz gecesinin uzaklardan gelen seslerini dinlemeye sevk ediyordu. Bir aralık enginlere düşecek zannolunan kamerin etrafında titreyen haleye baktı. Bu nazarlarda, bütün hastalarda tabiata karşı derin bir tehassürle duyulan bir rikkat, bir teessür vardı. Bir dakika sonra gözlerini ordan ayırarak bana baktı. Ve ruh-ı sükun-ı leyali (gecelelerinin sükunetinin ruhu) uyandırmaktan korkan bir sesle:

- Niçin öyle durgun duruyorsun?.. dedi.

Ve koltuğu daha yakına çekerek:

- Yoksa uykunuz mu geldi?

Uyumak... Bu mümkün mü? Kabil olsa hiç uyumayacak ve bu gecenin ebediyete kadar devam etmesini temenni edecektim.

- Hayır, dedim. Sizinle sabaha kadar oturmayı bütün uykulara tercih ederim. Eğer, siz rahatsız olmuyorsanız...

- Teşekkür ederim... Dedi.

Ve elimi avuçlarının içine aldı. Fakat bu, öyle bir hareket idi ki neye delalet edeceği düşünülmeden bir sevk-i derunla icra edilmişti. Sonra bunun ehemmiyetini birden idrak ederek, bir nedamet-i hissiye ile elini çekmek istedi. Fakat benim ellerim, onları tamamıyla zaptetmiş ve artık geri dönmek kabil olmayacağını anlayınca oda ses çıkarmamıştı.

Şimdi ikimiz de birbirimize bir şey söyleyerek öylece duruyor ve kalplerimizin helecanını yekdiğerimize hissettirmemek için teskine çalışıyorduk. Fakat artık devir çoktan geçmişti. İkimiz de, metanetlerimizi kıran bir raşe ile titriyorduk. Nihayet daha ziyade mukavemet edemeyerek avuçlarımın içinde mahpus kalan bu küçük, yumuşak elleri, dudaklarıma götürdüm.

O, bir tehaş-i iffetle (namus) ellerini çekiyor ve dargın bi nazarla beni daha ileriye gitmekten men ediyordu. Ben, bu hareketimi tevhill için:

- Bunu güzelliğimize bir hürmet olmak üzere kabul edersiniz zannederim... Dedim. O, gözlerinde bi şule-i manidarla (anamlı bir ışık).

- Beni bu kadar güzel mi buluyorsunuz?

Sonra gözlerini indirerek:

- Siz benden daha güzelsiniz... Dedi.

Birbirimize karşı o derece ketum davranıyorduk ki doğrudan doğruya itirafi-i hissiyat için kendimizde kuvvet bulamıyorduk. Buna biraz benim cesaretsizliğim, birazda onun hali mani oluyordu. Münasabetimizde daha ileriye varmak ikimize de hoş görünüyor ve bu derece kalan münasebetlerin daha ateşin ve daha şiir amiz (şiir karışmış gibi) olacağına, kaplerimizde bir iştirak-ı his (duygu ortaklığı) ile kanaat

ediyorduk. O, beni bu derecede riayetkar (saygılı) görmekten o kadar memnun oluyordu ki kalbinin bütün samimiyetleriyle bana tevdi-i esrar (sırları emanet etme) etmekten çekinmezdi. Onu, o sevmediği mösyeye vermek istiyorlardı. Bunu anlatırken maneviyatıma nüfuz etmek isteyen birnazarla beni süzüyor, sonra derin bir göğüs geçirerek:

- Ah, bilseniz... Diyordu. İnsan, sevmediği bir erkekle yaşamak ihtimalini düşündükçe ne kadar elim bir bedbahtlık hissediyor. Kadınlık... İşte en büyük kabahat... Mesela siz istediğiniz kızla izdivaç edebilirsiniz. Fakat ben...

Bunu söylerken bir ah-ı hüsrân ile sinesi doluyor ve sonra bunu izhar edememekten bunalarak sükut ediyordu.

Şimdi ikimiz de dalgın, birbirimize bakıyorduk. Birden bu sukûtu ihlal eden bir sual ile bahsi değıştirdi:

- Siz kendiniz için nasıl bir kız intihap ederdiniz?... dedi.
- Sizin gibi, afif (namuslu), güzel, hassas bir kız.

Gülerek:

- Doğrusu isabet-i zevkinize (zevk uygunluğu) bir diyeceğim yok...

Sonra güya birden aklına gelen bir fikirle:

- İster misiniz, sizi ben evlendireyim?... Dedi.

Bir saniye zihninde bir hayal arayarak ilave etti:

- Buldum bile... Mesela bizim Lucien... Zaten bir kere onu pek beğendiğinizi siz de itiraf ediyordunuz.

Birden onu kıskançlıklara sevkeden ve bütün teessürlerine sebebiyet veren hakikati, bu kadın ruhunun esrar-ı mektumesini (saklanmış sırlar) keşfetmiş ve onu ezen bu şüpheyi izale etmek için:

- Hayır, demiştim. Emin olunuz ki sizi, Matmazel Lucien gibi birçoklarına tercih ederim. Hem siz daha güzel ve daha nazıksınız.

Serzenişkar bir nazarla başını sallayarak:

- Hayır, dedi. Yalan söylüyorsunuz, benimle eğleniyorsunuz...

Bu esnada saatin altıya gelmiş olduğunu, dışarıdan çalan saatten anlayınca birden kalkarak:

- Aman... Dedi. Biz ne yapıyoruz? Gece yarısını geçirmişiz. Afedersiniz, sizi uykusuz bıraktım... Au revoir (hoşçakalın) dedi.

Ve elimi sıkarak ayrıldı.

***

Ondan sonra ben İstanbul'a avdet (geri dönme) etmiş, onu dört sene kadar görmemişim.

İki sene evvel Beyrut'a gittiğim zaman ziyaretlerine şitap ettim. Beni büyük bir hürmetle kabul ettiler. Cecille henüz izdivaç etmemişti. Benim tehhülümünden de haberdar değildi. O gün bir saat kadar görüştükten sonra ayrılmış ve ona, izdivacıma dair hiçbir şey söylememiştim. Sonra bir gün otelde otururken hizmetçi bir mektup getirdi. Büyük bir helecenla zarfı açtım. Dört satırlık bir tezkere... Bunda: "İzdivacınızı işittim. Memnun oldum. Tebrik ederim. Yalnız bize bundan bahsetmemenize bir mana veremedim ki beni en ziyade müteessir eden budur. Bir zamanlar sevdiğiniz Cecille'i ihmal edişinizdir..." diyordu. Bu tezkereyi okuduğum zaman beynimden vurulmuşa döndüm. Ve bir daha Cecille'in karşısına çıkamadım.

Şimdi onun, haber-i izdivacı veriliyor ve Cecille, Mösyö Panchot ile izdivaç etti... deniyor.

Oh, biçare kız... Biliyorum, onunla izdivaca niçin razı olduğunu anlıyorum. Sevmediği bir erkekle yaşamak, sana manen bir intihar hissi veriyor ve bununla ihmal edilmiş aşkının matemini tutuyorsun, değil mi?

Fakat emin ol ki şu dakikada hakiki bir nedamet-i vicdaniye içinde çarpan kalbim, seni aşk-ı metrukünün (terk edilmiş, eski aşk) zehr-i intikamıyla sızıyor ve seni seviyorum.

18 Haziran 334

(18 Haziran 1918)

Bostancı

UNUTULMUŞ BİR SİMA HİKAYESİNİN İNCELEMESİ¹

Hikayenin anlatımına geçmişi hatırlayarak başlayan yazar, daha ilk cümlede söylenemeyen hislerin hayat boyu yaşattığı pişmanlığı hissettirir.

Kahramanlarımız Nevzat Bey ve Matmazel Cecille'dir. Birbirlerine ifade edilemeyen içlerinde yaşattıkları büyük bir sevgi ve bağlılığa şahit oluyoruz. Hikaye,

---

¹ Cemil Süleyman ALYANAKOĞLU, "Servet-i Fünun, nr.918, 18 Eylül 1324, s.126.

Nevzat Bey'in dilinden kaleme alınmıştır. Cecille ile olan hatıralarından, birlikte geçirdikleri vakitlerden bahseder. Tüm bunları anlatırken, iç dünyasında ona karşı beslediği hislerin heyecanı vardır. Tanışmalarını şu cümlelerle anlatır:

“Onunla bundan sekiz sene evvel Suriye’de tanışmıştım. Yek diğerimize takdim edildiğimiz gün onu pek o kadar güzel değil, fakat azim bir muvaneset-i (alışma) ruhiye ile bana yakın duruşlarında, bütün tavırlarında o kadar samimi idi ki, ziyaretler tevali ettikçe onu daha sevimli, daha cazip bulur ve gittikçe kuvvet bulan bir alaka-i hissiye ile ona karşı kalbimde bir merbutiyet hissediyordum.”

Yazarın kendi hayatına dair çok fazla unsur vardır. Bunların ilki tanıştıkları yer olan Suriye’dir. Yine hikayede yer alan diğer mekanlar Aliye (Lübnan yankınında bir yerleşim yeri), Beyrut gibi görev yaptığı yerlerden seçilmiştir.

Cecille’nin hastalığını anlattığı bölümlerde ise doktorluk mesleğinden sık sık alıntılar yaptığını görüyoruz. Bu hikaye yazarın kendi hayatı hikayesine benzemektedir. Aynı zamanda kahramanla iç dünyası da benzer özellikler taşımaktadır. Cecille’e olan bağlılığı zaman zaman ondaki anne özlemini de hatırlatır. Bunu da şöyle dile getirir:

“Ben artık hafidinin sözünden çıkmayan bir büyük valide tabiatıyla her arzusuna itaat ediyordum.”

Hikayenin devamında birbiri ile her konuda anlaşılan, edebiyat, sanat, hayat gibi tüm konularda muhteşem uyumlulukla konuşabilen kahramanlarımız, hissettikleri duyguları dile getiremiyorlar. Modern toplum içinde yer edinmiş Cecille evlenmeyi asla arzulamadığı bir talibinden bahsederken adeta tiksinti uyandırır. Bu cümleler ileride Nevzat Bey’in en büyük vicdan azaplarından biri olacaktır. Nevzat Bey bu talibin varlığından haberdar olduğunda dahi içinde büyük bir sevda ile bağlandığı kadına kendini açamaz. Cecille’in hastalığında onunla yakından alakadar olmuş iyileşme sürecini beraber geçirmişlerdir. Bu durum kadın karakterin Nevzat Bey’e duyduğu güveni ve bağlılığı arttırsa da duygularını itiraf edemeyişlerinin altında ezildiklerini görüyoruz. Hikaye kahramanlarının mekanları bu bölümden

sonra yazarın açıklamadığı bir sebeple ayrılır. Nevzat Bey İstanbul'a dönmüştür. Burada evlenir. Beyrut'a yaptığı seyahatte cecille'in ailesini ziyaret ettiğinde de bunca samimiyete rağmen evli olduğunu söylemez. Ve nihayet Cecille'den bir mektup alır. Mektupta:

"İzdivacınızı işittim. Memnun oldum. Tebrik ederim. Yalnız bize bundan bahsetmemenize bir mana veremedim ki beni en ziyade müteessir eden budur. Bir zamanlar sevdiğiniz Cecille'i ihmal edişinizdir..." diyordu. Akabinde Cecille'in o, tiksinierek bahsettiği adamla evlendiğini öğrenir.

3.1.7. DÖRT SENE SONRA

Ona her sabah, yanında kendisi gibi şuh, sarışın bir refikasıyla Taksim Bahçesi'nde tesadüf ederim.

Galiba o civarda, yakın bir yerde oturdukları için ekseriya benden evvel davranırlar ve ben, Teşvikiye'yi Taşkıyla cihetinden bahçeye rapteden yolu bostan kenarlarından dolaşarak, bazen bir sırta tırmanarak, hatta yoruldukça arada sırada bir ağaç altında biraz tevakkuf ederek böyle gecike gecike katettikten sonra, hemen bir itiyat (alışkanlık) hükmüne giren bu sabah seyranından alınmış yorgunluğu izale için Boğaziçi'nin sisli menazırı karşısında biraz dinlenmek ihtiyacıyla bahçeye geldiğim zaman onları orada bulurdum.

Onlar, kolkola gülüşerek, kırışarak piyasa ederdi. Bazen bir kanepede, ellerinde bir risale yahut bir gün evvel alınıp da gece tamamıyla okunmaya fırsat bulunamamış bir mektubu, gizli gizli, güya etraftan bu esrar-ı mühimmeyi (önemli sırlar) keşfetmek için hafiyen (gizlice) kabaran kulaklara işittirmekten ihtiraz eden bir sesle bir okur, diğeri dinlerken gülüşleri ve bazen ciddi, mütefekkir, kim bilir nasıl bir fikr-i münakaşa üzere mübaheseler yürütülürdü.

Sonra yine daima gülmeye, vakitlerini mütemadi bir neşe içinde geçirmeye meyyal (eğimli) tabiatlarının sevk-i garibe-cüyâne (gariplik) sesiyle bir latife icat ederek, mesela akşam piyasalarında daima kendilerini takip eden bir genci nasıl yalancı tavırlarla teshir ve iğfale muvaffak olduklarından bahsederek gülüşürlerdi.

Onların en büyük zevkleri bu idi: Etraflarında cereyan eden her türlü vakayiden kendilerine bir hisse-i tenkit (eleştiri gerekçesi) çıkarmak ve onlarda bir cihet-i garabet (yadırganacak bir yön) bularak gülmek... Bu, genç kızlıklarının öyle önüne geçilemeyen bir ihtiyac-ı ruhîyesi idi ki sinelerinde hafif ihtilaçlarla feverana müheyya kahkahalar salardı. Mesela bir madamın haddinden fazla bir dolgunlukla elbisesinden taşan vücudu, birinin yürüyüşü, bir diğèrinin tuvaleti, bütün bu bahçe âlemine mensup simalar, onlar için öyle dıhk (gülme) ve mülatafa olacak birer zemin-i güftügü (dedikodu) teşkil ederdi. Bunların içinde bilhassa en ziyade meşgul eden bir sima vardı ki hemen daima bu iki refikayı takip ederdi. Onu tâ uzaktan görür görmez aralarında sarıh (belirgin) bir fısıltı ile zaptolunmuş mini mini kahkahaların fıkırtıları başlar ve sonra ona hissettirmemek için önlerine bakarak tavırlarına muvakkat bir ağırbaşlılığın ciddiyetlerini vermeye çalışırlardı. Onun gittikçe yaklaşan hayalini, bir müddet o tarafa bakmamakta ısrar eden gözlerinin çapkın bir nigâhıyla gizlice tetkik ederken gülmek için dudaklarını ısırarak, hemen taşıvermek isteyen bir kahkahayı, ellerinde birer mendil ile boğmak isterlerdi. Nihayet önlerinden geçerken bütün bu ısrarlara, mukavemetlere rağmen birden nazarlarını sürükleyen bir kuvvete mağlup olarak bakarlardı. Ve bunu, gizli bir kahkaha ile ona isal edilmek üzere sarfolunan manidar bir iki cümle takip ederdi. Bu esnada delikanlı bahçenin en kısa bir yolunda devrini ikmal eder, bu defa onlara daha yakın geçerek yavaş bir sesle mukabele ederdi. Ben biraz ötede, yüzüm kısmen diğèr cihete müteveccih (dönük) bütün bu harekâtı en nazargirîz (gözden kaçan) teferruatına kadar tetkik ve takip ederdim.

Bir gün delikanlı, yine onların önünden geçerken, elindeki menekşe buketini bi'l-iltizam yere düşürdü. O, güya farkına varmayarak ilerledi. Onlar da iptida ehemmiyet vermemiş göründüler. Sonra yaşça biraz büyük olanı, şemsiyesinin ucuyla bu, toprakların üzerinde melulane (zavallı bir şekilde) istimdat eden çiçeği bir

kayıtsızın ayakları altında ezilmekten kurtararak çekti, aldı. Bu esnada menekşelerin yaprakları arasında gözüme beyaz bir şey ilişti. Galiba bir mektuptu. Kimseye hissettirmeden, avuçları içinde saklayarak kalktılar ve bahçenin diğer cihetine doğru uzaklaştılar.

Bugünden sonra, artık onlara her gün burada tesadüf etmek muhakkaktı. En ziyade, bi'l-nispet biraz تنها olduğu için sabah piyasalarını intihap ederlerdi. Daha sonra her iki piyasada isbat-ı vücud etmeye başladılar. Hatta bazen bahçenin bir köşesinde gizli gizli görüştükleri de olurdu. Artık tamamıyla hissediyordum ki iptidaları adi bir eğlence kabilinden başlayan ve ila-nihaye (sonuna kadar) böyle kalması icap eden bu münasebet, gittikçe ilerleyen bir muaşaka şeklini alıyor. Bunu, her ikisinin nazarlarında sarahaten okuyordum. Onların, bazen birinin orada bulunmadığı zaman gözlerinde öyle derin bir mana-yı endişe farkedilirdi ki bu bir günlük mahrumiyetin, bu genç kalpler üzerinde ebedî iftiraklardan duyulan meyusiyetlere şebih bir teessürle icra-yı tesir ettiğine şüphe edilmezdi. Sonra birden, bir tesadüfle karşı karşıya gelince meserretlerinden çıldırır ve güya bütün saadetler o anda kendilerinin olurdu. Ve böylece fırsat buldukça bir tarafa çekilerek hayat-ı sevdalarının kim bilir ne parlak ümitlerinden, tasavvurlarından uzun uzadıya bahsederler, hatta bazen etrafta gezinenleri büsbütün ihmal ederek baş başa saatlerce görüşürlerdi.

Onları bir müddet, böyle karşıdan tetkik eden bir hikayenüvis sıfatıyla takip ettikten sonra kaybettim. Günler geçtikçe bu genç sevdazedelerle aramda o derece samimi bir rabıta hasıl olmuştu ki nereye gitsem gözlerim onları arıyor ve bu yarım kalan hikayeden, neticesi calib-i merak bir temaşadan esna-yı avdetinde hissedilen bir adem-i kifaye-i itminan (tatmin olamayış) duyuyordum. Onlar artık hiçbir yerde görünmüyorlardı. Hatta bütün bir yaz onlara ne Taksim'de, ne Tepebaşı'nda, ne de Beyoğlu'nda tesadüf etmedim. Ve böylece aradan dört sene geçtikten sonra bugün, onlara ilk defa Ada vapurunda tesadüf edince dört sene evvelki hatıranın o dakikada gözümün önünde bütün tafsilatıyla tecelli eden safahatı (dönemler) karşısında, kalbimde geçmiş zamanlara ait bir yâd-ı tehassürle derin bir veis duydum. O zaman, benim de hayatıma ait ne latif hatıralarım vardı ki günlerin, senelerin, birer birer

mazinin sine-i nisyanına (unutma) gömdüğü bu mürde (ölü) ümitler, güya birden canlanarak unutulduklarının acılarını dökmek isteyen bir ifade-i suziş-i iştiyakla (yakıcı bir arzulama) lisana geliyor; sonra benim, ihmal edilmeye mahkûm olduklarını anlatan kayıtsızlığımdan meyus olarak sükut ediyorlardı. Vapur, akşam postalarına (vapur,tren...vb yapılan yolculuk) mahsus bir izdiham ile dolu idi. Bacanın yanında, ancak sıkışabilecek bir yer bularak oturdum. Birkaç adımlık mesafeden onların ikisini de görebiliyordum. Fakat ne kadar değişmişti! Hâlinde dört sene evvelki ateşin, müstehzi kızla kabil-i telif (bağdaşma) olmayacak öyle büyük bir tezat vardı ki o olduğuna tereddüt etmekte insan hak kazanabilirdi. Bütün etvarında (tavırlar), kendisini tanıyanları vehleten derin bir hayrete düşüren bir ciddiyet vardı. Öyle ki ben bile, iptida benzettiğime hükmetmiştim. Fakat karşısında delikanlıyı da görünce tamamıyla emin oldum.

Onlar kaybettiğim günden itibaren, bişüphe tehhül etmiş ve ihtimal Makri Köyü'ne (Bakırköy'ün eski adı) yahut Boğaziçi'nde bir yere nakletmiş olacaktı. Bu dört senelik gaybubetten sonra onlarla şurada karşı karşıya gelmekten, kalbimde sine-i meshun-ı samimiyetinde (samimiyetle ısıtılmış) dinlendirmek ihtiyacıyla bir devre-i sükun-ı hissiyat geçiriyorlardı ve ihtimal bu genç omuzlara vaktinden evvel çöken bir bâr-ı giran-ı hayat altında eskisi gibi sevişmeye, birbirleriyle meşgul olmaya kuvvet bulamıyorlardı. İkisi de medit bir faaliyet-i udliyeden (yorgunluk veren işler) sonra yorgun düşen iki amele rehavet-i miskinânesiyle onları fazla bir hareketten alıkoyan bir durgunluk, her şeyden ziyade uykuya benzeyen bir hal içinde düşünüyorlar gibiydi. Artık birbirlerine karşı o eski incizap kalmamış ve zamanın, günler geçtikçe her şeyi fersudeleştiren (eskimiş) tesir-i tahribiyle bu iki ruh arasındaki alaik-i ruhiye yavaş yavaş şiddetini kaybetmişti. Bu esnada genç kadın, artık kendisiyle meşgul olmaktan haz alamayan bu kocanın, gazeteyi baştan aşağıya dolduran sütunları arasında kaybolan maneviyatına nüfuz etmek isteyen bir nazarla delikanlıya baktı. O, hep o vaziyette, sanki bütün mevcudiyetini elindeki bu çarşaf kadar kağıdın amak-ı zill-i tefekküratına (düşüncelerden oluşan) gömmüş, öylece duruyordu. Genç kadın, tekrar başını çevirerek güneşin son ziyaları altında kaynaşan ufuklara daldı.

Bir dakika nazarları yekdiğerini kaybetmeye tahammül edemeyen bu iki sevdazedeyi, şimdi yekdiğerine lâkayd iki yabancı farzettiren bu biganeliği biraz garip buluyordum. Zihnimde kendi kendime bunun sebebini araştırırken, bu izdivaçtan beklenen saadetin, muaşakat ile başlayan bütün izdivaçlarda olduğu gibi, ilk günlerden sonra şiddetini kaybeden bir yangın sükunet-i iştialiyle (tutuşma) sönmek üzere bulunduğunu düşündüm. Ve kalbimde derin bir sızı ile onların, şimdi tahammülsüz bir azap şeklini alan hayatlarını gözümün önüne getirdim. Belki onlar, evde de böyle idiler. Mesela birisi gazetesini okurken diğeri bu, artık tahammül edilemeyen refakatin saat-i sükûn ve melalini sayarak, kim bilir nasıl bir ümid-i ati (gelecek umudu) ile kendisini tesliyeye çalışırdı. Bu ümit, ihtimal bir çocuk idi. Belki o zaman, aralarına uzun bir mesafe-i hissiyatın baidiyet-i maneviyesi (anlam ve ruh uzaklığı) girmiş bu zevç ile zevce, birbirlerine tekrar avdet etmek için bir arzu duyarlar ve bu defa ateşsiz, fakat daha kavi ve samimi bir rabıta-i kalbiye (kalpten bağlılık) ile birbirlerini sevebilirlerdi.

Bu esnada vapur, Kınalı'ya yanaştı. Delikanlı, gazetesinin bitmek tükenmek bilmeyen bir kısmını da bîşüphe geceye bırakarak durdu, büktü, pardesüsünün cebine yerleştirdi. İki birden ayağa kalktılar. Demek, burada oturuyorlardı. Ve belki bir dostun ziyaretine gidiyorlardı. Onlara bir daha tesadüf edememek ihtimaliyle uzun uzun baktım. Onlar birbirlerine hatta bir kelime söylemeksizin iskeleyi geçtiler. Sonra kalabalık arasında kayboldular.

Vapur hareket ettikten sonra, zihnimde hep bu hikaye-i sevdayı düşünüyordum. Fakat kalbimde aynı zamanda öyle bir his de vardı ki bu sergüzeştinin mabad-ı tafsilatına (ayrıntıların gerisi) temdid-i fikir (düşüncüyü sürdürme) etmekten beni men ediyordu ve bu saika-i hissiye (duygusal güdüler) ile

hikayenin burada nihayet bulmasını temenni ediyordum. Çünkü bir ikinci tesadüf, ihtimal bu hatıra da feci bir sayfa ilave edebilirdi.

13 Ağustos 323

(26 Ağustos 1907)

Bostancı

DÖRT SENE SONRA HİKAYESİNİN İNCELEMESİ

Selim Nüzhet Bey'e ithafen yazılmıştır.¹

Gençlik yıllarındaki heyecanın, aşkın izlerini taşıyan bu hikayede bir sevginin başlangıcına ve akabinde ilerleyen senelerdeki mutsuzluğuna şahit oluyoruz. Yazar kahramanı aracılığı ile hikayeyi anlatırken, kahramanımız yaşanan olaylarda yer almamaktadır. Sadece uzaktan gördüklerini resmeder.

Hikaye kahramanı, okul yıllarında, genç bir kızın arkadaşlarıyla yaptığı sevgi sohbetlerini, heyecanlı dedikoduları ve genç delikanlılarla alaylı atışmalarının ardından aşık olacağı erkekle tanışmasını anlatır. Adı geçen mekanlar İstanbul'un farklı mekanlarıdır.

---

¹ Cemil Süleyman ALYANAKOĞLU, "Dört Sene Sonra", Servet-i Fünun, nr.924, 29 Kanun-i Sani 1324, s.219.

“Galiba o civarda, yakın bir yerde oturdukları için ekseriya benden evvel davranırlar ve ben, Teşvikiye’yi Taşkışla cihetinden bahçeye rapteden yolu bostan kenarlarından dolaşarak, bazen bir sırta tırmanarak, hatta yoruldukça arada sırada bir ağaç altında biraz tevakkuf ederek böyle gecike gecike katettikten sonra, hemen bir itiyat (alışkanlık) hükmüne giren bu sabah seyranından alınmış yorgunluğu izale için Boğaziçi’nin sisli menazırı karşısında biraz dinlenmek ihtiyacıyla bahçeye geldiğim zaman onları orada bulurdum.”

İstanbul’un bir başka muhitine taşındıklarını düşünen kahramanımız, aradan dört sene geçtikten sonra okul yıllarında büyük bir aşkla tanışan çifte vapurda denk gelir. Fakat gördüğü insanların onlar olup olmadığını sorgular. Çünkü değişmişlerdir. Bu değişim, olumlu manada olmamıştır. Tılsımını yitiren aşklar zamanla son bulmuştur. Yazar, onları böyle kötü görmektense, görmemeyi yeğlediğini söyleyerek durumu ifade etmeye çalışır.

Cemil Süleyman’ın bu hikayesinde, mekan tasvirleri ve gözlemlerini aktarmadaki üslubu çok başarılıdır. Hikayeyi kahramanımızla birlikte şahit olmuşçasına anlatır.

Birer sembol niteliği taşımasa da mavi menekşeler, beyaz mektuplar, ilk aşkın o heyecanlı durumu anlatmakta, anlama derinlik katmaktadır. Mutsuz olduklarında adamın elindeki gazete aşklarının arasında örülmüş bir duvar gibidir. Ne yazık ki, daha önce birbirlerini aşık eden bakışlar yerini bu gazeteden duvara bırakmıştır.

3.1.8. AYNA KARŞISINDA

Bu sabah, kocasını böyle pek erken hatta giyinirken, kendisini uyandırmaya lüzum görmeden çıkıp gitmiş görünce kalbinde bir şeyin ezildiğini fark etmişti. Buhranlarla geçen bütün bir gecenin dermansızlıkları içinde birden bir endişeyle silkinerek kalktı; zile bastı; hizmetçi gelinceye kadar zihnini tırmalayan bir düşünce ile bir müddet odanın içinde asabi gezindi. Sonra içeriye giren hizmetçi kıza:

- Bey gitti mi?.. Dedi.

O gideli bir saatten ziyade oluyordu. Bunu işitince büsbütün merak etti. Yoksa onu darıltmış mıydı? Bu ihtimal ile birden kalbi çarptı. Ve daha ziyade düşünmeye kuvvet bulamayarak orada bir koltuğa düştü; bütün gece yorganın altında ona hissettirmeden gizli hıçkırıklarla zaptolunmaya mahkum kalmış gözyaşlarına, buhranlarının şu dakikada yeniden feveran eden taşkınlıklarıyla bir cerayan-ı serbest vererek ağladı, ağladı...

Oh yarabbi! Bu, böyle nasıl olacaktı? Ona hergün birer parça zehirleyen harap eden bu hayata nasıl tahammül edecekti? Kıskançlığın bu derecesi, belki zevcine karşı fazla bir haksızlık teşkil edebilirdi. Fakat işte bu, elinde değildi. Onu, hala ilk günlerin hararet-i muhabbetiyle seviyordu. Ve o, bütün bu, bir kadın kalbini dolduran hissiyat-ı mukaddeseyi çiğniyor, bir başkasını seviyordu. Buna bir aydan beri vakıftı. O zamandan beri kalbini kemiren şüphelerle harap oluyordu. Fakat dün yazıhanenin üzerini toplarken bişüphe yıptılmaya unutulmuş bir mektup müsveddesi her şeyi meydana çıkarmış ve bu şüphe edilen şeyler bir saniye içinde tahakkuk etmişti: kocası, bir freng karısını seviyordu. Bunu üzerine aralarında zuhur eden bir mücadele, bu yirmi senelik karı ile kocanın, bir an içinde iftiraklarına sebebiyet vermek üzereyken bir iki damla gözyaşıyla güya her şey halledilmişti. Fakat şimdi öyledüşünüyordu ki bunların hepsi yalan ve doğru olan yalnız bir hakikat vardı: kocası kendisine hiyanet ediyordu... Buna tamamıyla emin idi. Fakat bütün vefasızlıklarıyla, hiyanetleriyle o, yine kocasını seviyordu. Bunu düşünürken kendi kendisine kızıyor ve onu bu derece mağlup eden hisse lanet ederek:

- Lakin bu, muhabbet değil, bir zillet (hor görülme)... diyordu.

Sonra karar veriyordu: eğer böyle devam ederse artık onunla yaşamayacak ve birdaha ricatı (vazgeçme) mümkün olmayan bir kat-ı alaka ile ayrılacak, evet, mutlaka ayrılacaktı. Burada zihni bir saniye durdu sonra bu kararın suret-i icrasını düşündü (uygulama biçimi) madem ki bir başkasını seviyorsun beni terk mi et, diyecekti?.. Bu teklif bütün tesirleriyle zihninde yavaş yavaş büyümeye, kesb-i ehemmiyet etmeye başladı. Ve o dakikada kendisini terk edilmiş görmekten titredi. Sonra kocasını, sevgilisinin kolları arasına koşarken tasavvur etti. O zaman ne yapacaktı?.. Bütün bu kıskançlıklara sebebiyet veren şeyleri kendi elleriyle hazırlamış olmayacak mıydı?

Şimdi bunu düşündüğüne nedamet ediyor, daha ziyade düşünürse tahakkuk edivermesinden korkarak zihninden bütün bu siyah hakikatleri silmek istiyordu. Öyle kanaat ediyordu ki ondan ayrılırsa yaşayamayacak... Bunun tasavvuru bile onu tedhiş ediyordu. Demek bu, hep böyle devam edecek, hatta hakkını müdafaa etmek için sesini çıkaramayacaktı... Şu dakikada kendisini o kadar zelil (zavallı) ve hakir buldu ki almak-ı ruhundan taşan bir galeyan-ı vakar-ı nisviyetle (kadınlığın vakarı ile galayana gelme) tekrarisyan etmek istedi. Fakat yine bir saniye içinde bütün kuvvetlerini kesr eden bir makhuriyetle hakikate avdet etti: Madem ki seviyordu...

Sonra onun böyle erkenden habersizce gidişindeki esbabı (sebebi) düşündü. Acaba hakikatten darılmış mıydı?.. Bu ihtimal, onu o derece korkutuyordu ki bütün o hırçınlıklarına nedamet ediyor ve ona karşı biraz ileriye gitmiş olduğunu düşünerek meyus oluyordu. Belki bu hakikatten bir dosta yazılan bir mektuptan başka bir şey değildi. Şimdi kocasının teminatıyla kendi düşünceleri arasında bir cehd-i mutabakat (uzlaşma gayreti) bulmaya çalışarak kendisini telsiye ediyor ve zevcine karşı haksız davranmış olmakla itham edilmeyi, zanlarının tahakkuk etmiş olmasından ehven (en zararsız) buluyordu. Fakat yine o dakikada diğer bir düşünce, bütün bu tevilatı hükümsüz bırakan bir şüphe, her şeyi alt üst ediyordu: bu kadım, madem ki onun bir dostu, dostlarından birinin haremiydi... Fakat bu, büsbütün yalandı. Bir kere, ona matmazel diye hitap ediyordu. Sonra görüşmek için bir mevid-i mülakat (buluşma

yeri) tayin ediliyordu. Bunu, o zaman nasıl olmuştu da düşünememişti! Artık tamamıyla kanaat ediyordu ki bunlar, o esnada kendisini ikna için icat edilmiş yalanlardan başka bir şey değildi. Kim bilir beklide böyle erken kaçışındaki sebep, bu yalanların bir bürhanı (delil) idi. İhtimal ki şu dakikada o kadının kolları arasında bulunuyordu. Tasavvuratını biraz daha ileriye götürerek ona, kensisinden artık tahammül edilemeyen bu zevcinin kıskançlıklarından, huysuzluklarından şikayet ettiğini düşündü. Demek bunları bilecekti de yine ses çıkaramayacaktı? Ve sonra ona “Sen haksızlık ediyorsun, kocana karşı pek ileriye varıyorsun.” diyeceklerdi. Zaten o, ne zaman haklıydı? Hayat-ı izdivaçlarının ilk senelerinden itibaren başlayan mücadelede içinde daima kendisi malup değil miydi?.. Bunu düşündükçe müteessir oluyor ve etrafında kendisine acıyacak bir kalb-i müşvik (şevkatli) bulamamaktan elim bi keslik hissediyordu. Şimdiye kadar hiçbir kimseye bu halinden bahsetmemiş, daima sen görünmüştü. Halbuki ne kadar bedbaht idi! Şimdi bu bedbahtlığın acısını daha vuzufla hissediyor ve artık ilk günlerdeki mesudiyetin bir daha avdet edemeyeceğini düşünerek meyas oluyordu. Ah, o zaman ne kadar sevişirlerdi! Fakat şimdi bir zaman perestiş edilen bu zevceden kaçılıyor, hatta onun, pek haklı olan kıskançlıklarına bile tahammül edilmiyor. Demek bundan sonra hep böyle gidecek, hayat, bu karı ile koca için tahammül edilemeyen bir azap, daimi bir mücadele içinde sürüklenen bir yük olacak... Fakat hayat, bu kadar zahmete değer miydi? Düşünüyordu, insanlarda yaşamak için bütün arzulara, iştihaklara bedel, şimdi gittikçe teyyüt eden bir fütur (bıkkınlık) hissediyordu. Evet, madem ki artık cenleşmek, iyi görünmek için her şeye katlanmak icap ediyordu. Ve ne yapsa bir kere uzaklaşan maziyi iade etmek mümkün değildi. Yaşayıp da hakir olmakta ne lezet vardı? İşte görüyordu ki kocası, artık onu sevmiyor, onunla mesut olamıyor... Zaten ne zamandan beri bunu kendisinde anlıyordu. Fakat üzerine hiyanet edileceğini düşünmemişti. İşte tamamıyla bedbaht idi.

Daha ziyade tamik ederse fenalaşacağından korkarak kalktı, odanın içinde biraz gezindikten sonra lavmanda (yıkama kabı) yüzünü yıkadı. Sonra pencerenin önüne gelerek camı kaldırdı; pancurları açtı...

Şimdi pencerenin tüllerini şişirerek karyolanın eteklerini dalgalandıran bir sabah rüzgarıyla ciğerleri doluyor ve bu saf havayı teneffüs ettikçe derin bir inşirah duyarak asabına sükunet geliyordu. Bir müddet pencerein önünde öylece durdu. Sonra karyolanın yanına gelerek çoraplarını giydi. Oda, o derece dağınık idi ki birden bire asabileşti. Kanepenin yanında, akşamdan kaldırmaya vakit bulunamamış çay masasıyla üzerinde yemiş tabakları, fincanlar, büskivi kutuları, etajerin önünde tekrar yerlerine konulmaya unutulmuş birkaç kitapla şezlongun üzerinde bırakılmış gazeteler, risaleler (küçük kitap), can sıkıntısıyla yarısından koparılarak öteye beriye atılmış kibrit çöpleri, ufak parçalara taksim edilerek bir sigara tablasının içine konduktan sonra pencereyi açar açmaz rüzgarla öteye beriye uçan paket parçaları, öteye bırakılıvermiş bir ceket, bir koltuğun üzerine atılmış gecelik entarisi, yere düşmüş bir yaka, yerleri değişmiş bu iki sandalye, masanın üzerinde bırakılmış bir yüz havlusu bütün bu bir yatak odasını dolduran ufak tefek şeyler, burasını içinden çıkılmaz bir karışıklığa boğmuştu. Onu en ziyade bizar (tedirgin, bezmiş) eden bu idi. Bazen bu dağınıklığı için kocasıyla uzun mücadeleler yapar ve onu, her hareketinde imtizama (düzen) sevkeder ki. Bu, on sekiz seneden beri hemen her gün tekrar ederdi. İşte bugün yine bir boyun bağı ararken diğerlerini de alt üst etmiş; bir gömlek çıkarmak için bütün dolabı karış turmuştu. gardrobun kapısı bile açık duruyordu. Bir müddet odanın şu hal-i perişanıyla hiçbir yerinde durmayan eşyaya baktı. Sonra azim bir can sıkıntısıyla başını sallayarak ilerledi; yemiş masasını bir tarafa çekti, sandalyeleri düzeltti, gazeteleri, kitapları topladı, hizmetçiyi çağırarak çay takımını kaldırttı, lavmanın suyunu değiştirmesini tembih ettikten sonra dağınıklıkları topladı, dolabı yerleştirdi. En ziyade canını sıkan halıların üzerine dağılan mukavva parçaları idi. Birer birer toplarken hiddetleniyor ve artık sabredemeyerek söyleniyordu. Oda, bir parça açılmıştı. Geniş bir nefes aldıktan sonra diğer tanzim edilecekşeylere göz gezdirdi. Bu, onun adeti idi: sabahleyin kalkar kalkmaz her şeyden evvel odasının ufak tefek eşyalarıyla meşgul olur, karyolasını düzeltir, lavmanın suyunu değiştirir, pencereleri açar, mermerlerin üzerleri siler, camların tozunu alır, elbise dolabını muayene eder ve bir ev kadını az çok memnun edebilen bütün bu meşguliyetlerden üyük bir haz duyardı. Bu, senelerden beri ta tarih-i izdivacından itibaren kuyut (kayıtlar) ve ahkamı (kurallar) değişmeğen bir kaide hükmünde idi. Şimdiye kadar hiçbir vesileyle ihmal

edilmemişti. Kendi fikrinde bir evin, hanımına ait hizmetleri vardı. Onları bir diğerine tevdi etmek kadar mucib-i ar (utandıran) ve töhmet bir kayıtsızlık olamazdı. Bir ev kadınının, hayat-ı ailenin bütün bu icabat-ı vezâifine karşı en ağır mesuliyetlerle mukayyet (bağlı) bulunduğu kanaat eder ve bu husus o derecede metin ve azim-pervane (kararlılık beslercesine) bir ihtimale riayet ederdi ki hiçbir gün bu kaidenin haricine çıktığını tahattur etmiyordu. Hatta kendisine ait bir hizmete, bir diğerinin ufak bir iştirakle muavenetini, bir tecavüz addeder ve bundan büyük bir kıskançlık çıkarırdı. Evet, her şeyi, kocasını, evini, mahremiyetini hatta hayatında en adi bir temellük ile kendisine ait ufak bir şeyi, bir hiçi kıskanırdı. Ve bu kıskançlık, onda senelerden beri öyle mufarrıt (aşırı) bir asabiyetin hassasiyet-i marizanesini uyandırmıştı ki en olmayacak vesilelerle hırçınlaşır, çılgın bir kadın olurdu. Odası, onun en harem bir köşesi idi. Orada bir dakika yabancı bir gölgenin dolaştığını istemez, hatta kapısından bakıldığını rıza göstermezdi. Bir aile için mahrem olan her şey hakkında büyük bir hürmet besler ve hayat-ı izdivacına ait en küçük bir hatıranın, hürmet edilmek icap eden bir kutsiyeti bulunduğu kanaat ederdi zannedirim ki oraya, kadınlığının hatırat-ı istemiyle mali bu haremgar-ı esrara yabancı bir nazarın initafile bütün o ketmedilmek icap eden şeyler kesb-i alaniyet (açıklık kazanma) edecek, bir diğerinden gizlenmek istenen köşeler, mekşuf (keşfolunmuş) kalacak ve o zaman orada, şimdi duyulan samimiyet kalmayacak... Bazen bunu, kendi kendine düşünürken kalbinde gizli bir endişeyle oraya kimsenin girmediğinden emin olmak için kapısını kilitlemeye mecburiyet hissederdi. Gece yatmaya çıktıkları zaman kapısını açar, lambasını kendi yakar ve ancak o zaman yabancı bir yerde bulunmadığına kanaat ederdi. Bu, kadınlığının, öyle garip bir hissi idi ki hayat-ı izdivacının ilk gecesini yaşadığı bu odadan hariç yerlerde kalbinde kendisini misafir farz ettiren bir yabancılık duyardı...

Şimdi burada böyle kendi kendine meşgul olurken o ana kadar sevk-i fikir edilmemiş bir hatıranın yad-ı baidi ile kalbi çarptı. Onu, bir ricat-ı fikriye (geçmiş düşünme) ile bir an içinde ancak yirmi senede katolunabilmiş bir mazinin evail-i mesudesine (mutluluğun başları) doğru çekip götüren bir hatırayı, şimdizihnen ihya ettikçe genç kızlığına ait bütün bir hikaye-i sevdanın safahat-ı şiir ve muaşakatını

tekrar yaşamaya başladı. O zaman bilmem on dört yaşında var mıydı? Bir gece mehtapta, balkonda otururlarken nişanlısına sormuştu:

- Beni hakikaten pek mi çok seviyorsunuz?..

O, iptida biraz çocukça bulduğu bu suale gülmüş, sonra temin etmişti. Onu, farz ettiğiinden daha ziyade seviyordu. Ve ilelebet zeval bulmayan bir muhabbetle sevecekti. Buna yemin ediyordu.

- Ölünceye kadar sana perestiş edeceğim.

O, bütün bu, hararetli bir genç kalbinden dökülen nuhat-ı sevdayı derin bir saadette dinlemiş ve o dakikada mini mini dimağında doğuveren diğer bir suali irad etmişti:

- İhtiyarladığım zaman...

Bunu, derhal yeminler, ahitler velyetmişti (sıralamak)... Demek bunların hepsi yalandı...

Hayat... Zaten o, bir yalandan ibaret değil miydi? Bunu bildiği halde yine aldanıyordu. Ve şimdiye kadar hep aldanmıştı. Oh, insanlarda bu ihtiyaç olmasa bedbahtlar nasıl tesliyet bulurlar ve nasıl yaşayabilirleri?

Şimdi elinde bir bezle aynanın tozunu alırken dikkat etti ki henüz pek o kadar ihtiyar değildi. Hatta biraz uzunca boyu, dolgun sinesi, kumral gözleri, başının üzerinde perişan bir yığın teşkil eden saçları, küçük ağazı, henüz taraveti kalbolmamış beyaz cildiyle sevilecek kadar güzeldi. Nazarlarının, insanı mest eden mahmurluğuyla mana-yı nigahına ebedi bir aşkın baygınlıklarını veren uzun, siyah kirpikleri vardı ki bu kadın ruhunun, bütün rikkat ve cazibesini oarada bu baygın kumral gözlerin amak-ı metsisinde (sarhoşluğun derinliği) topluyor ve baktıkça insanı serap-engiz bir rüyanın boşlukları içinde sürüklüyor gibiydi. Henüz pek genç duran bu simada ruhu aldanan öyle rakik bir güzelliğin sihr-i cazibesi vardı ki insan

bu kadar genç ve güzeldi de kocası neyeona hıyanet ediyor; bir başkasını seviyordu. Aile bucağından kaçıp da sefih (eğlenceye düşkün) bir kadının aguş-ı levs ve riyasında saadet aramak için insan ne kadar ahmak olmalıydı? Sonra zihninde bir şüphe uyandı: acaba o kadın kendisinden daha mı güzeldi? O dakikada hayalinde şuh bir kadın simasıyla müstehzi bir nazar fark etti. Bu nazarlar ona:

- Evet, diyordu.güzel, senden daha genç ve daha güzel...

Şimdi kalbinde bir ceriha ile kocasının nasıl bir tesir-i cazibenin hüküm ve nüfusu altında bulunduğunu düşünerek endişe ediyor ve onu elinden alan bu kadına karşı derin bir husumet duyuyordu. Mümkün olsa gidip onu saçlarından tutacak ve saadetini zehirleyen bu düşmanı bir yılan başı gibi ezecekti. Kalbi şimdi bir ihtiyac-ı sar (öç alma ihtiyacı) ile çarparken diğer bir düşünce onu meyus ediyor, kocasının bu kadını kim bilir nasıl çılgın bir muhabbetle sevdiğini düşünüyordu ve bu, bütün kuvvetlerini kesrederek onu tasavvurlarında bile aciz bırakıyordu. Oh, bu kadın... nasıl bir kuvve-i sahireye (büyüleyici kuvvet) malikti ki bir erkeği bütün alakalarından tecrit ederek zabdedebiliyordu! Kendisi bütün hayat-ı izdivacında kocasına hükmedebildiği bir günü tahattur etmiyordu. Hayat-ı muaşakasında bile o derece sehhar olamamıştı. Fakat kendisi onu çıldırasıya severdi. Şimdi ondan bir nazariye (kuram) çıkarıyordu:

- Mutlaka bu kadın onu sevmiyor... diyordu.

Zira görüyordu ki seven sevilmiyor... Ve bundan bütün insanlara bir hisse-i töhmet ayırarak muaheze (azarlama) ediyordu. Sonra diğer bir hakikate sevk-i fikir ediyordu. İhtimal, bu kadın güzel de değildi. Aynada kendisini tetkik ettikçe bu zan bir kanaat şeklini alıyor, kendisini ondan daha güzel bulmak için zihninde garip bir mukayese ile bu kadın hayalini kıymetinden düşürecek noktalar bulmaya çalışıyordu. Kendisinde öyle tercih edilecek cihetler buluyordu ki bir anda bütün gurur-ı nisviyeti feveran ederek kocasını haksızlıkla feveran etmek için kuvvet kesbediyordu. Onda güzel olmaktan başka bir mümtaziyet (seçkinlik) vardı ki bu rabita-i afifane (iffetli bir surette bağlılık) karşısında bütün diğer münasebetler sukut edebilirdi. Sonra

zevcine güzelliğiyle, afiğiyle birlikte ruhunu, kadınlığının en nezih ve saf mevdiet-i maneviyasını veriyordu.ve hiçbir kimse ona bu derce merbut kalamazdı. Fakat işte bu takdir edilmiyordu. Demek hepsi boş, hepsi hükümsüzdü.

Şimdi bu hayat-ı izdivacının şu netice-i mukadderisini gözünün önüne getirdikçe müteessir oluyor ve aynanın içindeki hayaline bakarak kendi kendisine acıyordu. Birden saçları arasında gözüne beyaz bir tel ilişti. Ve bu ilk nişane-i harabi ile kalbi sızladı. Onu oradan koparıırken parmakları titriyordu. Sonra bir iki tel daha fark edince kalbinde o derecelim bir hakikatin kanaatı meyyusanesi uyandı ki teessüründen hüngür hüngür ağlayacaktı. Demek artık ihtiyat oluyordu. Bundan sonra günden güne ihtiyarlayacak ve beyaz teller çoğaldıkça bu uçuruma bir adım daha yaklaşmış olacaktı. Şimdi hıyanetin artık uzaklaşmaya başlayan ihtimal-i saadetine her gün biraz daha solan kaybolan gençliğinin meraret-i matemini duyuyor ve ümitlerini boşa çıkararak bir düşünce ile meyyus oluyordu. Kocasını artık onu sevmeyecek ve günden güne ihtiyarlayacak bu zevceden günden güne uzaklaşacak bunda hakkı da olacaktı. O dakikada kadınlığının bütün zavallılığıyla kalbi sızlayarak kaderin şu acı cilvesine karşı boynunu büktü ve kendi talihsizliğine kendisi acıdı. Onun bunda ne kabahati vardı?.. Onu bu hale getiren kocası değil miydi?..

Fakat o yine senelerden beri bütün bu makhuriyetler altında ezildiğine göre hala genç ve hala güzeldi. Aynada kahırlarla, elemelerle geçen uzun senelerin perişan izleri altında hala güzelliğini muafaza eden sevimli simasını tetkik ederken kocasının bütün bu haksızlıklarını mucib-i itham (suçlama gerektiren) gösterecek delillerle kalbinde azim bir itminan duyuyordu. Bu esnada bir ses, kızının, kendisine hitap eden latif ve pür-neşe sesi, onu sanki bir rüyadan uyandırmış oldu. Ve bütün o mücadelat-ı ruhiye içinde kalbini sıkarak kabustan kurtularak geniş bir nefes aldı. O, arkasında bir kaşe(kalın kumaş)büstiye ile bir yere gitmek üzere idi. Geldi, kollarının hala onu mini mini bir çocuk farz ettiren deraguş-ı tıflanesiyle (çocukça bir kucaklama) annesini kucakladı. Arzularının derhal isaf (arzusunu kabul edip yerine getirme) olunacağından emin bir istifsarla (anlamaya çalışma):

- Müsaade edersin değil mi anne?.. dedi. Matmazel ile deniz kenarına kadar bir gezinti yapacağız...

O, nazarlarında derin bir şefkatle:

- Peki... dedi. Fakat pek uzaklara gitmeyiniz...

KIZI, odadan çıktığı zaman kalbinde bir tahassür uyandı. Ne olur o da böyle şen, hayatın bütün teessürat-ı alamına (elemelerin getirdiği üzüntü) karşı lakayd bir çocuk olsa idi! İşte kızı... Hatta evinin içinde dolaşan bir felaketten haberdar değildi. Gülüyor, geziyor, eğleniyor, validesi burada karısını, çocuğunu terk eden bir pederin arkasından gözyaşı dökerken o, her şeyden bihaber kimbilir nasıl havai bir arzunun arkasından koşuyordu. Genç kız iken o da böyle değil miydi? Şimdi kendi kendine, gelin oluncaya kadar anasının babasının takayyüdat-ı nevazişi (okşayarak özen gösterme) altında her türlü kuyud ve endişeden azade geçen çocukluk hayatını, o hayat-ı asude-i kıymettarı tahattur ederken bir zamanlar bütün ailenin üzerine titrediği bir evin bu kıymetli kızını şimdi kahırdan yıpranmış, saçları ağarmış, on dört yaşında bir kızıyla metruk, bedbaht bir zevce görmekten elim bir teessür duyuyor ve o zamanlar kıymeti bilinmeyen bir saadetin yad-ı baidiyle (uzaktan anmak) mahzun oluyordu. Ah, o zaman bu hayatı ne kadar arzu etmiş ve ondan neler beklemişti! Şimdi bütün o beklenen şeyler boşa çıktıkça kendi kendine:

- Ah, ne kadar aldanmışım... diyordu.

Ve o zamanlar istihkar edilen hayatı takdis ediyordu. O hayata yine avdet etmek kabil olsa her şeyi feda ederdi. Sonra kızını düşündü. Onu da kendisi gibi görmekten o derecede titredi ki gidip ona kalbinin zehirlerini dökmek ve mümkünse onu irşat etmek istedi. Fakat neye yaradı?.. O da kendisi gibi, bütün genç kızlar gibi düşünmeyecek miydi? Gelin olmak... Bütün genç kızların rüyalarını işgal eden peri-i hülya... Kendisini de zapt ve teshir eden bu değil miydi? Bilinse idi ki insanlar, bazen ebedi zannettikleri saadetler de bir rüya kadar devam edebilen bir serabın hazz-ı gafletini bile duymazlar. Fakat asıl gaflet, hayatta ebedi bir saadetin vücuduna kanaat etmektir. Bunu anlıyordu. Hatta ilk günlerde anlamıştı. Bişüphe hayata giren

bütün genç kızlar da anlayacaktı. Lakin o zaman her şey bitmiş olacak ve hayatın her türlü ihtimalat-ı nik ü bedine (iyi ve kötü ihtimaller) boyun eğmekten başka çare kalmayacaktı. Vaktiyle bunu, kendisine de söyleyenler olmuştu. Şimdi bunu düşünürken derinbir göğüs geçiriyor ve:

- Ah, gençlik... diyordu.

Lakin bütün izdivaçlar böyle mi idi?.. Bişüphe mesut olanlar pek çoktu. Fakat kendisi buna nail olmadıktan sonra...

Bu esnada kızının, bahçeden gelen sesini işitti. O dakikada kalbinde onu görmek ihtiyacıyla pencereye koştu. Bir müddet arkalarından uzun uzun baktı. Zarif ve levent kameti, bu henüz on dört yaşını ikmal etmeyen çocuğa pür-aşk ve emel bir genç kız hali vermişti ki onu, böyle arkadan seyrederken kalbinde tatlı bir iftihar hissediyor ve hayatta böyle yetişmiş, genç ve güzel bir kızı olan bir validenin, biraz da bahtiyat olması icap edeceğini düşünerek müteselli oluyordu. Zaten ondan başka bir teselli var mıydı? Onu hayata rapt eden ve bütün bu meyusiyetler, makhuriyetler (kahrolma duygusu) içinde ona hayatı sevdiren bir kızı vardı. Eğer o da olmasa...

Şimdi onları böyle karşıdan gözleriyle takip ederken kalbi bir hiss-i tazarruyla (yakarma) doluyor, ellerini kaldırarak kızının saadeti için dua ediyordu...

Köşkün kapısından çıkmışlar, caddeyi döndükten sonra kaybolmuşlardı. Bir dakika dalgın nazarlarla yola baktı. Sonra sinesinde biraz hüsrana kalkarak ilerledi. Aynanın önünden geçerken hayaline baktı. Fakat bu defa kızının genç ve taravetli hayali yanında kendi hayalini o kadar harap ve pejmürde buldu ki artık kendi nazarında da teeyyüt (doğru çıkma) eden bu hakikati itiraf etmek için yutkundu ve orada daha ziyade duramayarak hasir (hüsrana uğramış) ve nevmiit uzaklaştı.

10 Haziran 325

(23 Haziran 1909)

Haydarpaşa

AYNA KARŞISINDA HİKAYESİNİN İNCELEMESİ

Hamdullah Subhi'ye ithafen yazılmıştır.¹

Hikayelerinde kadını anlatma, ona toplumda yer verme gayesi taşıyan Cemil Süleyman'ın bu eseri “Ferda-yı Zifaf” hikayesiyle duygu yönünden benzerlik gösterir. Evli bir kadının, sabah uyandığında eşini evde görememesiyle başlayan, aldatılma korkusu eşine ait çalışma masasında freng bir kadın ile yazışılmış bir mektubu bulmasıyla büyür. Kurduğu yuvanın bozulması endişesi ve bu durumu kabullenememe duyguları karakterin üzerinde gitgellere sebep olur.

“Sonra karar veriyordu: eğer böyle devam ederse artık onunla yaşamayacak ve bir daha ricatı mümkün olmayan bir kat-ı alaka ile ayrılacak, evet, mutlaka ayrılacaktı.”

Kadın, kocasına karşı büyük bir aşk beslerken, eşinin başkasını seviyor olmasının altında eziliyordu. Onda büyük bir kıskançlığa sebep olan bu durum kendisini, freng kadınla kıyaslamasına, kendi gençliğini sorgulamasına yol açar. Ayna karşısında kendini inceler ve gelecekte beklediği tüm mutluluk hayalleri başındaki beyaz birkaç saç ile kararır.

İhanete uğrayan bir kadının yer yer kocasını haklı görme çabaları, toplumda kadına biçilmiş olan rollerden sıyrılmadığı, onu sadece bir eş, anne, cefakar ve vefakar bir birey olduğunu kendisinin de kabullendiğini görüyoruz.

Hikayenin anlatıldığı mekan evin içerisidir. Aslında bu tam olarak kadının toplumda ait olduğu yeri simgelemiştir. Evinde düzeninin bozulması istemeyen ve hatta yatak odasının kapısını kilitleyerek kimsenin girmesine müsaade etmeyen bir kadın için, engel olamadığı ve dışarıdan gelip tüm düzenini, mutluluğunu dağıtan bir yabancı kadının varlığını kabullenmek zorunda olması daha elimdir. Artık kendi otoritesinin sarsılmasını kabullenmiş bir halde, teselli bulmak için midir, bilinmez. Yaşadığı sevdanın yalan olduğunu düşünür.

---

¹ Cemil Süleyman ALYANAKOĞLU, “Ayna Karşısında”, Mehasin, nr.2, Teşrin-i Evvel 1325, s.821.

“O zaman bilmem on dört yaşında var mıydı? Bir gece mehtapta, balkonda otururlarken nişanlısına sormuştu:

- Beni hakikaten pek mi çok seviyorsunuz?..

O, iptida biraz çocukça bulduğu bu suale gülmüş, sonra temin etmişti. Onu, farz ettiğinden daha ziyade seviyordu. Ve ilelebet zeval bulmayan bir muhabbetle sevecekti. Buna yemin ediyordu.

- Ölünceye kadar sana perestiş edeceğim

O, bütün bu, hararetle bir genç kalbinden dökülen nuhat-ı sevdayı derin bir saadetle dinlemiş ve o dakikada mini mini dimağında doğuveren diğer bir suali irad etmişti:

- İhtiyarladığım zaman...

Bunu, derhal yeminler, ahitler velyetmişti (sıralamak)... Demek bunların hepsi yalandı...

Hayat... Zaten o, bir yalandan ibaret değil miydi? Bunu bildiği halde yine aldanyordu. Ve şimdiye kadar hep aldanmıştı. Oh, insanlarda bu ihtiyaç olmasa bedbahtlar nasıl tesliyet bulurlar ve nasıl yaşayabilirler? “

Cemil Süleyman kadınlara ‘anne’ vasfını yüklediği çoğu hikayede olduğu gibi bu hikayede de evlatlarının üzülmelerinden endişe eden bir kadın imajı çizmiştir. Evde yaşanan büyük mutsuzluktan kızının etkilenmemesini diler ve kızının aynı kaderi yaşamasından endişe duyar. Kadınların üzüntüleri ve hayal kırıklıkları Cemil Süleyman’ın hikayelerinde uzun uzadıya yaşatılmadan yerini başkaları için endişeye bırakır.

Eserin anlatımında seçilen kelimeler; mecburiyet, makhuriyet, hasir, iffet gibi kelimeler, her ne kadar yazar bu kanıyı değiştirmek istese de, gerçekte kadına yüklenmiş ve ondan beklenen kaderin hikayede konu edildiğini görüyoruz.

Eser, ayna karşısında kadının kendi suretindeki ümitsizliğe bakıp odadan ayrılmasıyla bitiyor. Cemil Süleyman hikayesinde bunu veremese de son andaki çabası, kadını, kapalı olduğu mekandan artık dışarı çıkartmak gibi de algılanabilir.

3.1.9. HEYKEL

Hamit'e bir müddetten beri hemen her akşamüstü burada tesadüf etmek muhakkaktı. Ekseriya elinde bir kitapla bir çamın altında saatlerce kendi kendine oturur ve arada sırada birisini bekliyor zannedilen gözleriyle yoldan geçenleri tetkik ederdi. Bunu, iptida hiçbirimiz anlamamıştık. Daima bir kalabalık içinde bir mesireden (gezinti yeri) diğerine şitap ederken ekseriya bir kadın peşinden koşan, hatta bu sene Ada'nın hayat-ı sükûnundan hemen daima şikâyet ederek haftanın altı gününü Beyoğlu'nda, Boğaziçi'nde geçiren bu ateşin gencin, kendisini yakından tanıyanları hayrette bırakan bu inziva-yı merdüm-girizânesine (inzivaya çekilmek) şaşıyor, onu daima Beyoğlu kaldırımlarında, ipek bir eteğin davet-i feşafeşine (hışırtı) icabet ederken yahut Gökusu'da bir sandalı takip ederken görmeye alışmış gözlerimiz, onun bütün bir haftayı Ada'da geçirmiş olmasına inanmak istemiyordu. Benimle birlikte bütün diğer arkadaşları da Hamit'in bu uzlet-i garibesine (anlaşılmaz şekilde köşesine çekilme) hayret ediyorlardı.

Bir akşamüstü Cevdet'le Ayanikola'ya kadar bir seyran yapmak üzere aynı mevkiin Önünden geçerken arkadaşım, gözüyle işaret etti. Sonra dayanamayarak ona seslendi:

- Hamit Bey, orada ne yapıyorsunuz?

O, bizi görür görmez fırlamıştı; ihtimal, bir şüphenin önünü almak üzere yanımıza kadar geldi. Cevdet, onu biraz kızdırmak istiyordu:

- Tebrik ederim, diyordu. Sizi bir haftadan beri şair olmuş görüyorum...

O, biraz tutularak, biraz da kızarak cevap vermeye çalışırken Cevdet devam etti:

- Nafîle inkârâ kalkışma... Fakat teessürat-ı muhiti-yenizi (kuşatan üzüntüler) anlamak kabil olsa.. Lütfen bize bunu izah eder misiniz?..

Hamit, müşkül bir mevkiden (zor durum) çıkmak istiyor gibi:

- Benimle eğleniyor musun, Allah aşkına?., dedi. Siz böyle nereye gidiyorsunuz?..

Cevdet, müstehzi:

- Gittiğimiz yeri mi öğrenmek istiyorsunuz? Ayanikola'ya kadar küçük bir gezinti yaptıktan sonra avdet edeceğiz. Sizin burada kendi kendinize niçin oturduğunuzu da biz anlayabilir miyiz? Bir haftadır adada ikamet edişinize sebep?..

- Sebep ne olacak? Biraz yorgunluk, belki de biraz parasızlık...

- Parasızlık... Vakıa (gerçek) insanı bir hafta hatta bir ay adada hapsedebilir... Fakat zannedirim insanı birkaç gün içinde şair yapacak kadar bir şey ilham etmez...

- Canım şair olduğuma nereden hükmediyorsunuz?

- Anlıyorum azizim, bugün bize karşı tamamıyla ketum kalmaya karar vermişsiniz... Fakat emin olunuz ki biz bunu anlamakta o kadar müşkülât çekmeyeceğiz... O halde bize müsaade...

Hamit, bu ibhamlar (şüpheli bir şekilde ifade) içinde büsbütün şaşırarak:

- Niçin?.. Ne demek istiyorsunuz?., diyor ve bu husustaki derece-i vukufumuzu (vakıf olma) anlamak için bizi bırakmak istemiyordu.

Biz, bir şey bilmiyorduk. Fakat ertesi günü yine burada, o zamana kadar bir türlü anlaşılamayan bu muammayı (bilmezlik) tamamıyla halle muvaffak olduk. Hamit, aşık olmuştu. Cevdet, bunu söylerken gülüyor ve:

- Don Juan'ın sevdaları... Bakalım kaç gün devam eder?.. diyordu.

Sonra yanlarında bir matmazel ile kol kola piyasa eden iki genç kıızı göstererek:

- İşte bunlar... dedi. Geçen sene bütün bir yaz Ziya ile beni işgal eden hemşireler... Sina ile Mina... Fakat bilmem Hamit'e yüz veriyorlar mı?..

Hamit, beş on adım geriden takip ediyordu. Yanımızdan geçerken Cevdet, sabredemedi:

- Muvaffakiyetinizi temenni ederim... dedi. Bari selamlaşabiliyor musunuz?..

O, hala tecahül (bilmezlikten gelme) ediyordu. Sonra her şeyin anlaşılmiş olduğuna kanaat ederek daha ziyade ısrar etmedi. Gülerek:

- Yalnız o kadar... dedi.

Cevdet:

- Sen yine bahtiyarsın... diyordu. Ben, bütün bir sene ona da nail olamadım ya...

Hamit, uzaklaşmıştı. Bir müddet arkalarından uzun uzun baktıktan sonra:

- Haydi, dedi. Biz de takip edelim...

Onlar, biraz ileriden döndüler. Tekrar karşı karşıya geldiğimiz zaman Sina, hadit (sert) bir nazarla Cevdet'i süzdükten sonra gözlerini çevirdi. Ve derhal yolunu değiştirerek çamlığa doğru tırmanmaya başladı. Cevdet dönmüştü, Teessürünü ketmetmek (saklamak) için gülmeye çalışıyor ve bu bozgunluktan bir latife (şaka) ile çıkmak isteyerek Hamit'le eğlenmek için sebepler icat ediyordu. Hamit, artık hiçbir şey gizlemeye lüzum görmüyor:

- Evet, seviyorum... diyordu. Daha bir diyecek var mı?

Bugünden sonra Hamit'in aşkı, bütün arkadaşları arasında onunla eğlenmek için bir vesile olmuştu. Hatta gençler arasında onun bütün hareketını adım adım takip eden casuslar vardı. Diyebilirim ki bu, biraz da muzafferlere karşı bütün genç kalplerde uyanabilen bir kıskançlıktan neşet (kaynaklanma) ediyordu. Bu meselede Hamit'e karşı en ziyade sadık kalan ben idim. Onun bütün teessüratına iştirak (katılım) eder, bazen saatlerce devam eden hikayat-ı sevdasını saburane (sabırlıca) dinlerdim. Ve o, benden hiçbir sırrımı saklamazdı...

On beş günlük bir gaybubetten sonra tekrar adaya gittiğim zaman ona iskelede rast gelmiştim. Beni görür görmez geldi, elimden tutarak:

- Sizi bir müddetten beri kaybettik... Nerede idiniz Allah aşkına?.. Dedi.

Ben, yeni bir havadis (haber) bekliyordum:

- Nasıl, dedim. Muvaffakiyet (başarı) var mı?..

Müteessirane (üzüntülü):

- Bilakis... dedi.

Ve bunu, deniz kenarında bir gazinoya götürerek anlattı:

O günden beri nakledilecek yeni bir şey yoktu.

- Bildiğiniz gibi... diyordu. Zaten şimdiye kadar aramızda muvaffakiyete delalet edecek bir şey cereyan etmedi ki... Yalnız, ben onu takip ediyorum... İşte o kadar...

Ben, dinliyordum. O, devam etti:

- Lakin azizim, dedi. Bu kııda öyle garip tavırlar var ki insanı hayrette bırakıyor... Eğer bir hakikat karşısında bulunmasam bunların, bin bir gece hikâyelerindeki perilerden olduklarına hükmedeceğim... Bir kız, alelade takip edilebilir, değil mi? Hayır, bunları takip edemezsiniz... Şimdi onlara Maden'de tesadüf edersiniz, takip etmeye hazırlanırken gözlerinizin önünden kaybolurlar... Ada'nın bütün çamlıklarını dolaşınız, bulamazsınız. Alelade yolunuza devam ederken önünüze çıkarlar... Ve bir aralık sizin diğere bir şeyle bir dakika meşgul olmanız, onları tekrar kaybetmek için kifayet edebilir. Bakınız, size tuhaf bir şey anlatayım: Bir gün nerede oturduklarını öğrenmek için akşam olup da ortalık kararınca kadar peşlerini bırakmamak istedim, Maden'den başlayarak Ayanikola'yı, Hristos'ı, Nizam'ı birlikte dolaştık. Çamlar arasında, bazen yolumu şaşırarak, bazen onlara tekrar mülaki (kavuşan) olarak böylece aramızda otuz adımlık bir mesafe ile Nizam'a kadar geldik; caddeyi uzun uzun takip ederek, dört yol ağzında onlar, tekrar çamlık yolunu tutturdular. Nereye gidiyorduk?.. Tekrar Hristos'a kadar tırmanacak mıydık?.. Burası bence meçhul idi. Yalnız kendi kendime: "Eğer geldiğimiz yollardan avdet edersek hâlim harap..." diyor ve bu çılgınlığa nihayet vermek için yavaş yavaş azimlerimin kırıldığını hissediyordum. Hatta bir aralık bu fikirden vazgeçip geçmemek arasında bir tereddütle bir dakika tevakkuf ettim. Onlar, hâlâ gidiyorlar, geç kalınmış bir yere yetişmek istiyorlar gibi istical ediyorlardı. En ziyade hayretimi celbeden (çekmek) şey, ne idi bilir misiniz?.. Bütün bu kilometrelerle katolunan mesafelerde bir kere merak edip de arkalarına bakmamışlardı. Benim, kendilerini takip ettiğimi hissettiler mi, diyeceksiniz?.. Böyle bir ihtimal-i garibin tasavvuru caiz (uygun) olsa bile insan bir yere giderken bir kere olsun dönüp arkasına

bakmaz mı?.. Halbuki çamlıktan geçerken bazen karşı karşıya geldiğimiz oldu. Onlar, yine yollarına devam ediyorlar, vücudumdan haberdar değil imişler gibi hareket ediyorlardı. Onlan yine böyle arkalarına bakmadan gittikçe adımlarını tesri (hızlandırma) ediyorlar görünce tekrar kaybetmek ihtimaliyle yine yürümeye başladım. Bu akşam mutlaka onları takip edecek ve nereye gittiklerini görecektim. Fakat ayaklarım, o derece ağırlaştı ki aramızdaki mesafe gittikçe açılıyor; onlar aynı revişle (gidiş) yollarına devam ediyorlardı. Artık kendi kendime diyordum ki: “ Mutlaka doktor, bunlara günde beş-on kilo metre yol yürümeyi tavsiye etmiştir...” Biraz sonra birden döndüler, tekrar aşağıya doğru inmeye başladılar. Ben, artık tevakkuf etmiştim. Yanımdan geçerken hemen kahkahaları salıvermek üzere idim. Fakat Sina'nın keskin nazarları beni, öyle mukavemet olunmaz bir kuvve-i sahire ile sihirledi ki olduğum yerde dondum kaldım. Ah, bu yeşil gözler... Onların sihr-i tesirini tahattur ettiğim zaman bile asabımda ateşin bir seyyalenin vehm-i hissiyle titrerim.

Hamit, burada derin bir göğüs geçirdi; sonra yine devam etti:

- Bilir misiniz, nihayet ne oldu? Onları yine kaybettim; saptıkları sokağa kadar takip ettim ve fakat hangi eve girdiklerini görmedim. Çünkü ortalık tamamıyla kararmıştı. İşte o günden sonra her gün takip ediyorum, hala nerede oturduklarını öğrenemedim.

Bu vaka, bende de bir merak uyandırdı:

- Hakikatten garip... dedim. İstersen bir kere de birlikte takip edelim...

- Olur... Dedi. Fakat neye yarar? Ben vakanın garabetini (gariplik) düşünmüyorum, Sina'yı seviyorum. Lakin o, bana karşı lakayd... O kadar lakayd ki beni deli ediyor, çıldırtıyor... Hem göreceksiniz, bir gün büsbütün çıldıracağım yahut intihar edeceğim...

Bu cümle, beni titretti. Anladım ki bu mesele, haddinden fazla kesb-i ehemmiyet ediyor... Eğer önü alınmazsa netice, biraz belki de pek çok vehamet peyda (belli) edebilir... Zihnimde bir çare-i tesviye (düzeltme çaresi) bulmak lazım geldiğini düşündüm. Vaka-i mesele esasen pek sâde idi. Bütün ümitler, boşa çıksa bile zaman bunu pek çabuk halledebilirdi. Fakat şu sırada yapılabilecek tedabir-i evveliye (ilk tedbirler), zaman geçtikçe bir uzvun kangren olabilmesi ihtimali kabilinden o derece kesb-i ehemmiyet ediyordu ki bu yaranın tedavisini tabiata terk etmeden evvel yapılabilecek ufak bir ameliye (ameliyat), belki tehlikenin önünü alabilirdi. Ona sordum:

- Bu kızla tehhül etmek arzu eder misin?

Gözlerinin garip bir mana-yı infialiyile (güceniklik) cevap verdi:

- Benimle eğleniyor musunuz, rica ederim?

- Hayır... dedim. Bilakis pek ciddi hareket ediyorum. Onunla tehhül edersen mesut olabilir misin? Bunu anlamak istiyorum...

- Tehhül... diyorsun. Lakin azizim, onun bir tebessümü beni mesut etmeye kafidir...

- Ben, tebessümden değil, tehhülden bahsediyorum...

- Tehhül... Fakat bu, o kadar büyük bir saadet ki ihtimal-i tahakkukuna sevk-i fikir etmeyi bile bala-pervazane (yüksekten uçarcasına) bulurum.

- Niçin?

- Çünkü o beni sevmiyor...

- Bir diğeri mi seviyor?

- Hayır...

- Buna emin misin?

Burada bir dakika durdu, sonra yine devam etti:

- Ah kardeşim, dedi. Bu kızı bilmiyorsun. Bu, öyle garip bir mahluk ki birisini sevmek değil, kimsenin yüzüne bile bakmıyor. Ve öyle bir tavrı var ki bütün insanları istihfaf (küçümseme) ediyor zannedilir. O derecede müstehzidir. Ona en kalabalık bir yerde tesadüf etseniz yanında hemşiresi yahut bir refikasıyla bir tarafa çekilmiş, baş başa kim bilir neye dair ciddiyetle görüşüyor görürsünüz. Onlara bazen Diyaskulus'ta tesadüf ederim. Arabalarımı bir kenara çektirerek her şeyin garip cihetini görmek isteyen gözlerle oraya biriken halkı tetkik ederler, gülerler, eğlenirler. Sonra maden piyasasına şıtap ederken (acale koşturmak) onlar, büyük tura giderler ve geç vakit avdet ederler. Hayır, hayır, bunlar hiç kimseye benzemiyorlar. O kadar anlaşılmaz mahluklar ki...

- Ne olursa olsun, kadın mı?.. Bence bu kafi... yalnız, beni temin etti ki bir diğeriyle meşgul değiller...

O, "sahih (gerçek) mi söylüyorsun?.." demek isteyen nazarlariyla gözlerimin içinde bir emare-i ümit arıyordu.

- Emin ol, dedim. Kadınlar daima mütehassis (duygulu) ve vakurdurlar. Yalnız, onları teshir edebilecek vesailin imkan-ı tatbikine (uygulama olanağı) zemin hazırlayabilmeli. Hatta bir kere nazar-ı dikkatlerini celbetmiş olmak, bence muvaf- fikivete doğru mühim bir adımdır. Bir kadının gurur-ı nisvietini (kadınlık gururu) cerihadar etmeyiniz, mümkünse okşayınız, hürmet ediniz. Onlar, ilk devrede daima lâkayddırlar; istiğna (nazlı davranma) gösterirler, size ehemmiyet vermiyor gibi görünürler. Fakat emin olunuz ki böyle değildir. Ve hiçbir kadın bu kadar ki takip edildiklerini hissedip de kalplerinde bir zevk-i itminan duymamış olsunlar. Fakat şuna da dikkat ediniz ki takiplerinizi onları izaç (bunaltma) etmesin. Eğer mümkünse onlarda ufak tefek kıskançlıklar uyandırabilecek şüpheler tevlit (meydana getirme) ediniz.

Fakat bu, hiçbir zaman bir diğeriyle meşgul olduğunuzu zannettirecek dereceyi bulmamalı. Sonra kaybedersiniz. Eğer onlar, size karşı yine lâkayd kalırlarsa peşlerini bırakınız. Bu defa kendi kendilerine gelirler, size inkıyat (boyun eğme) ederler. Reddetmeyiniz, çünkü bu, onlar için bir tahkîr demektir. Sonra sizden intikam almaya kalkışır ve kadınların intikamı o kadar müthiş ki mukavemet edemezsiniz, işte asıl o zaman meyusiyet başlar ve belki intihar edersiniz.

Gazinodan kalkmış, yavaş yavaş Maden'e doğru yürümeye başlamıştık. Hamit, dalgın düşünüyor, ben devam ediyordum:

- Bence kadınlar hiçbir zaman feth olunamayacak bir istihkam (kale) değildirler. Onlara bu derece ehemmiyet verdiren sizin acizleriniz, tedbirsizliğinizdir. Biraz metin olunuz kalplerinizde mağlubiyet endişelerini bir an için uyutunuz, bakınız nasıl muvaffak olursunuz. Bütün mu zafferiyetler de böyle değil midir?.. Bir kabile görürsünüz ki koca bir hükümete karşı isyan eder. Onlara bu cüreti veren ümid-i zaferdir. Siz de hissiyatınıza karşı bir tavr-ı tahakküm alınız, bütün harekâtınızda metin hatvelerle yahut öyle görünmeye çalışınız. Eminim ki galebe (zafer) edersiniz. Çünkü kadınlar, böyle isterler. Ve sizde ufak bir zaafın mevcudiyetini hisseder etmez silahlarını istimal (kullanma) için kendilerinde kuvvet bulurlar. Ve sizi mağlup ederler... Hem şimdiden bu kadar nevmit olmak, bence fazla bir bedbinlikten başka bir şey değildir. Mademki onunla izdivaç etmek istiyorsun, bu tedbirlere lüzum bile yok. Doğrudan doğruya aileni gönder, talep et...

- Vermezlerse?..

- Senden iyisine mi verecekler?..

- Bakalım kız ister mi?..

- Niçin? Çirkin misin?.. Terbiyen, malumatın (bilgi) mı yok?..

- Param yok...

- Lakin azizim, sen bana aşktan, rabıtan bahsettin. Para...Bu, öyle bir mesele ki hal ve tesviyesi, tarafeynin (iki taraf) ahval-i derecelerine göre değişir. Hayat-ı ailede maddiyatın, asıl arzu olunan revabıt-ı manevîye ile alakadar olmadğına inanan kanaatkarlar bulunduğu gibi, saadetlerini paraya feda eden aileler de nadir değildir. Hatta ekseriya böyledir. Eğer mesut olmak için böyle mühim bir mananın iktihamına mecbur kalacağını hissediyorsan bu aşkı feda etmek daha makul bir hareket olur zannederim.

- Evet, hakkın var... Fakat ne yapayım? Seviyorum...

- Sevmek... Bunu inkar etmem. Çünkü ben de sevdim. Lakin mesut olmak... Bu, o kadar uzak, o kadar muhal bir hakikat ki bir serap, bir hülya...

- Evet, bir serap... Fakat tatlı bir hülya...

- Öyle ise zavallı çocuk, sev... Belki sevilirsin...

“Kufeyrû'n-nahle”nin (arı kovanı) önüne geldiğimiz zaman Hamit, birden titredi:

- İşte... Dedi. Geliyorlar...

Yanımızdan geçtiler, uzaklaştılar. Bir müddet sakit, yürüdük. Hamit döndü, gözleriyle onları takip etti. Biraz sonra onlar da döndüler, tekrar önümüzden geçerlerken dikkat ettim ki Sina, gözlerinin rengini andıran nefti (petrol yeşili) ipek yeldirmesiyle pek cazipti. Bir dakikalık tetkik içinde zaptedebildiğim hutut-ı simasıyla nahif (cılız) endamı, insana bir güzellikten ziyade zarif bir hilkatın inceliklerini ihsas ediyordu. Diyebilirim ki saçlarının rengiyle gözlerinden başka güzel denecek bir yeri yoktu. Cildi soluk, elleri zayıf idi. Kaşlarında hafif bir boya vardı. Galiba kirpiklerine de sürme çekiyordu. Fakat bütün bu suni (yapay) güzellikler arasında ona hakikî bir güzelliğin sihr-i cazibesini veren bir inceliği, bir zarafeti vardı ki etekliklerle beslenmiş kalçalarıyla yastıklarla kabartılmış sinesini, tenkide mecal bırakmıyordu. Sonra gözleri... Bunlar, hepsinden güzeldi. Ve bence

bütün güzelliklerin fevkinde olan bu yeşil gözlere malik olmak, kafiydi. Hamit, onlardan bahsettiği zaman:

- Bilir misin, derdi. Bazen bu gözler karşısında neler hissederim?..

Derin bir göğüs geçirir ve ilave ederdi:

- Onların ateş-i tesiriyle erimek, ölmek isterim... Benim için öyle yakıcı, öldürücü bir arzudur ki kalbim daima bu ihtiyaçla çarparak... Oh evet, ölmek; onların ateş-i tesiri ile erimek... Yarabbi, bu benim için ne tatlı bir saadet olurdu!

Bunu takdir ettikten sonra Hamit'e hak verdim ve arkalarından uzun uzun baktım. Hilkatın bazen öyle harikulade (olağanüstü) numuneleri (rnek) vardır ki fikr-i beşer (insan düşüncesi) karşısında mütehayyir, donar kalır...

Onlar, biraz ileride yoldan ayrılmışlar, tepede bir kayanın üzerine oturmuşlardı. Biz, hala bu hiss-i camit (donuk his) karşısında mebhut (şaşkın) onları tetkik ediyorduk. Sina, hemşiresine bir şey anlatıyor, ellerinin harektıyla kelimelere ayrı ayrı kuvvetler vererek bir tasvirin hutt-ı mevhumesini (vehmedilmiş) iziyordu. Mina, sadece dinliyordu. Arada sırada mendilini ağzına götürerek gülüyor, bazen dönüp yoldan geçenlere bakıyor, sonra tekrar ablasının söylediklerine vukuf-ı eşkar (anlamak) ederek eli çenesinde, öylece duruyordu. Ortalık kararıp da herkes yavaş yavaş evlerine dönmeye başlayıncaya kadar onları böyle karşıdan seyrettik. Hamit, beklemek için ısrar ediyordu. Biraz sonra onlar da kalktılar, dağ yolundan ağır ağır yürümeye başladılar. Biz, uzaktan takip ediyorduk. Mina, bazen dönüp arkasına bakıyor; bu defa takip eden iki kişi olmasına göre şüphesiz benim de kendisine mütemayil bulunduğumu tahmin etmek istiyor gibiydi. Hamit birden:

- Ooo!.. dedi. İş değişiyor... Git gide bana rakip çıkabileceğinden korkmaya başladım...

Ben, gülüyordum. Onlar yollarını değiştiriyorlar, bir sokağa sapacak gibi olurken tekrar yollarına devam ediyorlar ve arada sırada birbirlerine bir şey fısıldayarak gülüyorlardı.

Cami mahallesine geldiğimiz zaman büyük caddeye inen yollardan birine döndüler. Biz, takip ettik. Arada sırada gelip geçenler dönüp bize bakıyorlar, onlar gittikçe serileşen adımlarla koşuyor gibiydiler. Yokuşun başında bir sokağa girdiler, bir müddet ilerledikten sonra orada diğer bir sokağa saptılar. Hamit, ilerledi, sonra beni çağırarak girdikleri evi gösterdi...

Şimdi tekrar geldiğimiz yerlerden avdet ederek yukarıdaki caddeye çıkmış, mahalleleri geçmiştik. Başımızın üzerinde yarım bir ay ile ayaklarımızın altında uzanan tozlu, yumuşak bir yol vardı. Hamit'le ben bazen yavaş yavaş konuşarak, bazen birbirimize hiçbir şeyden bahsetmeyerek dalgın ve mütefekkir yürüyor, kamerin donuklaşarak dökülen müteverrim (solgun) ziyaları altında iki hayal-i sair (gezinen hayal) gibi sessiz sessiz uzaklaşıyorduk. Hamit, müteessirdi. Ben güya onun ruhunda uyuyan hasta bir şeyi uyandırmaktan korkarak sükût ediyordum. Çamlığa ayrılan yola geldiğimiz zaman sordum:

- Gece bir yere çıkacak mısın?

Düşünmeden:

- Hayır... Dedi.

Sonra tashihe (düzeltme) lüzum gördü:

- Belki yine orada...

Cümlesini ikmal etmeden:

- Buluşuruz değil mi?., Dedim.

- Evet... Dedi.

Ve ayrıldık...

Bir pazar günü Maden’de Cevdet’e tesadüf ettim. Beni görür görmez ilk sözü:

- Sizi şimdi Hamit soruyordu, biraz çabuk giderseniz yetişirsiniz... Oldu. Bir saniye gözlerimin içinde bir mana-yı esrar (gizemli bir anlam) aradı sonra ketmetmeye lüzum hissetmeyerek:

- Sizi, müttehiden (beraberce) hareket eden iki şerik-i sevda (aşk ortağı) görüyorum. Yoksa siz de Mina’ya mı aşık oldunuz?.. dedi.

- İhtimal, dedim. Bu, pek tabii bir şey olabilir... Fakat hayır...

O, gülüyordu, ben ilerledim...

Hamit’e mülaki olduğum zaman onu biraz mütefek-kir buldum:

- Ne var, azizim?., Dedim. Beni aramışsınız?..

Koluma girerek:

- Benimle birlikte gelerseniz, size bir şey göstereceğim, dedi.

Ben, yine aynı vakaya ait bir safha karşınında bulunduğuma emin idim. Bir müddet iki arkadaş, sakitane caddeyi takip ettik. Ben merak ediyordum. O bir şey söylemiyordu. Pazar akşamlarına mahsus bir izdiham (yığılma) içinde gelip geçen arabalar, etrafı bir toz bulutuyla ihata ederek uzaklaşıyor, gazinolarda, önlerinde uzun kadehlerde köpükleri taşan biralarıyla yer yer toplanmış aileler, caddeden geçenleri seyrediyorlardı. Bunların arasından geçerek köşklerin bittiği yerde çamlığa saptık; çamların ku-rumuş dikenleri üzerinde bazen ayaklarımız kayarak bir ağaçtan diğerine tutunarak Hristos’tan sahile inen yola kadar geldik. Hamit, orada bir ağacın altında bir dakika tevakkuf ederek bostanların arkasında çitlerle muhat tozlu bir

yolun kenarında, yanında ihtiyar bir Hristiyan karısıyla oturan beyaz yeldirmeli bir hanımı gösterdi:

- Bak, dedi. Sina nerede oturuyor!

Gözlerime inanamıyordum. Dikkat ettim. Hakikatten oydu. Fakat yarabbi, bu ne garip bir mahluktu!

O esnada kalbime bir şüphe geldi. Kendi kendime: “Yoksa...” diyordum. Sonra zihnimden bu şüpheyi silmek isteyerek tevil ediyordum. Mesela bir sipariş için... Hamit ufak bir düşünceden sonra:

- Beni burada bekler misiniz?., dedi. Yalnız beş dakika...

O gitti. Ben, zihnimde hep bunu düşünüyorum, bütün bir Ada halkı içinde herkesten ayrı yaşayan ve etrafında dolaşan perestişkarları ihmal edecek kadar muhitine lakayd kalabilen bu hanımın bu derece ihtiyatkar olabilmesine aklım ermiyordu. Ve öyle hükmediyordum ki bu küçük hanım, bu derece namuskâr olmaktan ziyade rolünde muvaffak olan bir sanatkârdır. O dakikada bu hükmü verebilmek için öteden beriden işitilmiş nakıs (noksan) cümlelerle arada sırada küçük şüpheler uyandıran tesadüflerden zihnen bir kıyas yapmak kifayet (kafi gelme) edebilirdi. Bunu düşündükten sonra bu münasebet karşısında Hamit’i o kadar aciz ve o kadar zavallı buldum ki bir hamle ile bu uçurumdan kurtulabilmek için onun hiçbir zaman mukavemet edemeyecek olan kuvvetlerini bir an içinde kesredebilen bu aşktan titredim. Ve kalbimde derin bir merhametle ona acıdım. Fakat o, bunu biliyor muydu?.. Eminim ki ona bu tehlikeden bahsetsem omuzlarını silker ve:

- İftira ediyorlar... Yalan... Der.

Kim bilir belki bir yalan... Bir iftiradır...

Biraz sonra avdet ettiği zaman onu fazla bir teessürle rengi uçmuş görünce sordum:

- Nen var, Hamit?.. Benzin sararmış!..

- Hiç... dedi.

Sonra itiraf etti:

- Artık mahvoldum, önünden geçerken müstehzi nazarlarıyla beni öyle bir süzdü, sonra arkamdan insanı öyle kahredici bir kahkaha ile gülerek benimle eğlendi ki...

İkmal edemedi. Sevdiği bir kadın tarafından tahkî edilen aşkının makhuriyet-i yeisiyle (kahrolma duygusu) kendisini zaptedemeyerek bir çocuk gibi ağlamaya başladı...

Bu gece Maden pek kalabalık idi. Herkes yemeklerini yedikten sonra mehtaba çıkmışlar, caddede piyasa edenlerle yukarıda tepede, halka halka toplanmış aileler arasında Ada'nın hemen bütün şayan-ı dikkat (dikkate değer) simaları, etrafı rüyalarda görülüp de tespit edilemeyen hayalat-ı mübhemenin (belli belirsiz hayaller) esiri (uçacak derecede hafif) beyazlıklarıyla süslemişlerdi. Herkes geziyor, yürüyor, bazen bir sayha-i meserreti takip eden şuh bir kahkaha bütün genç kalplerde bir raşe-i heves uyandırarak yükselirken bir kadın sesinin ihtizazât-ı nerm-nevazişi (okşayıcı bir titreme) ile muhitata bir lerziş-i sevad (karanlık bir titreme) yayılıyor, birisi gülüyor, bir diğeri terennüm ediyor, bütün bu sesler arasında bazen gelip geçen bir arabanın gürültüsü, satıcıların yüksek sedaları, birbirine karışıyor; bir derrace- süvar (bisikletli) borusunu öttürerek uzaklaşıyordu. Ben etrafımda gülen, sevilen, eğlenen bütün bu insanlar arasında mütefekkir, bastonuma dayanarak yavaş yavaş şoseyi takip ediyordum...

Ayaklarımın altında uzanan bu yol, tepenin etrafını beyaz bir kuşak gibi ihata ettikten sonra kıvrılarak ileride çamlığın koyu sayeleri arasında kayboluyor, kamerin aks-i ziyası (ışığın yansıması) altında büyüyen gölgeler, bu tozlu zemin üzerinde hareket eden insanların eşkal-i acibesini (tuhaf şekiller) resmediyordu. Bunları tetkik ederken gözlerimin önünde bir albümün sayfaları açılıyor, bazen bu karikatürler

arasında sevimli çehreleriyle genç kızlar, şık tuvaletleriyle madamlar ve arada sırada muhteriz birer gölge gibi gelip geçen müphem kadın hayalleri fark ediliyordu. Birden bunların arasında diğerk bir hayal, o dakikada bütün tahassürlerimi tarumar (dağınık) eden bir vezan-ı hıramla (yürüyüşten kaynaklanan esinti) koluma temas edercesine savrulup geçen bir kadın hayali, beni bu sükun-ı hülya içinde sarsarak uzaklaştı. O esnada garip bir yakaza-i hissiye (uyanıklık hissi) ile bunun Sina olduğuna hükmederek adımlarımı tesri ettim. Biraz sonra onlara yetiştığım zaman aldanmamış olduğumu görünce muvaffakiyetler karşısında duyulan bir hazz-ı itminan ile müsterih (içi rahat) oldum. Bilmem neden onlara ne zaman tesadüf etsem bu vakadan güya nefsimde ait bir şeyin imkân-ı mevcudiyetine kanaat ettiren bir vehim ile neticeye vasıl olmak için bir meyl-i şedit (şiddetli bir eğilim) duyardım. Onları böyle acele acele bir yere şıtap ediyor görünce derin bir ihtiyac-ı tecessüsle bir müddet takip ettim. Sina arada sırada dönüp arkasına bakıyor, bir kimsenin gelip gelmediğine emin olmak için bir saniye tevakkuftan sonra tekrar yoluna devam ediyordu. O esnada yanlarından geçen boş bir arabayı durdurdular. Kısa bir pazarlıktan sonra bindiler, uzaklaştılar...

Artık öyle hükmediyordum ki bu münasebet, daha ileriye gidebilmek için en kavi mânaların izale-i müşkülâtına kifayet edebilecek büyük kuvvetlere muhtaç...

Bunu bir gün Sina'ya çamlıkta bir erkekle görüşürken rast geldiğim zaman daha iyi anlamıştım. Sonra tahkik ettim. Ve öğrendim ki Sina, bir Acem'le teehhül ediyor ve zengin oluyor...

Ada'dan avdet ettikten sonra Hamit'e hiçbir yerde tesadüf etmemiştim. Bir gün bir kart aldım. Beni bir gece Ada'ya davet ediyor ve "Mutlaka beklerim, sana o kadar ihtiyacım var ki..." diyordu...

Onu ilk vapurla, iskelede bana muntazır (gözleyen) buldum. Beni görür görmez bir çocuk gibi sevinerek:

- Teşekkür ederim kardeşim... Dedi. Beni ne kadar minnettar ettiğini bilsen...

Fakat yarabbi, ne kadar değişmişti! Ona bu yirmi günlük gaybubetten (bir süre kaybolma) sonra bir yerde tesadüf edenler, eminim ki birdenbire tanıyamazlardı. Rengi sararmış ve o derecede zayıflamıştı ki sıhhatinden şüphe ettim:

- Nen var Hamit?.. Dedim. Hasta mısın?..

- Bilakis, dedi. Şimdi hiçbir şeyim yok... Teklikeli devreleri çoktan geçirdim...

Sonra anlattı: Bir gün yeisinden intihara karar vermiş ve kendisini zehirlemiş... Bunu söylerken sesinde öyle hazin bir ifade-i marizine (hastalıklı bir ifade) vardı ki onu, henüz tamamıyla zail olmayan bir zaafı müteessir buldum. Ve biraz tesliye etmek istedim. O bütün nasihatleri bir tevekkül-i dindarâne (dine bağlı bir şekilde) ile dinliyor ve ruhuna katre katre dökülen bu şifa-yı tesliyeti içmek istiyor gibiydi. Ona Sina'nın öteden beriden işitilmiş sergüzeştleriyle tesadüfen peydayı ıtla (aniden ortaya çıkmış) edilmiş ufak tefek maceralarını, biraz izam (abartmak) ederek anlattım. O, derin bir sükût içinde dinliyor ve arada sırada göğsünü şişiren bir şehik-i teellümle (elemlenerek iç çekme) bir şey söylemek isteyerek ve fakat söylemeye kuvvet bulamayarak sükut ediyordu. O gün akşama kadar çamlıklarda gezdik. O, bana teessürlerinden bahsederek ben, onu teskine çalışarak böylece iki arkadaş, bazen bir ağaç altında tevakkuf ederek bazen bir yerde oturarak adayı dolaştık. Akşamüstü biraz dilde oturduktan sonra avdet ettik. Nizam karakolunun önünden geçerken Hamit, hafifçe kolumu dürterek:

- Bak... dedi.

Cümlesini ikmal edemedi. Ve o dakikada öyle şedit (şiddetli) bir helecanla titredi ki oraya düşürmesinden korktum.

Sina, tepede bir ağacın yanında duruyor ve ufuklara doğru uzanıp giden nazarlarıyla gurubu seyrediyordu.

Onu, böyle karşıdan bir müddet tetkik ettim. Beyaz yeldirmesinin içinde rakik ve zarif endamıyla her şeye yüksekte bakan mağrur nazarlarını, o kadar ulvi, o kadar şayan-ı perestiş ve fakat bütün bu güzelliğiyle onu nazarımda hissiz, ruhsuz bir taş, bir heykel farz ettiren bir hisle o kadar camit (donuk) buldum ki sanki bu kadın vücudu, birden gözümün önünde hüviyet-i maneviyesinden (manevi kimlik) sıyrılarak bir heykel oldu.

Ve şimdi ne zaman Büyükkada'da bir seyran-ı hayalî yaşasam gözlerinde bir ümid-i haşmet (görkem) ve samanla (huzur) ufuklarda bir hayal-i zerrin arayan bu yüksek nazarlı heykeli görür ve bu heykel-i sengin (taştan yontulmuş heykel) karşısında ağlayan, sızlayan bir ruhun enîn-i giryanını (ağlamanın iniltisi) duyarım...

11 Teşrinisani 325

(24 Kasım 1909)

Haydarpaşa

HEYKEL HİKAYESİNİN İNCELEMESİ

Ali Süha'ya ithafen yazılmıştır.¹

Esere ismini veren “heykel” benzetmesi hikaye boyunca aşık olunan kadının davranışları, vakurluğu ve kayıtsızlığı ile alakalıdır. Yazar kendini asıl kahramanın arkadaşı yerine koymuş ve onun ağzından hikayeyi kaleme almıştır. Bu sayede karakterleri ve olayları en ince ayrıntısına kadar tahlil edebilmiştir.

“Onu, böyle karşıdan bir müddet tetkik ettim. Beyaz yeldirmesinin içinde rakik ve zarif endamıyla her şeye yüksekte bakan mağrur nazarlarını, o kadar ulvi, o kadar şayan-ı perestîş ve fakat bütün bu güzelliğiyle onu nazarımda hissiz, ruhsuz bir taş, bir heykel farz ettiren bir hisle o kadar camit buldum ki sanki bu kadın vücudu, birden gözümün önünde hüviyet-i maneviyesinden sıyrılarak bir heykel oldu.”

Hikayenin büyük çoğunluğu Büyükada'da geçer. İstanbul'un bazı muhitleri Hamit'in adaya gelmeden önceki yaşantısını anlatırken kullanılmıştır. Hamit için daha önce aşk ile eğlenen bir genç imajı çizilirken adaya gelmesiyle hayatı tamamen farklılaşır. Büyükada'da yalnız kalmayı tercih eden, mesire yerlerinde devamlı kitap okuyan bu genç, arkadaşlarının dikkatini çeker. O andan itibaren Hamit içine düştüğü duygularla baş ederken yalnız değildir. Sina isimli bir kıza aşık olmuştur. Devamlı onun peşindedir fakat onunla ilgili çabalarına rağmen bilgi sahibi olamaz bu ondaki aşka daha çok bağlanmasına sebep olur. Arkadaşı sayesinde Sina ile ilgili fikir sahibi olurlar. Bu kısımlarda, yazar hikayesinde arkadaşı olarak gördüğü Hamit'i ve onun aşık olduğu kadını anlatırken Hamit'in cümlelerinin ve duygularının keskinliğinden, kendisine zarar vermesinden korkuyor. Arkadaşının bu durumu atlatabilmesine yardımcı oluyordu.

Hikayede dostluk, arkadaşlık gibi kavramlar, okuyucuya yaşanan aşktan daha çok tesir etmiştir. Duyguların yoğunluğundan gerçeklerden uzaklaşıldığını ve insanın

---

¹ Cemil Süleyman ALYANAKOĞLU, “Heykel”, Servet-i Fünun, nr.967-68-69,3-10-17 Kanun-ı Evvel 1325, s.72-85-100.

duygularıyla kendi inanmak istediklerine bağlandığını görüyoruz. Bunu da yazar Hamit'in duygularının tesirinin dışında aşık olunan Sima'yı şu cümlelerle anlatıyor:

“Bir müddet sakit, yürüdük. Hamit döndü, gözleriyle onları takip etti. Biraz sonra onlar da döndüler, tekrar önümüzden geçerlerken dikkat ettim ki Sina, gözlerinin rengini andıran neftî ipek yeldirmesiyle pek cazipti. Bir dakikalık tetkik içinde zapt edebildiğim hutut-ı simasıyla nahif endamı, insana bir güzellikten ziyade zarif bir hilkatın inceliklerini ihsas ediyordu. Diyebilirim ki saçlarının rengiyle gözlerinden başka güzel denecek bir yeri yoktu. Cildi soluk, elleri zayıf idi. Kaşlarında hafif bir boya vardı. Galiba kirpiklerine de sürme çekiyordu. Fakat bütün bu suni güzellikler arasında ona hakikî bir güzelliğin sihr-i cazibesini veren bir inceliği, bir zarafeti vardı ki etekliklerle beslenmiş kalçalarıyla yastıklarla kabartılmış sinisini, tenkide mecal bırakmıyordu. Sonra gözleri... Bunlar, hepsinden güzeldi. Ve bence bütün güzelliklerin fevkinde olan bu yeşil gözlere malik olmak, kafiydi.”

Heykel hikayesinde yazar, karakterleri diğer hikayelerindeki aksine iç konuşmalardan daha çok karşılıklı diyaloglarla verir. Ve diğer hikayelenin aksine kullanın mekanlardaki çokluk anlatımı hareketlendirip okuyucuda heyecan uyandırmıştır. Kahramanlar netleşip olayın hatları çizildikten sonra ada insanın ve manzaralarının tasvirleri ile de anlatımı, zenginleştirmiştir.

Eserin sonlarında bu aşkın tesirinden kurtulmuş olan Hamit, ilk başladığı yere İstanbul'a döner. Ona aşkı da ızdırabı da yaşatan yeri Büyükada ile sınırlar. İstanbul onun için yeniden mutlu olduğu anların devamı olacak şekilde konumlandırılır. Cemil Süleyman için İstanbul'a dönünce yaşanacak olan güzel hayat burada Hamit'e verilmiştir. Arkadaşını da İstanbul'a davet eder. Ve yaşanırken kimi zaman intihara sürükleyen kimi zaman heyecanla kalbi titreten bu aşk iki dost arasında bir anı olarak kalır.

3.1.10. FİKRET'İN KUZUSU

Bütün çocuklarda her şeyden ziyade bir şeye meyil ve teveccüh etmek ihtiyac-ı derunisi vardır ki sinn (yaş) ilerledikçe başka bir şekl-i tekamüle (olgunlaşma şekli) giren bu temayül, iptida her gördüğünü taklitten başlayarak cinsiyete göre ayrı ayrı mecralar takip eder. Bir kız, bebekten, misafirlikten, ufak tefek ev eşyalarından, valideliğe, kadınlığa; erkek bir çocuk elinde kırbacıyla evin içinde ötekini berikini yahut münhasıran (sırf) -bişüphe izacatına (bunaltma) en ziyade tahammül gösteren- bir kişiyi haşlamaktan, acizlerine, kudretsizliklerine rağmen muarızına (karşıt) karşı ihraz-ı tegalüp (galibiyetten kazanma) ihtiyacıyla ufak mücadelerden başlayarak bütün oyunlarında bir hüviyet-i recülane (erkekçesine kimlik) iktisabına say-i sevaik-i ruhiye (dürtü ile çabalama) ile erkeklığe doğru bir incizabın taht-ı tesirindedir. İkisi de aynı suretle o dakika için muhitlerinden kendilerini işgal edebilecek eğlencelerden yalnız birini tercih ederek en ziyade ondan haz alırlar ve bu hazzın neşve-i zevki onları o derecede sermest eder ki o an için gözlerine başka bir şey görünmez. Her şeylerinde olduğu gibi sevgilerinde de daima ifrat (ölçüyü aşma) vardır. Sonra bütün oyunlarında kendilerine refakat edecek diğer bir vücudun iştirakını arzu ederler. Bu, komşu kızları, akraba çocukları, hatta büyüklerden bir an içinde kendi yaşlarına iniveren ihtiyarlar, kendilerinde bir diğeriyle konuşabilmeye salahiyet görmeyen ve fakat insanlarda bir ihtiyac-ı muhazara (konferans verme) ile kendi kendine söylenmekten ise evin çocuklarıyla ihtilatı (kaynaşma) nimet addeden hizmetçi kızlarla uşaklardan intihap ederler. Bunlar meyanında (ara) bazen evin kedisiyle kanaryası da dahildir.

Amcazademin bunlardan başka bir de kuzusu vardı... Bu, bişüphe son olduğu için sevdiklerinin içinde en kıymetlisi idi.

Sabahleyin gözünün açar açmaz, hatta pek sevdiği sütlü çayını içmeden bahçeye koşar ve onu, suret-i mahsusada (özel bir şekilde) yapılmış mini mini ağılından çıkartarak gezdirir, otlatırdı. Bu kuzu alındıktan sonra Fikret'i evin içinde hemen görmez olmuşuk. Daima onun yaramazlıklarına, gürültülerine alışkan kulaklarımız, bu küçük haşarının sesini nadiren işittiği için derin bir sükut içinde

duyulan bir tınnet-i baide (uzaktan gelen çınlama) nevinden çınlardı. Onun, kuzusuyla bahçenin bir köşesinde inzivasına hepimiz hayret ediyorduk.

Fikret... Bu, bir saniye bir yerde durmaya tahammül edemeyen civan ve ateşin çocuk... Nasıl oluyordu da aynı mevkide, saatlerce bir şeyle meşgul olabiliyordu? Bu, evin içinde hayretle telakki edilen bir mesele idi ki keşf-i esrarında izhar-i acz (acizlik) olunurdu. Bazen pencereden tetkik ederdim.

Elinde kuzunun yularıyla bahçenin bir tarafında oturur, otların tazelerini yolarak ona yedirmeye çalışır; o, yememekte taannüt (inat) ettikçe zorla ağzına tıkmak isteyerek saatlerce uğraşır. Sonra onun kendisine koparıp yemekten hazetmediğini anlayınca serbest bırakır ve otların arasından uzanarak derin bir hayret içinde onun nasıl otladığını temaşaya dalardı. Hatta birgün onu böye, dalgın dalgın seyrederken yavaş yavaş gözlerine çöken bir sıklet-ı hab (uyku ağırlığı) ile akşama kadar bahçede uyumuş kalmıştı. Onu böyle çocuğuna ihtimam (özen) eden bir valide takayyüdüyle doyurduktan sonra bir parça da uyutmak lazım geldiğini düşünerek bir ağacın altında zorla ayaklarını bükerek yatırır, o gözlerini kapatıncaya kadar beklerdi. Bazen bu kadar usluluğa takat getiremeyen dimağında birden uyanıveren bir fikirle onu öteye beriye koşturur, arada sırada elinden çok defa eksik olmayan kırbacıyla bir araba beygiri gibi bahçenin şoselerine sevk eder ve fırsat buldukça ona bir binek atı vazifesini de tahmil ederek üzerine binmeye çalışır.

Pederi, yağmurlu havalarda onun bahçeye çıkmasını men etmişti. Fakat amcazadem, ona da bir çare bulmakta gecikmedi. Hava, biraz karamaya başlayınca kuzu içeri alınır. Ve sabahtan akşama kadar odadan odaya, halılardan kanepeye, sofadan yatak odasına, kuzu ile seyranlar yapılırdı. Hatta bir gece onu yatağına almak için hanım ninesiyle kavga etmiş ve bu bir türlü isaf olunamayan arzusunun gayz-ı tehevürüyle (öfkeyle küplere binme) saatlerce ağlamıştı.

Bir gün kuzu hastalandı. Bir şey yemiyor, gözleri kapalı, mütemadiyen öyle düşünüyordu. Bu haber, evin içinde şüyü (duyulma) bulur bulmaz bütün aile halkı, bu zavallı hastanın etrafında bir halka teşkil ederek esbab-ı marazı (hastalığın

sebepleri) keşfetmek isteyen nazarlarla uzun uzun muayene ettiler. Birisi "Terli terli su içirmişlerdir..." diyor, bir diğeri ağıla konmaya unutulmuş bütün bir gece yağmur altında kaldığını ileri sürüyor ve nihayet bunlar arasında ispat-i hazakat (sanatta, tıpta mahir olmak) edebilecek bir kimsenin bulunamayacağına kanaat eden Fikret:

- Cemil ağabeyim doktordur... Gelsin, o baksın... diyordu.

Bu fikir herkes tarafından kabul edildikten sonra beni çağırıyorlar. Fikret, aşağıdan bağıyordu:

- Ağabey, viziteni veririm, gel...

Edilen tedavi kar-gir-i tesir (işe yaramama) olamayarak kuzu ertesi günü terk-i hayat etti. Hizmetçi Ömür Ağa:

- Bıçağı yetiştirdim... Sakın etini atmaya kalkışmayın... diyordu.

Ondan sonra Fikret, evin içinde bir gölge gibi dolaşmaya başladı. Gürültü etmiyor, kuzusunun hatıra-i matemine elinden geldiği kadar riayet ediyordu...

Bir gün onu, yanımdaki odaya girerken gördüm. Saatlerce orada sessiz, ne yaptığını merak ederek kapının aralığından baktım. Kuzusunun postunun üzerine yüzükoyun kapanmış yatıyordu. Ağlıyor muydu? Yanına gittim, gözlerinin etrafı kızarmış olduğu halde uyuyor buldum. Ve bu hassas çocuğu böyle karşıdan seyrederken derin bir rikkat içinde mütessir dondum kaldım...

Fikret, kuzusunun matemini tutuyordu...

6 Mayıs 321
(19 Mayıs 1905)
Çiftelhavuzlar

FİKRET'İN KUZUSU HİKAYESİ'NİN İNCELEMESİ

Hasan Şevket Bey'e ithafen yazılmıştır.¹

Cemil Süleyman, bir psikolog, bir pedagog edasıyla yazdığı hikayesinde, tüm çocukların büyüme çağındaki davranışlarını, yaramazlıklarını, oyunlarını anlatmıştır. Genelleme ile başladığı anlatımını, Fikret karakterine indirgemıştır. Hırçın bir çocuk olsa da sevdiği bir şeye bağlanmak, Fikret'i uslu, sorumlu bir çocuğa dönüştürür. Fikret'in amcasının kuzusu ile girdiği duygusal bağ ve kuzuya olan yakınlığı bir çocuk masumiyeti ile verilirken, kuzu hastalandığında ev halkının kuzuyu bir insan yerine koyması aslında bu çocukça bağın büyükler üzerinde ne denli tesiri olduğunu gösterir. Kuzu hastalanıp ölünce kesilir ve son sahnede Fikret kuzusunun postu üzerinde ağlarken uyuya kalır.

Yazar, sevginin ne kadar kuvvetli olduğunu düşünmemizi sağlıyor. Kullandığı mekan büyük bir ailenin yaşadığı bahçeli bir konaktır. Kuzunun hastalığı söz konusu olduğunda herkes bir aradadır. Kalabalık aile yapısı içinde Fikret'in mutluluğu bu kuzuyla bulması çocuklarda yeri doldurulamayan hayvan sevgisinin bir örneğidir.

Cemil Süleyman, Fikret'in ruh halini okuyucusuna geçirmekte başarılıdır. Duygunun en yoğun olduğu anda diyaloga başvurmuştur:

"Fikret:

- Cemil ağabeyim doktordur... Gelsin, o baksın... diyordu.

Bu fikir herkes tarafından kabul edildikten sonra beni çağırdılar. Fikret, aşağıdan bağıırıyordu:

---

¹ Cemil Süleyman ALYANAKOĞLU, "Fikret'in Kuzusu", Resimli Kitap, İstanbul nr.25,23 Teşrin-i Sani 1325, s.387.

- *Ağabey, viziteni veririm, gel...*”

Böylelikle okuyucu, hem Fikret’in acısını paylaşmış hem de onun masumiyetini hissetmiştir.

3.1.11. NÜVİT’İN EVRAK-I METRUKESİNDEN

BEYAZ GECE

Gece yarısını iki saat geçtiği halde henüz uyuyamamıştım... Bu gece hava, mutadından ziyade sıcak, öyle ki akşamdan beri pek az fasıllarla içtiğim sekiz on bardak buzlu suya rağmen hala harareten tutuşan ciğerlerime bir inşirah-ı taze verecek hafif bir nefha-i hava bile yoktu. Mevcudat, denizlerden, sahralardan yükselen boğucu bir buharla hal-i işbaa (doldurma) gelmiş bu sakin temmuz gecesinin hava-yı melali içinde iri nefeslerle bir devre-i hicran geçiriyor gibiydi...

Bir aralık göz kapaklarımın üzerinde bir kurşun sıkletiyle dolaşan uykunun hazz-ı gafletıyla dalıp giderken nasılsa cibinliğin bir tarafından giren bir sivrisineğin zehirli iğnesiyle elimin üzerinde tutuşarak kaşınan bir nokta, bana bütün bir geceyi bir kanepede üzerinde geçirtmek için kifayet etmişti. Kalktım, pencerenin önüne geldim, pancurları açtım...

Şimdi, sisli bir gecenin aks-i hayalisini gösteren donuk bir ayna incilasıyla (parlama) karşı ufuklara açılan penceremin afak-ı dur-a-dur-ı tefekküratına (düşüncelerin çok uzak ufukları) dalmış düşünüyor, karşıda gittikçe alçalarak rakid

(dutgun) bir civa sathına benzeyen denizin seniye-i gunudesi (ölü misali uykuya dalma hissi) üzerine ipek eteklerini seren sema ile ziya-yı kamerin ufuklarda titreşen gümüş iltimaâtım seyrediyordum. Semadan dökülen bu baran-ı ziya altında tebahhur (buharlaşıma) ediyor zannolunan zalamın (karanlık), bazen havalanarak denizin sath-ı naimi (uyuyan yüzey) üzerinde öteye beriye uçuşarak tayeran (uçma) eden haiff sayelerle ufuklarda kaynaşan zerrat-ı envar (ışık parçacıkları), birbiriyle kucaklaşarak bazen biri diğerini ihata ederek boğuşuyorlar, yavaş yavaş etrafa yayılan bir sis tabakası arasında uzak bir hayal-i müphemiyetini alan muhitat, bu galeyan-ı nur ve zalam içinde sanki eriyerek siliniyor, karşıda güçlkle fark edilen Anadolu sahiliyle Heybeli'nin zıll-i mahuf-ı siyahı (siyah'ın korkutucu gölgesi) bu durgun gecenin sine-i habidesinde (uyuya kalmış) deruni iniltilelerle uyuyor; deniz bir rüya-yı sevdavinin mesti-i hazzı içinde gaşyoluyordu (kendinden geçmek)...

Etrafımı dinledim. Her taraf sükût ediyor, evin içinde, uyuyanların derinden hissolunan nefesleri, asabıma yalnızlık zamanlarında hissedilen bir hüzn-i baridin lerzelerini veriyordu. Şu dakikada yalnızlığımın bütün acılarıyla kalbimde bir eza duydum.

Niçin?., Diyordum. Evet, niçin onu benden ayırmaya lüzum görüyorlardı?..

Zihnimde bu sual ile onu o dakikada yanımda görmek istedim. Sonra onun da henüz uyumamış olması ihtimalini düşünerek bizi bir ev içinde birbirimizden ayrı yaşamaya mahkûm edenlerin bu müthiş insafsızlıklarına karşı derin bir kin duydum. Evet, madem ki bu, benim nişanım idi... Zihnen bunu tahayyül ederken onu şimdi yatağından kalkarken gizlice odama kadar geldiğini tasavvur ettim. Ve birden bu ihtimalin vehm-i tahakkukuyla kalbim çarparak doğruldum. Dışarıda bir ayak sesi vardı. Belki o idi. Fakat bir saniye sonra bu ses kayboldu. Ve tekrar düşüncelerime avdet ettim...

Onunla iki seneden beri sevişirdik. Bu, her iki taraftan birinin vefasızlığıyla nihayet bulacak alelade bir münasebet değil, belki ölünceye kadar takip edilecek bir mesele-i hayatiye idi. Bu, o zaman Sahra, henüz çocuk denecek bir sinde iken

aileden birinin bir latifeden ibaret olmak lazım gelen bir sözü üzerine bütün familya efradı arasında intişar eden bir fikirden neşet etmiş ve bir müddet sonra bu latife, bir gün birdenbire kesb-i ciddiyyet ederek bir mesele-i izdivaciye şeklini almıştı. O günden sonra yavaş yavaş zihinlere yerleşen bu fikir, bizde de birbirimize karşı bir temayül uyandırarak ruhlarımızı gayr-ı kabil i izale (yok edilmesi mümkün olmayan) bir alaka-i hissiye içinde birleştirmişti. İşte o zamandan beri birbirimizi sever, hayatımızı mümkün olduğu kadar teşrikeye çalışırdık.

Şimdi kendi kendime düşünürken şu dakikada ondan ayrı bulunmak mecburiyetiyle kalbimde bir hüsrân-ı amik duyuyor ve ruhumun bu zehr-i harmanını ona dökmek ihtiyacıyla inliyordum. Mümkün olsa gidip onu uyandıracak, hayatımda kendisinden ayrı geçen dakikaların ne elim bir azap olduğunu söyleyecek ve ona bütün bu acılarımdan, teessürlerimden bahsedecektim. Tamamıyla emin idim ki o da bu tarz-ı hayattan artık sıkılıyordu. Bir ev içinde birbirimizden ayrı yaşamak... Düşünüyordum da bunun, yekdiğerini seven hatta yakında izdivaç etmek üzere bulunan iki nişanlı için ne elim ve ne takat-şiken (güçsüz) bir azap olduğunu bütün teessürleriyle hissederek kalbimde bütün bu tahammülleri kesreden bir sabırsızlıkla artık buna bir nihayet vermek istiyordum. Fakat bu da bir hayat değil miydi?.. Hem böyle birbiri-mizin yakınında bulunduğumuz halde ayrı yaşamakta, ruhlarımızı daima birleşmeyi sevk eden bir ihtiyac-ı garamla (aşk) muaşakamızı günden güne fazla bir inhimakla (bir şeye aşırı düşkünlük) teşdit (arttırma) eden bir arzunun ateşleri vardı ki bir arada bulunduğumuz zamanlar gizli telakilerden duyulan bir heyecanla böylece devam eden hayat-ı sevdamızda aşkın bütün ateşlerini, ihtiraslarını yaşamış olurduk. Hiç şüphe yoktu ki izdivaç ettikten sonra kolaylıkla istihsal (elde etme) edilebilen muvaffakiyetlerde olduğu gibi bu ateşler sönecek ve bütün bu arzulara, inhimaklara mukabil heyecansız, hararetsiz bir hayat-ı asude-i refakat başlayacaktı. O zaman nişanlılıkta duyulan şiiir-i ezvakı hissetmek için şimdi şikayet edilen bu ayat-ı sevda (aşk ayetleri), uzaklaşmış bir saadetin yâd-ı hasretiyle temenni edilecekti.

Zihnimde bütün bu istikbal-i aşkımıza ait düşünceleri takip ederken dışarıda sofadan, büyük asma saatin bir tınnet-i mütekatıye (kesik çınlama) ile çınlayan dara

batı, beni bu istiğrak-ı hülya içinde ikaz etmiş oldu. Birden bir saatten beri aynı vaziyette kalmış olmaktan ayağımın uyuştuğuna dikkat ederek kalktım, bir müddet odanın içinde gezindikten sonra çamlığa nazır pencerelerden biri önünde bahçeyi seyretmeye başladım...

Geniş tarlalar arasında bazen kıvrılarak, bazen bir zaviye teşkil ettikten sonra dönerek muhtelif istikâmetlerde aşağıya doğru inen yollar, kamerin mebzul-i ziyaları altında beyaz birer şerit şeklinde uzanıyor, aşağıda bir- birleriyle birleşerek geniş bir şoseye münkalip olduktan sonra yolun iki tarafında muntazam bir ale (direk) teşkil eden mazı ağaçları arasında kayboluyordu. Bu ivicacı (eğilip bükülme) yolların kumlu satırları üzerinde lavantinlerin, zakkumların, taflanların eşkal-i memdude-i zilali (gölgelerin uzayan şekilleri), acib irtisamlarla aksederek orasını gayr-i muayyen şekillerle işlenmiş bir şark halısının tezyinâtıyla tefriş (döşeme) ediyor, ağaçların sayeleri cabeca (yer yer) dikilmiş gül fidanlarının perişan gölgeleriyle ihtilat ederek yekdiğeriyle girift şebekeler teşkil ediyor, bunların arasında kalan aksam-ı münevvere (aydınlık kısımlar) muntazam ve gayr-ı muntazam (düzenlenmemiş) eşkâl ile bahçeyi kara kalemle işlenmiş bir levha halinde gösteriyordu.

Gündüz, güneşin hararetiyle kavrulmuş topraklardan yükselen buharlar, ötede beride toplanarak mavi bir duman şeklinde şeffaf bulutlar hasıl ediyor, arada sırada bir nefha-i na-mahsuse (hissiz bir esinti) ile kıvrılarak, yükselerek, çamların yaprakları arasında asılıp kalıyor ve koruyu rakik bir tülün ipek kıvrımlarıyla süsleyerek uzanıyordu. Odanın hava-yı mahsuru (basık) içinde rahat rahat nefes alamamaktan gittikçe bunalarak o anda gelen bir fikirle odadan çıktım; sofayı yürüdüm, Sahra'nın kapısının önünden geçerken bir dakika tevakkuf ederek içeriyi dinledim. Hiçbir ses yoktu. Yalnız karşıki odadan uykuya haris birinin -bişüphe Şerife Hanım- medit horultuları geliyordu. İlerledim, sessizce merdivenleri inerek bahçeye çıktım...

Şimdi korunun derinliklerinden gelen çam kokularıyla ciğerlerim dolarak rahat rahat nefes alıyordum. Ayaklarımın altında ezilen kumların çışırtilan, ruh-ı

sükun-ı leyalı inciten bir ihtirazla yükseliyor ve gecenin samt-ı amiki (derin suskunluk) içinde fazla bir inikas hasil ederek etrafa dağılıyordu. Biraz ileride bir çam ağacının altında bir kanepeye oturdum, etrafı seyretmeye başladım...

Köşkün arka cihetinde geniş dallarıyla bu cesim binayı kolları arasına alan kestane ağaçları, saldide çamlar ve bunların arasında kim bilir kaç senelerden beri itina edilmemekten öteye beriye kol salmış yabani otlarla nebatat-ı tufeyliye (asalak bitkiler), dikenler, çalılar burasını korkunç kaplanlara meva (yurt) vahşi bir ormana benzetmişti. Bir saniye kalbimde bir hirası (ürperme) ile orada, karanlıkların hafayâyı mehabetinde (korku veren gizli şey) parlayan iki kanlı gözün ateşin nigâhını görüyorum zannederek gözlerimi çevirdim. Köşkün pancurları açık pencerelerinden odaların karanlık birer mağaraya benzeyen derinlikleri görünüyor ve insana güya orada uykuda olanların nefesleriyle canlanan kabus-ı leyalin hıyanetkâr adımlarla dolaştığı hissi geliyordu. Bir aralık gözlerim onun pencerelerine ilişti. Şimdi o, kim bilir ne derin bir uykuda idi. Onun, karyolasının içinde beyaz gecelik gömleğiyle hararetinden terleyerek baygın yattığını tahayyül ederken kalbimde gizli bir emel ile:

- Belki uyumuyor... diyordum.

Evet, belki uyumuyordu. Şimdi pencerenin altına kadar gidip seslensem...

Kalbimde bu ihtimalin helecanlarıyla onun mesela orada olduğumu hissederek pencereden beni tetkik ettiğini düşünüyor ve gözlerimi oradan ayırmıyordum. İnsanların bazı ayat-ı hülyası vardır ki bir müddet sonra inkişaf (gelişme) edecek hakayık-ı mestureyi (gizli gerçekler) garip bir kuvve-i keşfiye ile evvelden hissederek düşünürler. Bu, en ziyade manen merbut oldukları bir ruhla aralarında hükümrân olan bir seyyale-i mıknaşisiyenin dimağ üzerinde o anda bir intiba hasil eden tembihat-ı gayr-ı iradesiyle zuhura gelen bir halet-i ruhiyedir.

Kalbimde bir hiss-i kablel-vuku (önsezi) ile pencereye dikkat ederken perdelerin yavaşça açılan kanatları arasında odanın kısım-ı mezalimi (karanlık kısım) büyüyor ve muhteriz bir elin temas-ı hafifiyle tüller dalgalanıyordu. Artık onun orada

olduğuna şüphe etmiyordum. Ve biraz sonra tamamıyla fark edilmeye başlayan bu hayal, bir hakikat idi...

Perdeyi açmış, arkasında dekolte bir gecelikle pencerenin önünde duruyordu. Benim kendisine baktığıımı fark edince elinin küçük bir işaretiyle bir şey fısıldadı. Ne söylediğini işitemiyordum. Kalktım, bir kimsenin duymasından korkan adımlarla pencerenin altına kadar geldim. O, bir fısıltıya benzeyen sesiyle:

- Niçin orada duruyorsunuz?., dedi. Üşümez misiniz?..

Onun bu takayyüdüyle kalbimde azim bir saadet duyarak:

- Hayır, dedim. Hava pek sıcak... Bunaldım, uyuyamadım...

Bir müddet ben de uyuyamadım... Hakikaten hava o kadar sıkıntılı ki...

- Niçin odama gelmediniz?.. Hazır ben de oturuordum...

Gülerek:

- A, hiç olur mu?..

- Niçin olmasın? Geliniz bari biraz bahçede oturalım..

- A, olmaz... Sonra annem görür...

- O, şimdi uyuyor... Hem kameriyede otururuz, kimse görmez...

- Ya uyanır da, benim odamda olmadığımı hissederse?

- Canım, uyansa bile nereden anlayacak?.. Cibinliği açıp da karyolaya bakacak değil ya...

Biraz düşündükten sonra:

- Peki, dedi. Siz gidiniz de mümkün olursa gelirim...

Oradan ayrıldım. Kameriyeye geldiğim zaman kalbim çarpıyor ve bu gizli mülakatın hülya-yı visaliyle (kavuşma hayali) mest ve müteheyyiç (heyecanlanmış) onu bekliyordum. Ve bu, bana öyle visal olunamayan bir saadet gibi geliyordu ki şu dakikada bahtiyarlığımın derecesini ihata edemeyen dimağımda fevkal-hayal-i vakayiye (hayal edilenin üzerinde gerçekleşen) karşı hissedilen bir beht ile bu gecenin defterci hissiyatımda nasıl mesut bir sayfa işgal edeceğini düşünüyor ve bu gecedan itibaren tevali edecek tela- kilerin (buluşma) gaşy-i hülyasıyla mütehassis oluyordum. Bir dakika sonra onu arkasında bir pelerin ile köşkün kapısında gördüm, öylece duruyor, benden bir teklif bekliyor gibiydi. Elimle işaret ederek çağırdım. Merdivenlerden indi. Birisinin görmüş olması ihtimaliyle sık sık tevakkuf ederek arkasına bakıyor, kimse tarafından görülmediğine kanaat hasıl ettikten sonra yürüyordu. Kameriyeye girerken bir kere daha döndü, arkasına baktı. Ben temin ediyordum. Elini kalbinin üzerine götürerek:

- Annemden korkuyorum... dedi. Ya uyanıksa...

Bir dakika öylece durarak pencereleri tecessüs etti. Sonra meftur (kederli):

- Aman ne yapayım... dedi. Gördüyse gördü...

Ve orada kanepenin bir ucuna ilişerek oturdu...

Ara sıra da eğilerek dışarıyı tetkik ediyor, birisinin gelip gelmediğini anlamak istiyordu. Böylece uzun bir dakika daha geçti.

Sonra elinin bir temas-ı hafîfi ile alnının üzerine dökülen bir iki tel saçı düzelterek başını çevirdi. İkimiz de bu gizli mülakatın tesiriyle sıkılıyor, birbirimize bir şey söylemekten men eden bir tutkunlukla ilk sözü birimiz diğerinden intizar (gözlleme) ederek böylece sakitâne geçen dakikalardan istimdat (yardım isteme) ediyorduk. İkimizde de sıkılğan bir mektepli hâli vardı ki sükut ettikçe cesaretimiz

büsbütün kırılıyordu. Nihayet bütün metanetleri toplayarak ilk sözü söylemeye karar verdim; ellerini avuçlarımın içine alarak:

- Niçin sükut ediyorsun?.. dedim.

Bir saniye vücudundan bir raşe geçti. Sonra gözlerini indirerek:

- Siz sükut ediyorsunuz... dedi.

Artık cesaretlenmişim. Avuçlarımın içinde titreyen bu mini mini elleri dudaklarıma götürerek aşkımın bu ilk itirafını onun kalbine tevdi ederken helecanımdan boğuluyordum. O büsbütün sıkılarak çekiniyor ve ellerini kurtarmak için küçük tehaşilerle buselerime mümanaat (engelleme) etmek istiyordu. Dakikalar geçtikçe bu ihtirazlar, yavaş yavaş zail olarak birbirimize alıştık. Artık pek o kadar sıkılmıyor, arada sırada kesik cümlelerle mukabele ediyordu. Bu aralık başını omuzlarıma dayayarak uzaklara daldı; sonra derin bir şehik-i tecessüsle (merakla iç çekme):

- Ne güzel!.. dedi. Ortalık gündüz gibi... Çıkıp gezelim..

- İstersen biraz çamlığa çıkalım...

Gözlerinin bir nigah-ı sehharıyla (büyüleyici bakış) gözlerimin içine bakarak gülümsedi. Ve bu bakışla:

- Ne kadar kanaatsizsin!.. demek istiyordu...

Şimdi etraf, yavaş yavaş tekasüf (yoğunlaşma) etmeye başlayan sisler arasında vuzuhla (açıklık) fark ediliyor, ötede beride bazı hareketlerle uzanıp toplanan duman bulutları, ufuklardan hafif hafif esmeye başlayan bir şimal rüzgarıyla dağılıp kayboluyordu. Bu esnada Sahra başını yavaşça omzuma dayadı. Ve nazarları tekrar uzaklara dalarak bu beyaz gecenin amak-ı şiir ve hülyasında sanki kayboldu...

Uyuyor muydu?.. Dikkat ettim, gözleri kapalı idi. Bu esnada kirpiklerinin ucuna kadar gelip toplanan bir kat- reyaş, mini mini bir elmas-pare iltımaıyla (parıldama) yanaklarının üzerinde parlak bir iz bırakarak yuvarlandı.

- Ne o, dedim. Ağlıyor musun?..

Cevap vermedi. Dizlerime kapanarak birden tuğyan eden bir feveran-ı hissiyat ile hıçkırmaya başladı. Ben, mebhut sükût ediyor, elimin bir temas-ı nevazişiyile saçlarını okşayarak onu teskine çalışıyordum. Bu, ne zamanlardan beri ketmedilerek nihayet taşmak için bir vesile arayan öyle rakik bir kalbin, nezih ve muazzez bir aşkın kevser-i zülali dökülerek maneviyatımı bütün levslerden, gençliğimin bütün günahlarından tasfiye ediyor ve beni daha afif ve daha şedit bir iştiyakla ona raptediyordu. Böylece bir dakika geçti. Onu daha ziyade müteessir etmemek için:

- Sahra... dedim. Kaldır başım, bak sana ne söyleyeceğim...

Ellerime mümanaat ediyor ve ancak anlaşılabilir kadar yavaş ve titrek bir sesle:

- Bırakınız... diyordu.

Daha ziyade ısrar etmeyerek bir müddet onu kendi hâline bıraktım..

Şimdi doğrulmuş, elinde bir mendil ile gözlerini siliyordu.

Ona sordum:

- Niçin ağladın Sahra?.. Rica ederim, doğrusunu söyle...

İptida cevap vermedi. Sonra mendilini tekrar gözlerine götürerek:

- Hiç... dedi.

Bişüphe ketmetmek istiyordu.

- İnsan sebepsiz ağlar mı?., dedim.

Sesi tutularak:

- Emin olunuz ki hiçbir sebep yok... dedi. Ufak bir sinir hali...

Ve başını koluma yaslayarak bir müddet öylece kaldı. Asabında öyle derin bir hissiyatın teessürleri vardı ki o dakikada kalbinin bütün hissiyat-ı mektumesini dökmek için bir söz kifayet edebilirdi. Kulağına eğildim:

- Beni sever misin Sahra?.. dedim.

Bunu, onun ağzından işitmek istiyordum. Gözlerini kaldırdı ve bir eda-yı infial ile:

- Bundan şüphe mi ediyorsunuz?.. dedi.

Ve sokulgan bir çocuk haliyle başını göğsümün üzerine indirerek sükut etti. Ben, saadetimden sarhoş gibiydim. Ne kadar zaman geçti, bilmiyorum. Uzaktan horoz sesleri geliyor ve bizi bu istiğraktan uyandırmak istiyor gibiydi. Birden vaktin geçmiş olduğunu tahattur ederek doğruldu:

Aman ben ne yapıyorum?., dedi. Baksanıza horozlar ötüyor, nerede ise sabah olacak...

Ne olur?., dedim. Biraz daha...

Hayır, artık bana müsaade ediniz de gideyim... Şimdi annem uyanır...

Ben, sükut ediyordum. Tekrar etti:

- Müsaade ediyorsunuz, değil mi?..

- Peki... dedim. O halde sen de bana müsaade et...

Bir dakika tereddüt etti, sonra bir teslimiyet-i ruhiye ile kendisini kollarıma tevdi ederek bu ilk buse ile ruhunun biker-i garamını vermiş oldu...

Onu, kumların üzerinde bir hayal gibi uzaklaşırken arkasından uzun uzun seyrettim. Kendi kendime:

- Yarabbi, ne kadar bahtiyarım... diyordum.

Odama girdiğim zaman bu geceki saadetimin hülya-yı neşvesiyle başım dönüyor ve bu tatlı rüya içinde bu muhitinden bihaber bir sair-i filmenam hareketiyle dolaşıyordum. Pencerenin önüne geldim. Kamer yükselmiş; evin, aşağıda çamlığa doğru uzanan gölgesi küçülmüştü. Etraf bir gündüz kadar aydınlık, hiçbir ses yok, herkes uyuyor; tabiat uyuyor, deniz uyuyor, kuşlar uyuyor, ne bir lerziş-i hayat ne de bir ihtizaz-ı hayal var... Kalb-i kainat durmuş, insanlar ölmüş, tabiat ölmüş, yalnız ben, yaşıyorum. Bir de aşkım...

- Yarabbi, ne kadar bahtiyarım...

Zihnimde daimi bir nakarat ile hep bunu tekrar ediyorum ve bu beyaz gecenin amak-ı sükununa dalmış kendi kendime düşünüyordum...

11 Temmuz 321

(24 Temmuz 1905)

Büyükada

BEYAZ GECE HİKAYESİNİN İNCELEMESİ¹

Hikaye genel hatlarıyla sosyal bir mesele olan çocukların kalabalık ailelerde birlikte büyümelerinden ve zamanla kardeşlik duygusunun yerini aşkın almasından bahseder. Vermeye çalıştığı diğer mesaj ise bu durumdaki aşıkların aileler yüzünden sevdalarını yaşayamamasıdır.

Asıl kahramanın ağzından şimdiki zaman kullanılarak yazılmıştır. İncelememizde hikayeyi iki bölüm olarak, ele alabiliriz. İlk bölümde, hikaye kahramanının, birlikte büyüdüğü, Sahra'ya karşı olan sevgisi yer alır. Kendi hislerinden bahseder. Aralarında kuvvetli bir bağlılık vardır. Ailelerin birbirlerine yakıştırma söylemlerinin tesiriyle, bu bağlılık sevgiye dönüşür. Ve yine ailelerin kararı neticesinde nişanlanırlar.

İkinci bölümde aralarındaki sevgi devam ederken bu defa daha çok ailenin olumsuz etkisi göze çarpar. Çünkü, nişanlıdırlar. Fakat eskiye nazaran daha az bir araya gelebilmekte ve daha az sohbet etmektedirler. Bu sebeple yaşanan sıkıntılara uzun paragraflarla yer verilir.

Nihayet uyuyamadığı bir gece bahçede gezer, annesinin uyuduğu bir fırsatta Sahra ile birbirlerini görürler ve güneş doğana dek bahçede otururlar. Bu masum aşıklar için huzur ve mutluluk dolu bir andır. Cemil Süleyman, karakterinin ağzından anlattığı manzaralar ile bize ümidi, gelecek günlere olan inancını hissettirir. Bahçede otururlarken güneş doğar, sabah olur. Doğa manzarası ve onun verdiği huzur hissi, el ele göz göze olan sevgililer için değişmesini istemedikleri bir andır.

Cemil Süleyman geceyi sıklıkla kullanır. Tüm düşüncelerin, etrafın sessizliği ve zihnin aydınlanması ile daha çok ortaya çıktığını düşünür. Hastalıklı fikirlerin bu saatlerde çözümlendiğine inanır. Kahramanına da başından geçen sevdasını gece anlatma fırsatı verir. Hikayenin isminden de anlayabileceğimiz gibi beyaz gece

---

¹ Cemil Süleyman ALYANAKOĞLU, "Beyaz Gece", Musavver Muhit, nr.20-21, 12-19 Mart 1325, s.313-326.

gündüzleri sevgilisini göremeyen kahraman için aydınlık bir gecedir. Çünkü sevgilisiyle karanlıklar aydınlanmıştır.

Kadın bu hikayede de evin içerisine gizlenmiştir. Fakat bu sefer onu aile baskısından çekip çıkarmak isteyen kahramanımızdır. Sebebi aşk ile ilgili olsa dahi mutlu bir hayat için onun varlığını ön plana çıkarması önemlidir.

“Odama girdiğim zaman bu geceki saadetimin hülya-yı neşvesiyle başım dönüyor ve bu tatlı rüya içinde bu muhitinden bihaber bir sair-i filmenam hareketiyle dolaşıyordum. Pencerenin önüne geldim. Kamer yükselmiş; evin, aşağıda çamlığa doğru uzanan gölgesi küçülmüştü. Etraf bir gündüz kadar aydınlık, hiçbir ses yok, herkes uyuyor; tabiat uyuyor, deniz uyuyor, kuşlar uyuyor, ne bir lerziş-i hayat ne de bir ihtizaz-ı hayal var... Kalb-i kainat durmuş, insanlar ölmüş, tabiat ölmüş, yalnız ben, yaşıyorum. Bir de aşkım...”

Yalnız bu cümleler bile o dönem sevgililerinin sıkıntıları, aşkları yaşayamayışlarını anlatmaya yeter. Yazar anlatımı güçlendirmek için kullandığı uzun tamlamalarıyla Servet-i Fünun üslubundan uzaklaşmamış olsa da bu hikayesinde karakterlerin hislerini başarılı bir biçimde okuyucusuna yansıtmıştır.

3.1.12. KÜÇÜK DOSTUM

Onu, her sabah mürebbiyesinin (bakıcı kadın) yanında elinde zarif maroken kaplı bir kitapla kırlara doğru giderken görür ve bir müddet onların gittikçe uzaklaşan hayallerine kayboluncaya kadar nazarlarımla takip ederdim...

O, bazen vakur (ağır başlı) ve ciddi, muallimesine (kadın öğretmen) kim bilir neye dair birşey anlatırken ellerinin kısa hareketleriyle ifadelerine kati tavırlar ilave ederek muhattabına karşı bir vaz-ı ciddiyet (ciddi duruş) alır, bazen hırçın ve çocuk kahkahaları ile etrafı çınlatarak kırlarda, tarlalarda öteye beriye koşan bir çocuk olurdu. Ekseriya Bostancı'ya doğru uzun seyranlar yaparlardı. Ellerinde kırlardan

toplanmış birer demetle avdet ederken güneşten pembeleşen simasında bir eser-i taabla (yorgunluk izi) gözlerinin kaldırarak pencereme bakar ve her sabah,aynı meevkiiden görülen bu aşınayı, nazarlarının bir ifade-i sakitesiyle selamlayarak geçerdi...

Bazen onlara akşam üstü deniz kenerarında tesadüf ederdim. Mürebbiyesi, elinde gazatesiyle orada bir yere oturur; o, sahile kadar inerek çakıl taşlarıyla kendi kendine oyunlar icat eder ve böylece birisi gazetesini okuyarak diğeri oyunlarıyla eğlenerek vakit geçirirlerdi. Ekseriya onlar benden evvel avdet ederlerdi. Yanımdan geçerken gözlerinin çevirir, yine bana bakar ve artık daima görülmeye alışılan bu çehreyi munis nazarlarla tetkik ederdi...

Onunla böyle yetdiğimizi uzaktan tanıyan bir dost olduktan sonra aramızda bütün yabancılıklar yavaş yavaş silinmeye başlamıştı. Ben, her tesadüfümde ona daha alakadar görünürüm; o, bana biraz daha yaklaşmış olurdu. Böylece aramızdaki mesafeleri hatve kat ederek nihayet bir gün dost olduk.

O, yine mürebbiyesi ile bir sabah seyrandan avdet ederken ben,bahçede elimde bir makasla pek sevdiğim manolyalarımın kurumuş yapraklarını ayıklamakla meşgul idim.

İnce bir ses ;

- Ah matmazel, dedi. Bakınız ne kadar güzel !.. Bir tanesini koparsak acaba darılırlar mı?..

Benim orada olduğumu görmemişti. Küçük bir dal kestim ve:

- Eğer benimle bir dost kalacağınızı vaadederseniz size küçük bir dal manolya hediye edebilirim, dedim...

O, ibtida mahcubiyetinden kızarak teredüd etti. Matmazel gülüyordu. Sonra reddetmiş olmamak için aldı ve :

- Teşekkür ederim...dedi.

Onu ince bileklerinden yakalayarak:

- Sizi bu kadarcıkla bırakacağımı farzetmeyiniz küçük hanım...dedim. Eğer matmazel mücadele ederse size güllerimden, karanfillerimden bir buket tertip edeyim...

Matmazel gülerek:

- Teşekkür ederiz...diyordu.fakat size daha ziyade zahmet vermek istemeyiz.

- Hayır,dedim.niçin zahmet olsun? Bilakis rica ediyorum...

Ufak bir baş sallantısıyla kabul etti ve bahçeye girdiler...

Çiçeklikten çiçekliğe küçük seferler yaparken onunla artık bir dost gibi görüşüyordum. O, suallerine kısa ve nazik cevaplarla mukabele (karşılık) ediyor, arada sırada tanımadığı çiçeklerin isimlerini soruyordu. Onlara pembelerden, sarılardan, eflatunlardan şık bir buket hazırladım. Kapıdan teşyi (uğurlama) ederken birisini matmazale, diğerini ona verdim. Teşekkür ederek elimi sıktılar. Birden o zamana kadar aklıma gelmeyen asıl mühim bir noktayı tahattur ederek:

- Mini mini dostumu hatırlamak için ismini de öğrenebilir miyim?.. dedim.

Bu tarz- 1 sualim onun hoşuna giderek güldü:

- Evet... dedi. Rezzan...

- Rezzan... Ne güzel isim!..O halde tekrar görüşelim Rezzan Hanım...

O günden sonra Rezzan'la artık tamamıyla dost olmuştuk. Bir yerde tesadüf ettiğimiz zaman koşar, yanıma gelir ve bana uzun uzun anlatılacak şeyler bulurdu. Bazen ben henüz çıkmamış olurdum. İçeriye girmeye cesaret edemeyerek pencerenin altına kadar gelir, bana seslenirdi. Bazen birlikte uzun uzun tenezzühler (gezinti) yapar, bazen bahçede çiçeklerle eğlenirdik. Evin içinde onu benden ziyade sevenler vardı. Rezzan Hanım'ın geldiğini işitenler, onu zorla benden ayırırlar ve saatlerce işgal etmek için ona türlü eğlenceler icat ederlerdi...

Beni, arada sırada kendi köşklerine davet ederlerdi. Misafirini ağırlayan bir küçük hanım tavrıyla etrafımda dolaşır; kahvemi, sigaramı kendi eliyle ikram eder, bazen piyanosunda sevdiğim havaları çalarak beni eğlendirirdi. Bu dostluk, her iki aile arasında görüşmek için bir vesile olmuştu. Rezzan Hanım'ın dostunu tanıyanlar, ona, beni filan yerde gördüklerini haber verirlerdi. O, güya bilmiyormuş gibi:

- Bugün nerde idiniz, bakayım?.. Der ve beni uzun uzun istintak (sorgulama) ederdi. Alınmak icap eden cevabı benden evvel yine kendisini vererek:

- Fener'de idiniz, değil mi?.. derdi.

Ve şımarık bir çocuk tavrı alarak ilave ederdi:

- Peki siz, eğer bir daha bir yere giderken size haber verirsem...

Bir müddet dargın dururduk. Uzun müddet ihmal edilmeye tahammül edemeyen ruhunda bir ihtiyac-ı musalaha (barışma) ile gelir, barışmak için vesile arardı. Onda henüz on yaşını ikmal etmeyen bir çocuktan ziyade etrafındakilerin amak-ı maneviyatına (manevi derinlik) nüfuz etmek isteyen bir genç kız ruhu vardı ki çocukluk hisleri arasında, arada sırada kendisini gösterir ve henüz masumiyetten kurtulamayan bu çocuk dimağında müthiş bir kıskançlığın buhranlarını uyandırır. Ve bundan o derecede asabileşirdi ki bazen onu, bir vesile ile kıskandırmak istediğim zaman ne hale girdiğini görerek nedamet ederdim...

Bir gün ona sordum:

- Büyüdüğüm zaman benden kaçacak mısın?..

Gülerek cevap verdi:

- Elbette...

- Ya!.. dedim. Demek dostluğumuz çarşafa girinceye kadar?..

Bir saniye gözlerimin içinde bir mana-yı infial aradı. Sonra beni gücendirmiş olmaktan korkarak tashihe (düzeltme) lüzum gördü:

- Büsbütün kaçmam ama başörtüsüyle çıkarım... Olmaz mı?

- Yalan söylüyorsun... dedim. O zaman belki yüzüme bile bakmaksızın...

- A, hiç öyle şey olur mu?.. dedi.

Beni temin etmek için yemin ediyordu...

Bu latife, bu kadarcıkla kalmıştı. Erenköy'den naklettikten sonra onu bir daha göremedim. Ve seneler geçtikçe hayatın, maziye ait bütün hatıralarını bir gubar-ı nisyan (unutulmuşluğun tozu) ile örten kasırgaları bu çocuk hayalini de benden almış, uzaklaştırmıştı.

Bu gün ona Haydarpaşa istasyonunda rast geldiğim zaman birdenbire tanıyamamıştım. Pençesinin yanından dikkat ettim: O idi. Arkasında prens-valör (geniş kesimli) çarşaflarıyla öyle şık ve güzel bir genç kız olmuştu ki kalbimde bir helecan-ı ümitle bu küçük dostu selamlamak istedim. Bir saniye nazarlarımız tekabül (karşılaşma) etti. Sonra biinsaf (insafsız) bir lakayd (umursamazlık) ile tekrar çevrilerek gişede bilet alan matmazele seslendi:

- Depeches-toi mademoiselle, nous allons manquer le train (acele et, treni kaçıracamız)...

Ve yanımdan bir kelebek hiffet-pervazıyla (uçarılık) geçti ve uzaklaştı.

Arkasından uzun uzun baktım ve kendi kendime:

- Kadın değil mi?.. dedim. Dostluklarında bile vefasızdırlar...

20 Teşrinisani 325

(3 Aralık 1909)

Haydarpaşa

KÜÇÜK DOSTUM HİKAYESİ'NİN İNCELEMESİ¹

“Küçük Dostum”, yazarın “Timsal-i Aşk” adlı eserindeki yazılmış ve kadın\erkek ilişkilerini ele aldığı hikayeler arasında beklili de en dikkat çekicisidir. Diğer eserlerde bu ilişki hep yaşları yakın, aşık yada evli iki insan arasında geçerken bu hikayede on yaşlarında küçük kız çocuğu ile kendinden oldukça büyük bir beyefendi arasında geçer. Yazar Beyefendi'den fazlaca söz etmez hatta ona bir isim vermediği gibi onun tahliline de değinmez. Çünkü bu hikayede önemli gördüğü ve anlatmaya çalıştığı aralarındaki dostluktur.

Küçük kızın ismi Rezzan'dır. Şımarıktır. Büyümüş de küçülmüş edası ile sohbet eden bir çocuktur. Hikayede bu büyük adamla Rezzan'ın karşılaşması bir çiçek bahçesinde resmedilir. Çocukluğun masumiyeti ile yapılan tüm bu sohbetler samimi ve içtendir. Kahramanların arasına başka mekanların girmesiyle bu dostça

---

¹ Cemil Süleyman'ın “ Küçük Dostum” hikayesinin daha önce başka bir yerde yayımlandığına ilişkin bir bilgiye rastlanmamıştır.

sohbetler sona erer ve yıllar geçer. Bir tesadüf eseri karşılaşmalarında, Rezzan çocukluk dostuna selam dahi vermez.

Adamın yalnız biri olarak anlatılması ve hikayenin sonunda kurduğu cümle, kadınlara güven duygusu taşımadığını gösterir:

- Kadın değil mi?.. dedim. Dostluklarında bile vefasızdırlar...

Yazar bu söylemi ile kadınlara haksızlık etmiş gibi olsa da aslında hikayenin içinde Rezzan'ı haklı gösterecek, sosyal yapıdan alıntılar vardır. Büyüdüğünde onunla görüşüp görüşmeyeceğini soran adama Rezzan'ın cevabı çarşafa gireceği için zor olacağı yönündedir. O döneme, sınırlı cümlelerle ışık tutulmuş ve kahramanların iç dünyalarını açıkça görememiş olmamızdan dolayı kati yargılara varamayız.

Cemil Süleyman, hikayeyi sade bir dille yazmıştır. Anlatımı "Timsal-i Aşk" içindeki diğer eserlerine göre yalın ve anlaşılırdır.

3.1.13. TEHLİKE

Günden güne kalbine yerleşen bir şüphe ile bunu artık tamamıyla hissediyordu...

Deminden beri onları böyle karşıdan tetkik ederken düşünceleri arasında yavaş yavaş tekasüf eden bir sehabı endişe (endişe bulutu) ile beyni dumanlanıyor ve şu dakikada onları birbirlerine daha ziyade yaklaşmış görüyordu.

Hemen atılacak ve:

- Artık yeter... Zira hakkıma tecavüz ediyorsunuz... diyecekti.

Bir dakika kendisini zaptetmeye çalıştı. Sonra bunu tasavvur etmekle ne müthiş bir karar karşısında bulunduğunu düşündü. Ya aldaniyorsa... Ve farz ettiği kadar izam (büyütme) edilmeye şayan olmayan bir vehimden ibaretse...

O zaman bu, öyle nedametbahş (pişmanlık veren) bir hata olurdu ki imkan-ı tamirine (onarına olanağı) mahal (yer) kalmazdı. Kendisi belki böyle bir kabalığa sevk edebilen bu hissi, bir saniye için uyutmak istedi. Ve onların bütün bu şüphelere sebebiyet veren hareket-ı etvarını tevil için zihninde sebepler aramaya başladı. Kendi kendisine:

- Niçin olsun?.. diyordu.

Evet, niçin?.. Fakat bu niçinler o kadar zayıf ve burada hiçbir tesir-i icra edemeyen bir manasızlıkla garip bir arzuya tabiiyet (boyun eğme) etti ki, o derecede aşikar idi ki kendisini aldatmak için nasıl gülünç bir çareye tevessül (başvurmak) etmiş olduğunu düşünerek kendi kendisine kızdı. Lakin başka ne yapılırdı? O zaman karısı demez miydi ki:

- Ya!.. Benden şüphe mi ediyorsun?.. O halde rica ederim, bugünden itibaren ayrı yaşayalım... Zira bu derece hakarete tahammül edebilecek kadar duygusuz bir kadın değilim...

Ve tamamıyla emin idi ki o dakikadan itibaren bütün rabitalar, bir an içinde kırılmış olurdu. Zaten bu dereceyi bulduktan sonra artık birlikte yaşamak kabil olmazdı...

Fakat işte buna tahammül edemiyordu. Sacit bir şey anlatırken karısının öyle sokularak dikkatle dinleyişleri vardı ki nazarlarının bir lema-i incizabıyla bu yakışıklı, kumral genci, bir deraguş-ı hayali (hayali bir kucaklama) içinde ihata ediyor zannedilirdi. Bunu şimdi dahi aşikar bir emare ile onların gözlerinde okuyordu. Karısı, Sacit'in Paris'te geçen hayatına ait bir sergüzeşti dinlerken o, muhatabını teshir etmek isteyen bir sihr-i ifade ile söylediklerine hassas bir kadının ruh-ı zarafetini okşayabilen incelikler ilave ederek anlatıyor ve sesine başka bir aheng-i ihtizaz-ı nağamâtmı vermeye çalışarak kendisini takdir eden gözlerde bir şule-i ümit (umut ışığı) arıyor gibiydi. Dikkat etti, karısında da ona karşı fazla bir takayyüt vardı. O duruşlarında, kalkışlarında, Sacit'in, tabakasından sigarasını çıkarırken kibriti kendisi yakmak için ondan evvel davranışlarında ve ona hitap ederken "Sacit Bey" deyişlerinde bi'l-iltizam ihtiyar edilmiş tavırların öyle göze çarpan nümayişleri (gösteri) fark olunuyordu ki onları karşıdan seyrederken itidalini muhafaza etmek için her saniye gurur-ı ricaliyetinden (erkeklik gururu) birer parça feda etmek lazım geliyordu. Kendisini birdenbire onun yanında küçülmüş görmekten titredi. Ve bundan o derece cerihadar (yaralı) oldu ki o zamana kadar hatta kendi nefesine karşı itiraftan ihtiraz olunmuş bir hisle kalbi çarptı. Karısını Sacit'ten kıskanıyordu. Ne olursa olsun, bu gece bunu ona açacak:

- Rica ederim, artık yeter... Çünkü bu beni öldürüyor, harap ediyor...diyecekti.

Zihninde bunu kararlaştırdıktan sonra karısının, kendisine karşı nasıl bir vaziyette kalacağını düşündü. Bu, onun için: "Sana emniyet edemiyorum" demek

değil miydi?.. Fakat niçin öyle olsun?.. Bilakis bundan memnun bile olurdu. Onu sevdiği için bu derecede kıskandığını tahmin edemez miydi?.. O dakikada birden zihninde kuvvet bulan bir şüphe ile:

- Ya seviyorsa?, dedi.

Ve bu düşünce ile birden kalbi burkularak tıkanacak gibi oldu. Evet, ya seviyorsa?.. Bir iki günden beri onları birbirlerine karşı o derecede mütemayil (eğimli) görüyordu ki eğer karısından emin olmasa, derhal hükmedecekti. Fakat bu, bugün değilse yarın muhakkaktı. Zira fark ediyordu ki ikisinde de günden güne onları birbirlerine daha ziyade yaklaştıran bir incizabın temayülleri var. Ve bu meyelan, bir gün bu iki kutbu birleştirerek aradakıymettar bir şeyin inhidamına (çökme) sebebiyet verebilirdi. İşte o zaman... Bunu daha ziyade düşünmek istemedi. Kalbi çarpıyor ve sanki beynini oyan bir burgunun eza-yı ıstırabıyla kıvrınarak muazzep (acı çeken) oluyordu. Bir aralık baygınlığa benzer bir hal geçirdi. Sonra daha ziyade fenalaşacağından korkarak kalktı; lavabonun yanına kadar gitti. Onlar o derecede dalmıştı ki farkında bile olmadılar. Buna büsbütün hiddetlenerek biraz dik bir seda ile:

- Hanım kolonya şişesi nerede?.. dedi.

Birkaç saniye geçtikten sonra, karısı cevap verdi:

- Kolonya şişesi mi dediniz? Aynanın önünde olacak...

Ve başını tekrar çevirerek Sacit'in anlattığı bir hikayeye daldı. Delikanlı, birden kanı uyuşarak olduğu yerde dondu kaldı. Demek artık açıktan açığa ona ehemmiyet verilmemeye başlanmıştı. Hatta şu dakikada tıkanca bile kimse ehemmiyet vermeyecekti. Bunu artık tamamıyla anlıyordu. Asabını teskin etmek için suya biraz kolonya damlatarak içti. Heyecanından bacakları titriyordu. Daha ziyade ayakta durmaya tahammül edemeyerek karyolaya uzandı. Karısı:

- Ne var, yatıyor musun, bey?.. dedi.

- Hayır, şöyle biraz uzanacağım...

Onda bir zamandan beri öyle derin bir zaafın takatsizlikleri vardı ki fazla bir hareketten yorulur, baygın düşerdi. Bu halinden âdeta endişe ediyordu. Kaç kereler ken-disinden şüphe etmiş ve arada sırada gelip yoklayan nöbetlerden bunun, doktorların dediği gibi bir zaaftan başka bir şeye hamledilebileceğini (yormak) düşünmüştü. Zaten verem de böyle başlamaz mıydı?.. Zaaf, hazımsızlık, nöbet... Bazen hafif öksürükler de geliyordu. İşte şimdi yine elleri ateş içinde yanıyor, başı ağrıdan çatlıyordu. Lakin şuna da dikkat etmişti ki ne zaman sinirleri heyecana gelse bu hâl gelirdi. Bu, onu biraz müteselli ediyordu. Ve nihayet olsa olsa fazla bir sinirlilikten başka bir şey olmamak lazım geliyordu. Fakat işte bu, elinde değildi. Belki aynı suretle beynini kurcalayan bu şüphe de bir vehimden ibaretti. Karısı ihtimal, Sacit'e karşı nazik davranmış olmaktan başka bir şey düşünmüyordu. Bişüphe (şüphesiz) bu da kendi hatırı içindi. Fakat o, bunu zihninde büyütüyor ve bütün hastalarda görülen bir zaaf-ı asapla (sinir zayıflığı) her şeyden, biraz fazlaca müteessir oluyordu. Buna emindi. Bu şüpheyi de izale (yok etme) etmek mümkün olsa... Burada zihni duruyor ve karısını şu aralık kendisine karşı biraz fazlaca lakayd görmekten bilakis gittikçe şüphelerine kuvvet geliyordu. Onun bir başı ağrısı sabaha kadar yatağının kenarında bekleyen karısı, şimdi bazen hatta en büyük rahatsızlıklarına karşı bîgâne kalıyordu. Bişüphe bir türlü geçemeyen bu uzun hastalıktan yavaş yavaş bıkılıyor ve artık alışılan bu ah ve iniltilere ehemmiyet verilmiyordu. İşte şimdi o, burada fenalıklar geçirirken karısı Sacit'in, iki saatten beri, bitmek tükenmek bilmeyen bir hikâyesini dinliyor, bir kere başını çevirip ne oldun demeye bile lüzum görmüyordu. Ah, evveleri ne kadar iyi idiler! Birbirlerini severek, birbirleri için ölerək, birbirlerini mesut etmeye çalışarak ne bahtiyarâne yaşarlardı! Bunu düşünüyordu da daha bir ay evveline gelinceye kadar karısını, kendisine karşı şedit bir alaka ile merbut buluyordu, işte o zamandan beri günden güne aralarında açılan bir boşlukla onun, yavaş yavaş kendinden uzaklaşarak daha kuvvetli bir cazibenin tesirine kapılmış olduğunu derk etmemek için insan ahmak olmalıydı. Bunu şimdi daha iyi anlıyordu. Sacit, Paris'ten avdet ettiği gece karısı, bunu o zaman itiraf etmiş ve:

- Ne güzel delikanlı!.. demişti. Doğrusu pek sevdim...

O zaman tahlile lüzum hissedilmeyen bu cümleyi şimdi bütün delalet-i manasıyla tahattur ettikçe bunun, ne zamanlardan beri hazırlanan bir tehlikenin ilk hatve-i temayülü (meyil gösterme aşaması) olduğunu idrâk ederek derin derin düşünüyor, bir gün birdenbire kendisini gayr-i kabil-i tamir (onarılması mümkün olmayan) bir hatanın kaza-yı müthiş karşısında görmekten titriyordu. İşte o zaman.., Bunu tasavvur ederken dehşetinden tüyleri ürperiyordu. Birden onları kendi kendilerine bırakmış olmaktan kuşkulananarak kalktı. Onlardan ayrı bulunursa korkulan bir fırsatı kendi eliyle hazırlamış olacağını tahmin ediyordu. Koltuğu biraz daha onlara yaklaştırarak oturdu. Karısı, birden onu sararmış görünce:

- Ne oldun, bey?.. dedi, benzin uçmuş...

Benzi mi uçmuş?.. O ölüyordu da hala ona: Benzin uçmuş... diyorlardı. Belli etmek istemedi:

- Bir şeyim yok... dedi. Ufak bir çarpıntı... Geldi geçti...

Yalan söylediğine emindi. Helecanı gittikçe ziyadeleşiyor, hemen oraya düşüp bayılacak bir hâle geliyordu. Fakat Sacit'e hissettirmemek için teessürlerini gizlemeye mecburiyet hissediyordu. Sacit, anlatıyor; o, ne söylediğini hatta dinlemeye lüzum görmeyerek karısını tetkik ediyordu. Onun, Sacit'i dinlerken nasıl bir halet-i ruhîyenin taht-ı tesirinde bulunduğuna nüfuz etmek için gözleriyle gözlerini arıyor, kendisine inıtaf (meyletme) etmemekte ısrar eden bu nazarlarda tedricen sönen bir şule ile yavaş yavaş mukavemetini kaybeden bir şey fark ediyordu. Sonra Sacit'e dikkat etti. Sıhhatine delalet eden bir kırmızılıkla pembeleşmiş simasında parlak siyah gözleri, ince kumral bıyıkları, fazla bir takayyütle itina edilmiş zarif tuvaleti, ona müstesna bir gençlik taravetlerini veriyordu. Bir kız kadar güzel olan bu delikanlıyı böyle karşıdan seyrederken kalbinde bir kanaat-ı elîm ile kendisini düşündü. Etrafında siyah bir halka ile çukurlaşmış fersiz gözleri ve rengi uçmuş simasıyla bu yakışıklı gencin yanında o kadar sönük kalıyordu ki karısının temayülâtını biraz da tabii buluyordu. Fakat bu, onun kabahati miydi? Onunla

izdivaç ettiği zaman o da kuvvetli, yakışıklı bir delikanlı idi. İki seneden beri günden güne sıhhatinden birer parça kaybederek, saksısının içinde susuzluktan yavaş yavaş boynu bükülen bir çiçek gibi solarak nihayet bu hâle gelmişti. Bazen aynada simasını tetkik ederken onu hararete maruz bir mum zeve-banıyla (erime) tedricen eriten bir hain marazın âsar-ı tahribi (harap olmuşluğun izleri) karşısında donar kalırdı. Yarabbi, bu nasıl bir hastalıktı ki gizli ve süratli seyirlerle onu istila(ele geçirme) ediyor ve bu kavi bünyeyi günden güne bir kadit hâline getiriyordu! Yoksa artık iyi olmayacak mıydı? Bunu düşündükçe meyus oluyor ve ihtimal o zaman artık usanılan bu hastadan kurtulacak olanları gözünün önüne getiriyordu. Ah, bu insanlar!.. Ne duygusuz ve ne hodkam şeylerdi! İşte karısı... Onu, böyle gittikçe taravetini (tazelik) kaybediyor görmekten muhabbetini artık ondan esirgiyor, bütün o perestişlere, iştiyaklara bedel, şimdi azim bir lâkaydî ile onu ihmale razı oluyordu. Nagehan yükselen deruni (içten gelen) bir seda ile:

- Vicdansız...dedi.

Sonra onu hala nasıl derin bir muhabbetle sevdiğini düşünerek kendisini o kadar aciz ve zavallı buldu ki teessüründen ağlayacaktı. Sacit'in hikayesi bitmiş, şimdi karşı karşıya sükut ediyorlardı. Bu esnada karısı koltuğun üzerinde doğrularak:

- İster misiniz, Sacit Bey, dedi. Size bir çay hazırlatayım?..

O, teşekkür etti. Sonra kocasına dönerek sual etti:

- Siz de içer misiniz?..

Sual, birden canım sıkarak:

- Hayır, dedi. İçmem...

Evet içmeyecekti. Bu, öyle bir firar idi ki karısının onu, ruhuna kadar üşüten bu teklif-i baridini reddetmiş olmakla onun yanında ikinci derecede kalan ehemmiyetinin intikamını almak istemişti. Fakat karısı, ona da ehemmiyet vermemiş

göründü. Kalktı, çay takımını hazırladı. Ve bir itina-yı mahsus ile çayı pişirerek Sacit'e ikram etti.

Sacit:

- Ağabeyim içmez mi?., dedi.

- Hayır, içmiyor, zaten doktorlar da müsaade etmiyorlar...

Şimdi ikisi, karşı karşıya çaylarını içerken konuşarak gülüşüyorlar, Sacit'in bir latifesi odayı şuh bir kahkahanın baran-ı meserretiyle (sevinç yağmuru) dolduruyordu. Delikanlı, mebhut, onların kendi hâliyle istihza ediyor gibi gelen neşeleriyle boğularak sükut ediyor ve kalbini sıkın bir hafakanla tıkanıyor gibi oluyordu.

Bir aralık onların kahkahalarını işitmek için dışarıya çıkmak istedi. Sonra düşündü ki bu, hiç mümkün değil. Onları bir odada nasıl yalnız bırakabilirdi?.. Artık tamamıyla hissediyordu ki Sacit, onun hayatında ihtiraz olunmak icap eden bir tehlikedir. Bunu düşündükçe korkuları ziyadeleşiyor, bir gün karısını, vehleten (ansızın) onun kolları arasında görmekten titriyordu, işte o zaman artık her şey bitmiş, bütün rabbitalar bir anda kırılmış olurdu. O dakikada nasıl bir halet-i ruhiyenin (ruh hali) taht-ı tesirinde (etki altı) kalacağını düşündü.

Bir saniye içinde zihnine yerleşen bir tasavvurla:

- Mutlaka öldürürüm... dedi.

Sonra onları, ayakları altında sürünerek can çekişirken gördü. Ve o dakikada kalbi öyle şedit bir arzu-yı intikamla çarptı ki bundan bir lezzet-i vahşiye duyarak beyni dumanlandı. Bu esnada Sacit kalkmış, artık odasına çekilmek için müsaade istiyordu. Karısı, daha erken olduğundan bahsediyor, onu biraz daha alıkoymak için anlatılacak şeyler buluyordu. Nihayet selamlaşarak ayrıldılar. Delikanlı geniş bir nefes aldı. Sonra Sacit'in arkasından dışarıya çıkan karısına seslenerek:

- Nereye hanım?., Dedi.

O, işitmemiş görünerek yürüdü. Artık bu derece itaatsizliğe tahammül edecek bir hâlde değildi. Hemen arkasından gidip bağırarak ve hukuk-ı zevciyesini (karılık hukuku) ayaklarının altına alan bu kadını tahkir edecekti. Sonra bunun bir çılgınlık olacağını düşünerek vazgeçti. Esasen biraz fazla asabi olduğunu biliyordu. Birdenbire vehme kapılmak, belki de mevcut olmayan bir şeyin tahakkukuna (kesinleşme) sebebiyet verebilirdi. Vehleten bütün zanlarınm sıhhatine (doğruluk) hükmetmek, ne derecelere kadar makul (akla uygun) olabilirdi?.. Şimdi karısını, nazarında masum gösteren bir muhakeme ile bu düşüncelerini çocukça buluyor, birdenbire onu itham etmekle nasıl bir mesuliyet-i vicdaniye altına girmiş olduğunu idrak ederek nefsinin şayan-ı muaheze (azarlanmayı hak etmiş) buluyordu. Ya değilse... O zaman karışma ne diyecek?.. Ve bir kere onu lekeledikten sonra kendisini nasıl affettirebilecekti? O esnada karısı, içeriye girdi. Soğuktan donmuş ellerini ovuşturarak sobanın yanına çömeldi. Titreyerek:

- Vallahi dondum... Galiba kar yağacak... diyordu.

Dışarıda kuvvetli bir rüzgâr esiyor, camlar şedit sadmelerle (çarpma) sarsılıyordu. Karı koca, bir müddet sakit birbirlerine bakıştılar. Artık tamamıyla yalnız idiler. Şimdi isterse ona kalbini açabilirdi. Bir dakika ona karar verip vermemek arasında bir tereddütle düşündü. Zihninde, nasıl başlamak lazım geldiğini araştırırken diğer bir düşünce, cesaretini kırıyor ve bu ihtimal-i müthiş karşısında itidalini muhafaza edememekten korkuyordu. Ya itiraf ediverirse... O zaman ölmeliydi. Onu kolundan tutarak kendisine çekti:

- Söyle, dedi. Beni seviyor musun?..

O, gözlerinin bir niğah-ı şuhuyla (şuh bakış) gülümseyerek:

- Şimdi bu neden icap etti?.. dedi.

Sonra elinin mini mini bir şamarıyla kocasının çenesini okşayarak:

- Koca bebek... dedi.

Ve doğrularak kalktı, karyolaya doğru yürüdü. Delikanlı, söyleyecek bir şey bulamayarak donmuş kalmıştı. Bir müddet gözleriyle onun harekâtını takip etti. O, bir dakika evvel yatağa girmek için istical ediyor, soyunurken soğuktan dişleri birbirine çarparak titriyordu. Ceketiyile etekliğini çıkardı. Aynanın önünde saçlarını dağıttı, firketelerini küçük bir kutuya koyarak taşın üzerine bıraktı, saçını bir örgü ile arkasına salıverdi, çoraplarını çekip çıkararak mini mini çıplak ayaklarıyla karyolaya sıçradı, yorganların arasına gömüldü. Yatağın içinde soğukla eğlenerek öteye beriye dönüyor:

- Aman dondum... diyordu.

Delikanlı, onun bir çocuğa benzeyen bu fıkırdaklıklarını seyrederken zihnen muhakeme ediyor, karşımdakilerin teessürlerine bu derecede lakayd kalabilmek için insanın nasıl duygusuz bir kalbe malik (sahip olan) olması lazım geldiğini tasavvur ederek:

Muhakkak, beni sevmiyor... diyordu.

Ve bu kanaat-ı elim ile bedbahtlığının bütün acılarını hissediyordu. Oh evet, mademki artık sevilmiyor... Fakat yarabbi, buna nasıl tahammül edebilirdi? Kalkıp ona yalvarmak, erkekliğinin bütün hissiyat-ı gururunu ayaklarının altına alarak:

- Bana merhamet et... demek istedi.

Fakat o, yine bir latife ile onu iskat etmeyecek miydi?.. Ve ihtimal, hiç ehemmiyet vermeyecek hatta bu defa:

Rica ederim, bu kadar kâfi... diyecekti. Kıskançlığın bu derecesi, artık tahammül edilemeyecek bir hale geliyor...

Bunu, sarahaten onun gözlerinde okuyordu. Sonra Sacit'e karşı ne derecelere kadar müsaadekar (izin verme) davrandığını gözünün önüne getirerek feveran etmek

istedi. Bu, onun hakkına karşı doğrudan doğruya bir tecavüz değil miydi?.. İşte bu, bir gün aile arasında müthiş bir felaketin sebab-i hudusü (meydana çıkış sebebi) olabilirdi. Zihninde hep o müthiş tasavvurla bunu düşünürken karyolanın içinde karısı gözüne ilişti. Çıplak kolunu yorganın üzerine atmış, asude nefeslerle derin derin uyuyordu. Bir müddet onu, böyle karşıdan dalgın uyurken uzun uzun seyretti. Onun hiçbir şeyden haberi bile yoktu ve kim bilir şu dakikada ne tatlı bir rüyanın sine-i gaşyaverinde (baygınlık veren) mest, uyuyordu!.. ihtimal, yine Sacit'i görüyordu. Bunu zihnen tahayyül etti. Sacit, ona aşktan, saadetten bahsediyor; o, artık ketmedilmeye lüzum kalmayan şeyleri, kalbinin bütün itirafat-ı sevdasını pür-helecan (heyecan ile dolu) anlatıyor:

- Seni seviyorum, Sacit... diyordu.

Sonra Sacit, onun kulağına eğilerek bir şey fısıldıyor ve artık birbirlerinin olan bu iki vücut, medit (devamlı) bir buse-i ihtiras ile öpüşerek birleşiyordu. Birden onları o hâlde görüyorum zannetti; zihninde gittikçe kuvvet bulan bir tasavvurla kalktı, karısına doğru bir iki adım yürüdü; bir şey mi yapacaktı? Bu sual, zihninde yavaş yavaş büyüyor, bu kararın suret-i icrası, onu mest ediyordu. İşte şurada çekmeceye duran mini mini tabancasını alsa... Ta oraya...

Zihnen o noktayı tayin ediyor, bir saniyelik bir cüretle her şey halledilmiş oluyordu. Karyolanın yanına kadar ilerleyerek bir dakika tevakkuf etti. O, başının üzerinde dolaşan bir felaketten bihaber, dalgın uyuyor; delikanlı bir cinnet-i akurane (kudurmuşcasına) ile dönmüş gözlerini o noktaya dikmiş, öylece duruyordu. Fakat yarabbi, deli mi olmuştu?.. Onu bu halde gören bişüphe deliliğine hükmederdi. Bir saniye içinde bütün azimleri kırıldı. Ve dakikalar geçtikçe nasıl bir çılgınlık yapmak üzere bulunduğunu derkederek kendini topladı. Ona nasıl kıyabilecekti?.. Bu sualin cevab-ı halli, tek bir kelimedede toplanıyor, elini kalbinin üzerine götürerek:

- Seviyorum... diyordu.

Şimdi gözünün önünde bütün fecaatiyle (feci durum) tecelli eden bu hakikat-i ruhiye karşısında zaafplarının, acizlerinin makhuriyet-i miskinanesiyle (miskincesine

kahroluŖ) inliyor ve saadetini tehdit eden bu hain ele karŖı bir Ŗey yapamamaktan kendi kendini yiyordu. Ve bu, ona o kadar elim geliyordu ki o dakikada ölmek için bir ihtiyac-ı Ŗedit duyarak metanetlerini kıran bir buhran-ı asap ile ağlamaya baŖladı. Karısı uyanmıŖ, gözlerinde bir mana-yı endiŖe ile ona bakıyordu. Birden onu ağlıyor görünce:

- Ne oldun bey, dedi. Ağlıyor musun?..

O, cevap vermedi. Sonra ciğerlerini sarsan hıçkırıklarla boğularak:

- Bana acı... Merhamet et... dedi.

15 Kanunuevvel 325

(28 Aralık 1909)

HaydarpaŖa

TEHLİKE HİKAYESİ'NİN İNCELEMESİ

Fazıl Ahmed'e ithafen yazılmıŖtır¹.

Bir Delikanlı'nın iç konuŖmaları ile ruh halinin anlatıldığı hikayede, incelemeye ihtiyaç duyulan bir çok unsur vardır. Yazar kahramanından "delikanlı" diye bahseder. Evli bir adamın kendi zihninde oluŖturduđu kuruntular ve bu düŖüncelerden kaynaklanan kıskançlık, suçlama ve intikam alma hissi vardır.

---

¹ Cemil Süleyman ALYANAKOĞLU, "Tehlike" - Balayları Geçince BaŖlıđıyla-, Vakit, nr.7758-61,15-18 Ağustos.

Evlerinde yaşayan Sacit karakteri ile karısının arasında bir bağ olabileceğini düşünür. Bu düşünce tamamen bir kuruntudan ibaret olsa da kendine mani olamaz. Hasta olduğu için güçten düşen bedenini ve ruh halini Sacit'le kıyaslamaktan geri duramaz. Ve hatta hastalığının sebebi olarak, ikisinin yakınlığını düşünür. Fakat Sacit'e karşı karısın gözünde dik durma arzusu ile rahatsızlığını gizler.

Kahramanımız, bu kıskançlıktan duyduğu rahatsızlığı karısı ile paylaşmak istese de onu kaybetme korkusu, tüm bu duyguları yaşarken onu yalnız bırakmıştır. Zaman zaman onların birlikte olabileceklerine dair bu endişeler, kahramanımızda öldürme hissi uyandıracak kadar büyümüştür. Yazar, Delikanlı'yı karısına duyduğu sevgi ve bu sevgiden dolayı oluşan kıskançlık hissi, arasında bırakır. Karısına karşı zihninde oluşan bu ithamlar bazen de suçluluk hissetmesine neden olur. Sacit ile olan yakınlığına müsaade ettiği düşüncesi, bunu gurur meselesi yaptırır. Sonunda kendi ruh halinin, ne denli karmaşık olduğuna kendisi de kanaat getirmiş olacak ki; kahramanına şu cümleyi kurdurtarak hikayesini bitirir:

“Karısına:

- Bana acı... Merhamet et... dedi.”

Erkeğin, güçlü olmak zorunda olduğuna inandırıldığı bir psikolojinin, nelere sebep olabileceğini görüyoruz. Kullandığı benzetmelerde kendisini, mum gibi erir gösterirken bazen de kavi benzetmesi yaparak bu kelimelerdeki zıtlık ile ruh halinde ani değişiklikleri, seçtiği sözcüklerle güçlendirir.

Duyguların -ister kadın ister erkek olsun- bir insanı ele geçirdiğinde ne denli zaafalara sebep olduğunu anlatan yazar, diğer hikayelerinin aksine evlilikte mutsuz tarafın erkek de olabileceğini göstermiş olur.

3.1.14 RUZNAME'DEN

CERİHA

Sonbaharın da bazen insan, solgun bir güneşi busiş-i envarı (ışıkların öpüşü) içinde deraguş eden öyle latif ve asude günleri vardır ki mevcudatı, medit ve ihtilaçlı fırtınaların gamgin (gamlı) uğultularından sonra sakin ve hülya-perver bir rüya-yı zerin içinde uyuyor gibidir. O zaman sihne-i arz (toprağın göğsü), siyah ve buhranlı geceden kurtulan hastaların sükun-i asabına şebih bir inbisat-ı hayatla geniş geniş nefes almaya başlar ve zannedilir ki tabiat, bir devre-i nekafet içinde iade-i sıhhat ediyor, zehr-i hazanla harap olmuş hiciratını (ayrılıklar) tamira çalışıyor... Çayırklar tazelenir, ağaçlar yavaş yavaş damarlarına hulul etmeye başlayan bir usare-i hayatla dirilir; çiğdemler beyaz ve eflatun çiçekleri ile kırları süslerler... Ben hazanın bu sakin ve müşemmes (güneşli) günlerine, baharın sisli şafaklarına tercih ederim. Güneşin ılık ziyaları altında ekseriya uzun uzun seyranlar yapar, bütün bir yazın metaib-i keselanını (uyuşukluk) bu latif sonbahar günlerinin sinei nem ve nevazişinde (okşayıcı ve yumuşak göğüs) dinlendiririm.

***

Bugün Teşrin-i sani'nin böyle güneşli bir günüydü istanbul'da işlerimi biraz erkence bitirdikten sonra Kadıköy'e geçtim. Çarşayı yürüdüm. Eski Belediye Caddesinden, Tulumba Meydanından Kuşdili'ne indim. Sokaklarda nadiren tesadüf edebilen kadın simaları mağazalarda kışlık tedarikatıyla meşgul aileler, müşterisini vapura yetiştire bilmek için süratla gelip geçen arabalar vardı. Çayır...

Hemen bir ay evveline gelinceye kadar bütün genç kalplerin güzargahına etek etek ishar-ı sevda seren bu sahne-i garam, şimdi ufk-ı hülyasından (hayalin ufkü) birer birer çekilip silinen haris ve mültefit (güler yüzlü) çehrelerin elim boşlukları ile mahzun görünüyor; bütün bir yaz, buralarda takip edilen maceralarla garip sergüzeştlerin vaka-i muaşakatını tahayül ediyor zannolunan vaz-ı mütefekkeri ile latif hatıralar bırakarak geçen pür çizgi helecan günleri düşünüyor gibiydi. Futbol

oynayan beş on mektepli, gülüşerek, bağrışarak, bazen birbirlerini iterek, düşürerek, öteye beriye koşuyorlar; yanında küçük erkek kardeşi ile gezinen bir matmazelin etrafında bir hatt-ı helezon çizen bir derracı-suvar,arada sırada borusunu öttürerek 'Ben buradayım...' demek istiyordu. Kulübün önünden birkaç genç toplanmış, içlerinden birisi ile eğlenerek gülüşüyorlardı... Köprüyü geçtim. Yoğurtçu Çayırı'nda kimseler yoktu. Union Kulübün önünde birkaç kişi duruyor kahvenin önünde birbirleri ile şakalaşan iki nükte-perdazın (nüktedan) latifelerini dinliyorlardı.

Yürüdüm. Biraz ileride bir evin önünden geçerken kulağıma hafif bir ses geldi. Başımı kaldırdım, pencereye baktım.kafesin arkasında beyaz bir gölge fark ediliyordu. Onun yanında diğer bir hayal, eğilerek bir şey fısıldadı. 'Cemil Bey'dediğini işittim. Ne söyledi? Onu anlayamadım. İhtimali, beni tanıyanlardan birisi idi. Hatıramda bu civarda oturan bir aşına arayarak ilerledim. Bir kadın, koltuğunda beyaz bir bohça ile evin kapısını çalıyor, penceresinin önünde oturan bir efendi, bakkalın çırağına sesleniyordu. Mahalleleri geçtim. Sağ tarafla bostanlar imtidad (uzayıp gitmek) ediyordu. Kulübesinin önünde bir kadın, ipliğini eğiriyor, toprakların üzerinde yuvarlanan birkaç çocuk, bir köpek yavrusu ile eğleniyorlar; bahçıvan, arkasında bir küfe ile gübre taşıyordu. Buradan geçerken kendime bir köyde zannettim. Duvarın kenarında sırtını güneşe vererek düşünen bir merkep, ahırın penceresinden başını çıkaran bir inek, çitin yanında çalıları kemiren birkaç keçi, bana bu hissi veriyordu. Bir dakika tevakkuf ederek onları seyrettim. Sonra zihnimde bu hayat-ı sadenin hutut-ı sevilesi ile (yoksulluğun çizgileri) şu fakir kulübelerde yaşayan kanaatkar insanların halet-i ruhiliyelerini düşündüm. Belki onlar, bizden daha mesut idiler...

Bağdat Caddesi'ne çıktığım zaman zihnimden bir fikir geçti. Saat daha dokuza gelmemişti. Yolumu biraz daha uzata bilirdim. Mesela Fener'e kadar uzak bir gezinti. Birden bunu düşündüğümü bir çocuk gibi sevindim. Orası şimdi ne kadar güzeldi! Denize karşı bir ağacın altına bir kahve ile bir sigara... Bu, oda dakikada bana öyle büyük bir zevk gibi geldi ki hemen karar verdim. Kalamış'a inen caddeyi takip ederek bahçeyi geçtim. Belvon' un önünde bir araba duruyordu. Bahçede kol kola gezen iki matmazel ile önlerinde bira şişeleri ile denize karşı oturmuş bir aile

vardı. Garsonlardan birisi bir ağaca dayanmış dalgın gözleri ile bir yere bakıyor, bişüphe artık takkarrüp (yakınlaşma) eden kış mevsiminin medit bir yalnızlık içinde kendisine bir şey getirmeyecek olan kazançsız günlerini düşünüyordu. Caddeler تنها idi. Bazen bir araba gelip geçiyor, balıkçıların yüksek muhavereleri (konuşma), etrafın sükut-i tenhaiyesi içinde bir tesir-i nahoş bırakarak yükseliyordu. Kahvenin önünden geçerek sahili takip etmeye başladım. İleriden içinde beş altı kadınla bir araba geliyordu. Bir kenara çekilerek yol verdim. Yanımdan geçerken birisi eğildi, bana baktı. Sonra yanındakine bir şey söyleyerek güldüler. Niçin güldüler?.. zihnimde bunun sebebini araştırarak bir müddet arkalarından baktım. Onlar da bana bakıyorlardı. Nihayet caddeyi döndüler, kayboldular. Ve ben tekrar yoluma devam ettim...

Fener'de birkaç araba ile bunların önünde piyasa eden birkaç genç ve yanlarında çocuklarıyla deniz kenarında dolaşan bir hristiyan ailesinden başka kimse yoktu. Uca kadar giderek bir ağacın altında oturdum. Etrafta derin bir sükut vardı. Arada sırada bir ses geliyor, bazen bir arabanın gürültüsü, ağaçların üzerinden geçen bir rüzgarın uğultularına karışarak uzaklaşıyordu. O esnada yanıma kahveci olduğu anlaşılan kirli ceketli bir ihtiyar gelerek ne istediğimi sordu:

- Şekerli bir kahve... dedim.

Cebinden iki kibrit çıkardı, sandalyenin üzerine bıraktı. Ve artık ağır gelmeye başlayan bir yükü taşımaktan imtina eden zayıf bacakları üzerinden muvazenesini (denge) muhafaza etmeye çalışarak müteredit hatvelerle uzaklaştı...

Sahilde dalgalar, birbirleri ile oynaşarak kucaklaşıyorlardı, bazen bir kayadan diğerine sıçrayarak birbirlerini kovalıyorlar, sonra bir neşve-i musaraa (güreşme) ile bitap, kumların üzerine devriliyorlardı. Onları böyle dalgın seyrederken birden beynimin içinde şimdi artık yaşamayan bir hayalin hutut-ı mübhemesi (belli belirsiz çizgiler) canlanarak gözümün önüne geldi. Nazarlarında bir mana-yı istifsarla:

- İster misin, sana refakat edeyim?.. diyordu. Bir zamanlar nasıl birlikte gelir, burada yine böyle dalgaları seyrederdik...

Yarabbi, rüya mı görüyordum?.. Fakat o, şimdi yaşamıyordu. Bunu dalgalar da tekrar etti:

- Evet, öldü... Artık yaşamıyor...

O, gözlerinde hep mana-yı istifsarla benden bir cevap bekliyor gibiydi. Bir dakika öylece durdu, sonra yavaş yavaş uzaklaştı...

İhtiyar, elinde boyaları dökülmüş bir tepsi ile kahvemi getirmişti. Ben, hep onu düşünüyor ve benden uzaklaşan bu hayali takip ediyordum. Birlikte mesafeleri katederek, denizi geçtik, etrafı harap evlerle muhat dar sokaklardan yürüyerek, servilerin nef-i gölgeleri altında uyuyan bir mezaristana girdik. O, aramızda gittikçe açılan bir mesafe ile uzaklaşıyor ve artık tefrik (farketme) edilmeyecek bir müphemiyet içinde siliniyor, bir duman oluyordu. Birden onu, gözümün önünde kaybettim. Orada bir mezarın yanında durarak bir müddet bekledim. Fakat artık o görünmüyordu. Bir rüya, bir serap olmuştu...

Bir müddet dalgın, uzakları seyrettim. Ve zihnimde üç sene evveline ait bir hatıra ile yine burada onunla baş başa geçmiş bu günün son saatlerini tahattur ettim. O, bana bu günden itibaren ayrılmak icap ettiğini söylerken sesinin nasıl rakik bir lerziş-i teessürle titreyerek hala kulaklarımda bir aks-i enini kalan ihtiraz-ı hazinini duyuyor ve sonra ellerime kapanarak:

- Beni affet... dediğini işitiyordum.

O gün onunla son günümüz olmuş ve bir daha artık birbirimizi görmemiştik. Şimdi bütün o maziye ait hatıralarım arasında kalbimde ebedi bir ceriha-ı matem açan bugünü tahattur ettikçe müteessir oluyor ve şu dakikada bütün acılarıyla, giryeleriyle hatıramda yaşayan o son saatlerin zehr-i hasretiyle sızlıyordum...

Rüzgar, başımın üzerinde medit uğultularla inliyor, kalbime bir ölünün hüzn-i hatıratını dökerek hülyalarımı tahdit ediyordu. Ölüm...Şimdi her yerde bu hissediliyordu. Tabiat ölüyor, yapraklar dökülüyor, çiçekler soluyor, mevcudad

günden güne teverrüm (verem olmak) ederek can çekişiyor, her şeyin hazanı başlıyordu.

Hazan...Bu,öyle bir kelime ki ruhumu bir endişe-i ademle (yokluk endişesi) ihata ediyor ve bunu telaffuz ederken titriyorum...

Şimdi piyasa edenler,birer birer çekilmiş,arabasını yolun bir kenerına çektirerek güneşten istifade eden bir bey, galiba bir hasta, üşüyeceğinden korkarak avdet etmişti. Denizin rengi gittikçe koyulaşiyor,dalgaların üzerinde beyaz köpükler hasıl oluyordu. Kurumuş bir yaprak dönerek, kıvrılarak ayağımın yanına kadar geldi,bimecal bir hamle ile tekrar yükselmek isteyerek ve fakat mükavemet edemeyerek oraya düştü. Düşerken öyle mezbuhane (boğazlanmışcasına) bir enin ile çıtırdayışı vardı ki tazallüm (sızlanma) ediyor gibiydi. Kalbimde bir ukde-i matemle bu mini mini naaşı bir dakika seyrettim.Sonra onu incitmekten korkan parmaklarımla alarak muayene ettim, boynunu bükmüş, melul ve hazin duruyor ve artık yaşamıyordu. Oh evet, yaşamıyordu...

Vakit geçiyordu. Kalktım, kahvecinin hesabını tesviye (ödeme) ettikten sonra oradan uzaklaştım. Çiftehavuzlar'a giden yolu takip ederek Bağdat Caddesi'ne çıktığım zaman saat onbirdi. Etraf tenha, yol üzerinde köşkların bazısı boşalmıştı. Kış buralarda geçirenler, bahçeleri ile meşgul oluyorlar, ileriden gelen bir manda arabası, son göçü naklediyordu. Bir zamanlar caddeleri dolduran insanlar, akşam üzerleri deniz kenarına çıkan aileler, kırlarda gezinen genç kızlar, bütün o sayfiye halkının buralarda mesut hatıralar bırakarak giden bir kısım-ı güzidesi, gözümün önüne gelerek zihnimde bütün bir yazın vukuat-ı ruzmerresi (günlük) canlanıyor ve şimdi kanaryası uçmuş bir kafes boşluğuylar ıssız kalan bu sahralar, ruhuma bir hüzn-i yetimaneenin lerzelerini veriyordu. Her zaman şurada, bir köşkün bahçesinde gördüğüm bir genç kız vardı ki beni, nazarları ila arkamdan uzun uzun takip eder ve bir yerde tesadüf ettiğim zaman nazarlarında beni teshir etmek isteyen bir inci zapla gözlerimin içine bakardı. Akşamüzerleri tren yollarında piyasa eden, Cuma-Pazar günleri Fener'e giden, mehtapta kırları dökülen hanımlar tanıyordum ki şayan-ı dikkat sergüzeşlerle bu yazın tarihine mühim sayfalar ilave etmişlerdi. Şimdi

bunların hiç birisi yok, kim bilir İstanbul'un hangi meçhul köşelerinde bütün o latif hatıratla memlu (dolu) sahaif-i (sayfalar) hayatiye arasında mest-i tahayyül yaşıyorlardı.

Erenköy'den sonra köşkler seyrekleşiyor,ufuk bütün vüsatıyla (genişlik) piş-i nigahında (göz önü) açılarak nazarlarımı sürükleyip götürüyor, arada sırada bir iki yolcu gelip geçiyor; bir muhacir, arabasıyla su taşıyordu. Bostancı'ya geldim,çarşığı geçtim, artık yorulmuştum. Ağır adımlarla tepeye çıktım. Derenin dibinde guruba karşı oturmuş birkaç aile ile yolun kenarında bekleyen bir araba vardı. Güneş, ufka yaklaşmış, denizin gittikçe koyulaşan lacivert sathı üzerine bir saha-i zer resmetmişti. Gözümün önünde yavaş yavaş renkleri uçarak solan, ölen bir günün ihtizar-ı elimi karşısında kitab-ı hayatınım bir sayfasını daha kapattıktan sonra ordan ayrıldım...

***

Şimdi odamda, bu satırları defterime kaydederken bu günün teferruat-ı vekayiini tekrar yaşıyor ve kalbimde kanayan, sızlayan bir ceriha ile ruhumun bu samimi gözyaşlarını onun hatıra-i muazezine ithaf ediyorum...

4 Teşrinisani 325

(17 Kasım 1909)

Bostancı

CERİHA HİKAYESİ'NİN İNCELEMESİ¹

Sonbahar mevsiminin gelmesiyle, doğanın değişmesini anlatan yazar, kendisini, bu manzara içinde İstanbul'un Anadolu yakasındaki muhitlerini gezerken resmediyor. Kasım ayının sıradan bir gününde insanların davranışlarını, sokakların gündün güne tenhalaşmasını -kendi duygularını da katarak- kaleme aldığı cümleleri ile eserine başlıyor. Yazar, hikayesini, kahramanının ağzından anlatmıştır. Ölen sevgilisini, birlikte vakit geçirdikleri yerleri, o günlere dair ne varsa hepsini hatırlar.

Eserde, zaman, günün sabah vakitlerinde başlayıp, güneşin batma anına kadar devam eder. Bu, Cemil Süleyman'ın ölüm temini kullanırken, anlatımı güçlendirmek için seçtiği bir manzaradır. Anıların canlı olduğu, gerçek gibi hissedip mutlu olduğu saatler, günün ilk vakitleridir. Acıları ile yüzleştiği anlarda ise artık güneş batmaktadır.

“Erenköy'den sonra köşkler seyrekleşiyor, ufuk bütün vüsatıyla piş-i nighahında açılarak nazarlarımı sürükleyip götürüyor...”

Ölüm hissini, sonbahar mevsimi manzarasında vermek istemesini, eserde geçen şu cümlelerden çıkarıyoruz:

“Kurumuş bir yaprak dönerek, kıvrılarak ayağımın yanına kadar geldi, bimecal bir hamle ile tekrar yükselmek isteyerek ve fakat mükavemet edemeyerek oraya düştü. Düşerken öyle mezbuhane bir enin ile çitirdayışı vardı ki tazallüm ediyor gibiydi. Kalbimde bir ukde-i matemle bu mini mini naaşı bir dakika seyrettim. Sonra onu incitmekten korkan parmaklarımla alarak muayene ettim, boynunu bükmüş, melul ve hazin duruyor ve artık yaşamıyordu.”

---

¹ Cemil Süleyman'ın “ Ceriha” hikayesinin daha önce başka bir yerde yayımlandığına ilişkin bir bilgiye rastlanmamıştır

Ceriha yani Türkçe anlamı ile yara, ismini verdiği hikayesinde, kahramanımız defterine anılarını yazarken, tüm o anları, yeniden yaşadığını ve kalbindeki yaranın kapanmadığını söylüyor. Hikayenin sonunu, anıları yazıya geçirdiği bir anda bitiren yazar, bu yaranın, yazı gibi kalıcı olacağını düşündürür.

SONUÇ

Fecr-i Ati edebi topluluğu, edebiyatımızda dönem olarak, uzun soluklu etkili bir yere sahip olmasa da, gerçekleştirmeyi hedefledikleri değişiklikleri ve yenilikleri ile kendilerinden sonra gelen sanatçılara ilham kaynağı olmuş bir topluluktur. Kendilerine vermek istedikleri, Sina-yı Emel (ideal zirve) isminden hareketle, aslında ne denli kararlı olduklarını anlayabiliriz. Daha sonra, Fecr-i Ati adını kabul etmişlerdir. “Geleceğin aydınlığı” manasında olan bu isim, Fecr-i Ati yazarlarına olan beklentiyi yükseltir. Topluluk sanatçılarının, aynı doğrultuda eser yazmamış olmaları, Fecr-i Ati’nin geleceği için hayal kırıklığı olacaktır.

Topluluğun kısa sürede dağılmasının sebeplerinden diğeri ise sanatçıların bir arada olup, aynı gayeyi sürdürememiş olmasıdır. Bu sanatçıların başında da Cemil Süleyman Alyanakoğlu yer alır. Doktorluk mesleğinin etkisi ile çeşitli Arap şehirlerinde görev yapması, Cemil Süleyman’ın en verimli döneminin kesintiye uğramasına ve yeteri kadar tanınmamasına neden olur. Cemil Süleyman Alyanakoğlu’nun “Timsal-i Aşk” eseri, bu özelliği sebebiyle de önem taşımaktadır.

Çalışmamızda, Cemil Süleyman’ın Timsal-i Aşk kitabında ki hikayelerin incelemesine yer verdik. Mesleği sebebiyle, birçok yer gezmiş olan sanatçının üzerinde, nelerin etkisinin olduğunu anlamak suretiyle hayatına dair bilgilere de değindik. Alyanakoğlu’nun hikayelerinin çoğunda kadın, aşk, doktorluk, İstanbul, deniz, ölüm konularını -hayatı araştırıldığında- yaşamından esinlenerek ele aldığını görüyoruz. Cemil Süleyman Alyanakoğlu’nun, eserlerinde kadın temine önem vermesi, onu topluma katma çabaları, sadece “Timsal-i Aşk”ta ki hikayelerde değil, tüm eserlerinde vardır. Onun üzerine yapılmış birçok çalışmada bu yönüne dikkat çekilmiştir. Belkiz Berksoy, bu konunun üzerinde fazlaca durur. “Bir Kuramsal Okuma Denemesi” eserinde Cemil Süleyman’daki bu yaklaşımı “Feministlik” boyutu ile ele alır. “Timsal-i Aşk”ta yer alan “Küçük Dostum”, “Dört Sene Sonra”, “Kadın İntikamı”, “Ferda-yı Zifaf”, “Ayna Karşısında”, “Bir Facia”, hikayelerinde sırasıyla, kadını, çocukluğunu, genç kızlığını, nişanlılığını, evliliğini ve eşinden ayrılmış bir kadın olarak psikolojilerini işler. Hikayelerinin mutsuz sonlarla bitmesi

de dönemin alışkanlığından, yazarımızın da etkilendiğini gösteriyor. Her ne kadar sosyal konuları gaye edinmiş olsa da eserlerini “aşk” duygusunun tesirinden uzak tutamaması, konu bakımından farklılaşmasına engel olmuştur.

Bu çalışma bize göstermiştir ki; Cemil Süleyman, Fecr-i Ati topluluğuna ait bir yazar olarak , unutulmayı hak etmemektedir. Yaşadığı coğrafyaları anlayarak, özellikle İstanbul’u ve dönemin İstanbul manzaralarını öğrenmek için kaynak olarak da okunabilir. Her ne kadar bilinmese de Cemil Süleyman’ın, Avrupa’da bulunuşu, onun çok yönlülüğünü geliştirir. Fransız Edebiyatının ve “Romantizm” akımının tesirindeyken, büyük ölçüde etkilendiği Halit Ziya Uşaklıgil ve Servet-i Fünun’un izlerini taşığını da görüyoruz. Böylelikle Batı ile Doğu’nun sentezi olarak incelenebilecek unsurları barındıran hikayeleri ile Cemil Süleyman için, “başarılı bir hikayecidir” demek yanlış olmaz.

Mehmet Kaplan’ın “metin tahlili metodu edebiyatın gaye ve mahiyetine en uygun olan metottur.” sözü bu çalışmanın ihtiyacı olan, cümledir. Hikayeleri inceleme yöntemi olarak, Mehmet Kaplan’ın “Hikaye Tahlilleri” kitabından yararlanılmıştır. Son olarak, Cemil Süleyman’ın hikayeleri okunduğunda, Servet-i Fünun ile Milli Edebiyat arasında boşluğun dolduğunu görüyoruz. Cemil Süleyman’ın, Fecr-i Ati’nin başarısızlığı ile ilgili söylemler arasında, silinip gitmesi yerine, günümüzde daha çok incelenmesi gereklidir

KAYNAKLAR

Kitaplar:

AK, Coşkun. *Osmanlıca*, Gaye Kitapevi, Bursa, 1999.

AKYÜZ, Kenan. *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, İstanbul: İnkılap Kitapevi, 2010.

ALYANAKOĞLU, Cemil Süleyman. *Timsal-i Aşk*, İstanbul: Uhuvvet Matbaası, 1325 (1909).

ALYANAKOĞLU, Cemil Süleyman. *Bütün Hikayeler*, İstanbul: Papersense Yayınları, Kasım 2014.

BANARLI, Nihat Sami. *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: MEB Basımevi, 2001.

BERKSOY, Berkiz. *Cemil Süleyman Bir Kuramsal Okuma Denemesi*, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2007.

DEVELİOĞLU, Ferit. *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara: Aydın Kitapevi, 2003.

ERGİN, Muharrem. *Osmanlıca Dersleri*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1994.

KAPLAN, Mehmet. *Hikaye Tahlilleri*, Dergah Yayınları, Şubat 1984.

KARAALİOĞLU, Seyit Kemal. *Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: İnkılap Ve Aka Basımevi, 1973.

KÜÇÜK ANSİKLOPEDİ, İstanbul: Hayat Yayınevi, 1968.

ŞEN, Cafer. *Fecr-i Ati Edebiyatı*, Ankara: Gazi Kitapevi, 2006.

TEKİN, Mehmet. *Fecr-i Ati Yazarlarından Cemil Süleyman (ALYANAKOĞLU)*, Antakya: Kültür Ofset Basımevi, 1991.

TORUN, Ali. *Türk Dili Ve Kompozisyon Bilgiler*, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Yayınları, 2006.

YİVLİ, Oktay. *Cemil Süleyman'ın Öyküleri*, Ankara: Ürün Yayınevi, 2013.

Tezler:

BARAN, Olcay. *Cemil Süleyman ALYANAKOĞLU Hayatı, Sanatı, Eserleri*, İstanbul: Hacettepe Üniversitesi, 1998

ÜLÜĞLÜER, İbrahim. *Cemil Süleyman ALYANAKOĞLU Hayatı, Sanatı, Şahsiyeti Ve Eserleri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü, 1970

İnternet Siteleri:

Fecr-i Âti'nin Bilinmeyen Romancısı: Cemil Süleyman,

http://www.edebice.net/index.php?option=com_content&view=article&id=204:fecri-ati-nin-bilinmeyen-romancisi-cemil-sueleyman-alyanakoglu&catid=33&Itemid=124 (Güncellenme tarihi: 16 Kasım 2014)

II. Meşrutiyet Dönemi Yazar ve Romanları,

<http://www.yenimakale.com/ii-mesrutiyet-donemi-yazar-ve-romanlari.html>
(Güncellenme tarihi: 14 Aralık 2014)

Cemil Süleyman ALYANAKOĞLU,

<http://www.edebiyatfakultesi.com/cemil-suleyman-alyanakoglu.htm> (Güncellenme tarihi: 6 Nisan 2014)

